ZE5
£360

First Edition

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/delateranensibus00alem_0

DE LATERANENSIBVS PARIETINIS

Ab Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Domino

D. FRANCISCO CARD. BARBERINO

RESTITVTIS

DISSERTATIO HISTORICA

NICOLAI ALEMANNI.

ROMAE,

Apud Hæredem Bartholomæi Zannetti. Anno Iubilei M.DC.XXV.

SVPERIORVM PERMISSV.

S. D. N

VRBANO. VIII. PONT. MAX

VETVS. AC. CELEBRE

PONTIFICIÆ. AVTORITATIS

MONVMENTVM

IACENS. OLIM. IN. TENEBRIS

IAM. IAMQ. PERITVRVM

AB. ILLVSTRISS. FRANCISCO. S. R. E. DIAC. CARD

BARBERINO

ECCLESIASTICÆ. ANTIQVITATIS. INSTAVRATORE

REPARATVM. IN. PVBLICOQ. PROPOSITVM

NICOLAVS. ALEMANNVS

RECENSENS

D. D.

AVTOR LECTORI.

PLERIQVE, Lector, qui non ita multis antē diebus in Laterano viderunt tenues ædificiorum reliquias ſubſtructionibus ſtabiliri, & vacillans, ac penè ruinoſum inſtaurari emblema vermiculatum, inelegans illud quidem, & imperitæ manus non tam opus, quàm rudimentum, meritò dubitare viſi ſunt ſibi, an id eſſet operæ pretium. Ex ijs profectò arbitror eos fuiſſe, qui vel nulla tangantur rerum antiquarum voluptate, vel rudioribus ineptæ artis lineamentis nihil pulchrum, dignumve contineri poſſe exiſtiment. Hi videlicet & Alcibiadis planè admirabiles Silenos parui æſtimaturi ſunt, quando prima illorum viſa vtcunque ſpecie, penitus inſpicere eos negligant. Eruditi ſanè oculi ſint ijs oportet, qui priſcas eiuſcemodi tabulas intuentur. Noui equidem cùm ex noſtris, tùm exteris viros grauiſſimos, qui muſiui ruditatem illam contemplati ſint oculis minimè incurioſis, quodque in ea latet eximium, ac ſingulare de aſſerta Carolo Magno Imperij maieſtate non obſeruarint modò, ſed etiam optarint, vt ære publico monumentum repararetur, cui vel tempus ipſum, poſt octingentos eoque amplius annos, propter dignitatem peperciſſet. Interim ſua illi priuata induſtria in publicum bonum conferri à ſe aliquid poſſe rati; opus, quod tanti fieri oportere putarent, aut coloribus ſibi deſcripſerunt, aut litteris poſteritati commendarunt. Quid noſtros hic ego dicam Angelum Maſſarellum Theleſinum Antiſtitem, Onuphrium Panuinium, Pompeium Vgonium, &, qui Romæ diu verſati ſunt ex Hiſpania, Franciſcum Penniam, Alphonſum Ciacconum,

& alios?

& alios? Cum e Gallijs, vel è Germania eruditus vir nullus Romam profectus ſit, qui huiuſce muſiui ſpectaculum præterierit. Duos commemoro omnis antiquitatis curioſiſsimos iuxta atque ſcientiſsimos Marcum Uvelſerum Duumuirum Auguſtanum, cuius in Diſſertatione teſtimonium extabit, & Nicolaum Fabritium Peireſium, cuius, vt audio, ſtudium de hac imagine, deque alijs Caroli Magni non ita peruulgatis memorijs lucubrationes etiamſi anteuenimus, cedimus tamen curis melioribus. Ego certè de Carolo Magno, etſi non ieiunè, neque exiliter agam, ea tamen diſputabo, quæ tabulæ fides, argumentum, ratioque tantùm poſtulabit. Summa verò Diſſertationis hæc erit, vt de ædificio, vbi publicum id opus extat, pauca, & pro re nata; tum de muſiui emblemate, atque eius hiſtoria pluſcula diſſeram; poſtremò inſcriptos imaginibus titulos accuratiùs expendam, è quibus de Caroli Magni Patricia dignitate multa elici, multa de Imperij tranſlati prima origine cognoſci poterunt; quæ ad Clarorum Virorum iam diu euulgatos ea de re commentarios, vel confirmandos, vel illuſtrandos quantum faciant, facilè quiuis intelliget. Sed præſtat, Lector, antequam ad legendum appellas animum, vt eum imbuas ipſo rei, de qua agimus ſimulachro, quod ex archetypo tribus hiſce tabellis expreſſum habes.

DISSERTATIONIS
SVMMA CAPITA.

I. De Lateranenſibus Parietinis aliorum opiniones. pag. 1
II. An Carolus Magnus huius fuerit autor ædificij. 6
III. Ædificij huius autor Leo III. Pontifex. 12
IV. Ædificij huius nomina, & vſus. 17
V. Alterum eiuſdem ædificij nomen, alijque vſus. 25
VI. Duorum Leonis III. Tricliniorum Lateranenſium diſtinctio. 32
VII. Muſiuum Triclinij à Leone III. fuiſſe paratum. 36
VIII. Cameræ muſiuum quid præſeferat. 45
IX. Dexteræ partis Apſidis muſiuum quid repræſentet. 55
X. Siniſtræ partis muſiuum quid denotet. 69
XI. Inſcriptio Caroli imaginis explicatur. 89
XII. Inſcriptio Leonis imaginis exponitur. 106
XIII. Quæ dicta ſunt quinque habere difficultates videntur. 117
XIV. An ius, & autoritatem Imperij transferendi hæc tabula contineat. 135
XV. An huius tabulæ inſcriptiones translati Imperij cauſas indicent. 160

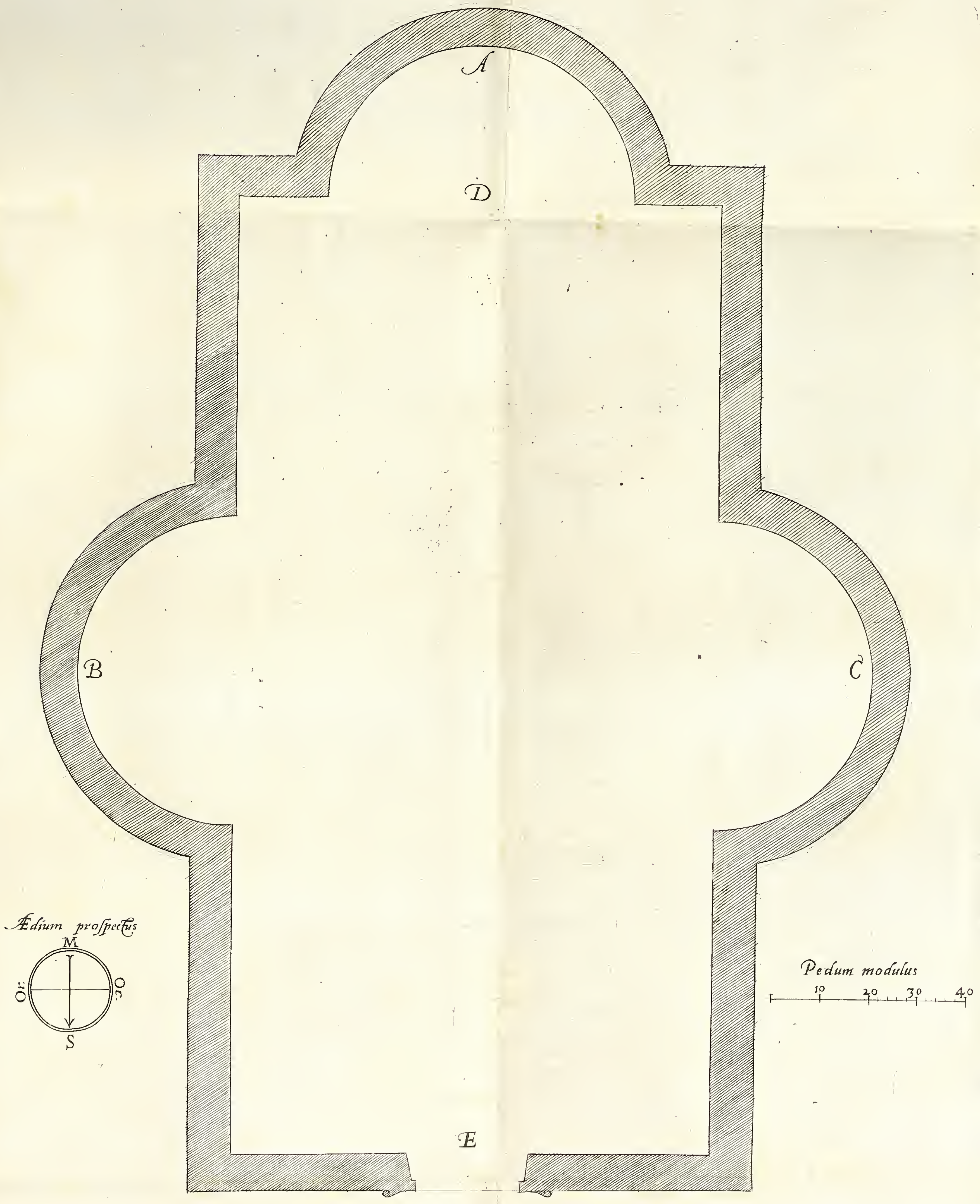
Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Magiſtro ſacri Palatij Apoſtolici.

A. Epiſc. Hieracen. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Martinellus Magiſter, & Socius Reuerendiſs. P. Fr. Nicolai Rodulfii, Ord. Præd. Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri:

ICHNOGRAPHIA TRICLINII LEONIANI.

A. Tribunal, ſiue Apſis Triclinij primaria, quæ vna integra ſupereſt, vt in ſequenti tabula proponitur.

B. Apſis dextera ſolo æquata.

C. Apſis ſiniſtra cuius parietinas exhibet ſecunda tabula.

D. Cubitorium, vbi Pontifici conuiuanti ſternebatur.

E. Ianua Triclinij, qua patebat aditus in ſacellum Sancti Laurentij, hodie Sancta ſanctorum.

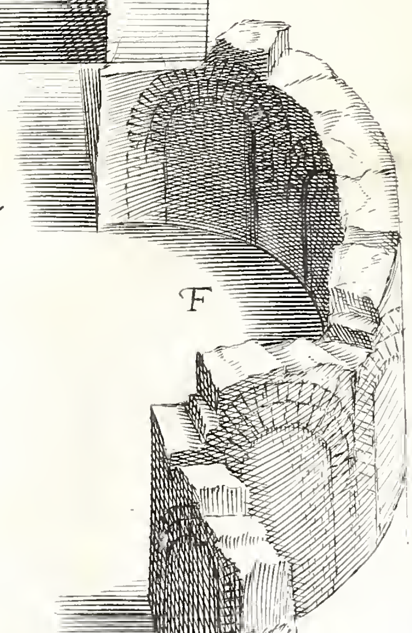
Imprimatu
ſtolici

Im

Fr. Vin
P. F.
lici M

ORTHOGRAPHIA APSIDIS PRIMARIAE ET SINISTRAE.

A. Veſtigia antiqui tecti diſpluuiati.

B. Muſiuum Cameræ tactum olim flammis incendiorum Lateranenſium.

C. Imaginum uultus uariè temporum iniuria deformati.

D. Hiatus emblematis ante annos ſeptuaginta omnino collapſi.

E. Hiatus tabellæ inſcriptæ.

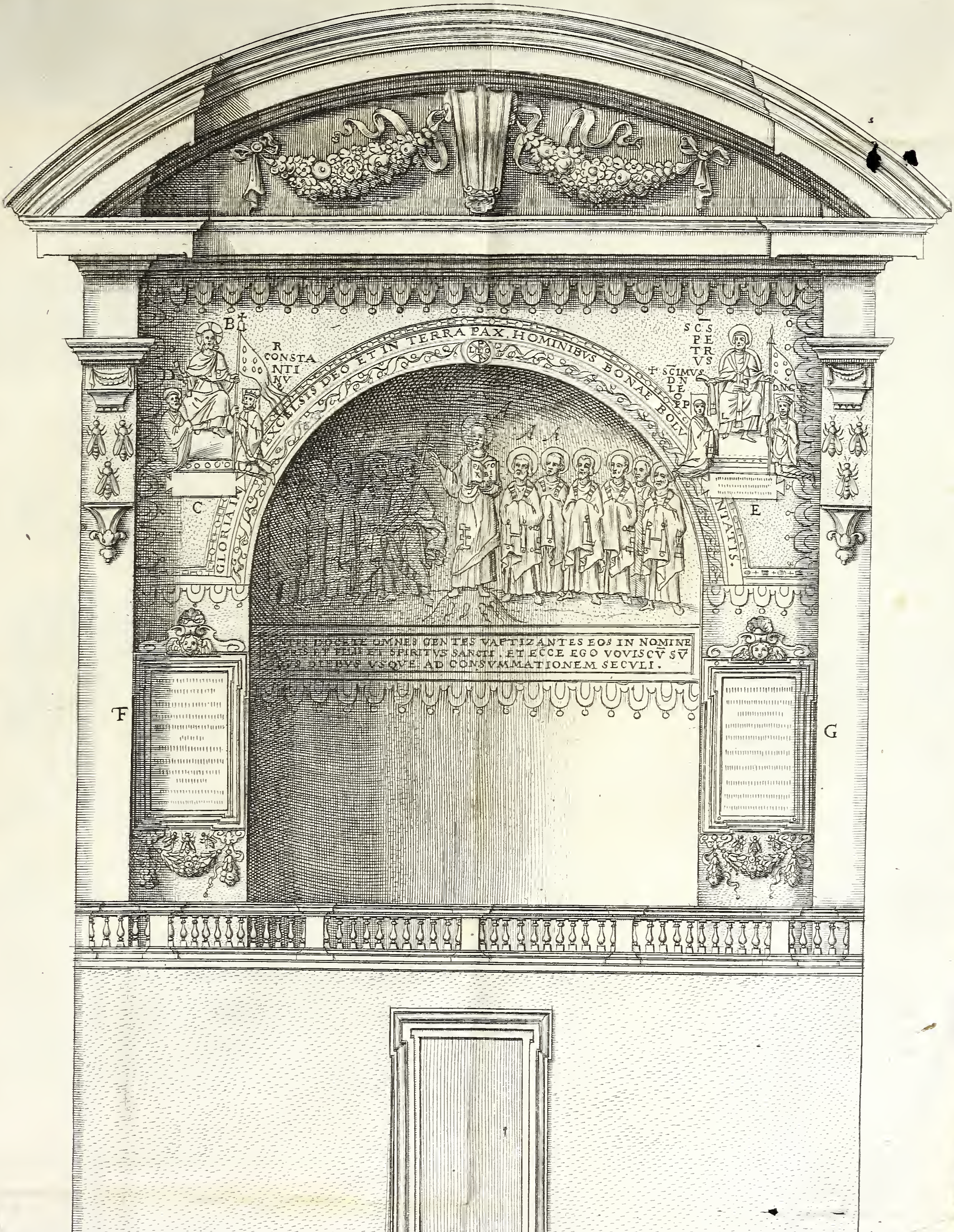
F. Apſidis ſiniſtræ loculamentum ſemirutum.

Imprimati
ſtolic.

Im

Fr. V in
P. F
lici I

TRICLINII LEONIANI APSIS PRIMARIA RESTITVTA.

A. Vultus imaginum suppleti ex alijs eorumdem temporum.

B. Hiſtoria renouata ad exemplum ab Antiquarijs olim exceptum cum deflueret.

C. Tabula nullis notata litteris exceptorum incuria.

D. Nomen Pontificis desideratur.

E. Inscriptas tabellæ acclamationes seruauit Angelus Massarellus.

F. Ædificij descriptio verbis Anastasij Bibliothecarij.

G. Inſtaurati operis monumentum.

Imprimatu
ſtolici

Im

Fr. Vin
P. F
lici A

DE LATERANENSIBVS PARIETINIS RESTITVTIS

Hiſtorica

DISSERTATIO.

DE LATERANENSIBVS PARIETINIS aliorum opiniones. Cap. I.

LATERANVM, antiqua Pontificum, Romanorum ſedes, eccleſiaſticis quondam fuit monumentis illuſtre, quæ paulatim vel temporum iniuria collapſa ſunt, vel nouis ceſſerunt ædificijs. Vnum ex illis, aut alterum hodie ſupereſſe videmus Baſilicam Lateranenſem, Conſtantinianum Baptiſterium, & ſancti Laurentij Sacellum, quod olim celebre fuit, ac etiam num ſanctiſſimum habetur. Extant, præter hæc, parietinæ, ac rudera magnarum ædium, quæ, cum longius aream excedant, qua Sixtus V. Pontifex Maximus ſuas ædificationes in Laterano ſolo circumſcribi voluit, demolitionem quidem facile euaſerunt; cum verò nomen earum, nedum vſus, at-

Laterani hodierna facies.

que præſtantia paſsim apud omnes obſoleuerit, ad hanc fermè diem neglectæ ſunt, penituſq. incultæ iacuerunt. Minime id quidem tulit Illuſtriſsimus FRANCISCVS Cardinalis BARBERINVS, qui cum in ijs ruderibus ſepultas quodammodo videret inſignium rerum memorias, Imperij Romani in Orientem tranſlati, indeque in Occidentem reducti, publicæque pacis Vrbi, ac vniuerſæ Italiæ reſtitutæ; vt primum cum dignitate fuit, hoc ſui reparandæ antiquitatis eccleſiaſticæ ſtudij opus eſſe primum voluit, atque præcipuum. Quamquàm ædificiorum molem iam ferè omninò proſtratam non ex integro totam excitandam exiſtimauit, ne vetuſtatis maieſtas nouitate minueretur, vel tantis derogaretur monumentis fides & auctoritas, vel priuatæ potius, vt fit, memoriæ poſteris commendandæ, quàm reſtituendæ antiquitatis id ſtudium videretur. Quamobrem ædificij partem, qua ea rerum præclararum hiſtoria continetur, ab interitu vindicare ſatius eſſe duxit. Itaque de ſuo quid addiderit, in altero conſignari lapide iuſsit, in altero ædificatoris, loci, vſuſque eius notitiam ex hiſtoriarum memorijs petitam incidi, vtrumque demum veritatis, ac fidei documentum omnibus extare. Neque illa ſacræ antiquitatis cura duntaxat, quæ viros Eccleſiaſticos apprimè decet, ad hanc eum reſtaurationem ædium induxit; ſed etiam

Reſtauratoris ſtudium.

Conſiliū.

Fides.

Leonis

Leonis IV. ſanctiſsimi Pontificis auctoritas, qui plenam dignitatis domum, rerumque illuſtrium, ſartam tectam poſteritati primus[a] conſeruauit. De ea tamen non vna omnium fuit antiquariorum opinio; à Carolo Magno Rege Francorum exædificatam alij crediderunt, alij à Leone III. Pont. Max. Hi tamen ab alijs eiuſdem Leonis ædificijs, hoc non ſatis commodè diſtinguunt; ac denique in eius vſu declarando non æquè omnes conueniunt. De qua tota controuerſia conſtabit, vbi de ædificijs à Leone Tertio Pontifice extructis, vel reſtauratis conſtiterit, quæ, ex Anaſtaſio Bibliothecario hic recenſemus. Leo III. ſingulis Baſilicæ Lateranenſis porticibus, & Conſtantini Baptiſterio tecta induxit noua, atque magnifica. In Vaticana etiam ſancti Petri Baſilica, præter contignationem, turrim etiam, graduſque tum primi aditus, atque veſtibuli, tum partis templi dexteræ, ad priſtinum decorem reuocauit. Locum inter ſacra ſacerdotibus deſtinatum, quod Presbyterium appellamus, conditum ex marmore, cælato etiam opere exornauit. Reſtituit Eccleſiam ſancti Pauli via Oſtienſi, quæ terræ inuſitato motu corruerat. Baſilicæ Liberianæ, quæ eſt *ad Præſepe*, tectum laqueauit. In altero ſancti Andreæ templo Aram maiorem, in altero *Cata-Barbaræ*, hoc eſt prope Barbaræ nobiliſsimæ feminæ domum, in Exquilijs, tholum, & laquea-

[a] *Anaſt. in Leon. IV.*

Aliorum opiniones.

Aedificia à Leone III. reſtaurata.

ria renouauit. *Macronam* Patriarchij Lateranenſis iam iam ruituram, ſubſtructionibus ſtabiliuit, tectoque impoſito, parietes marmoribus conueſtiuit, illuſtrauitque opere teſſellato. Tecta, porticus, ornamenta refecit Eccleſiarum ſanctæ Anaſtaſiæ, ſanctæ Sabinæ, ſanctorum Felicis & Adaucti, aliarumque complurium, quas Bibliothecarius quidem numerat, quòd ego vero ſingillatim referam, nihil eſt; cum ædificium, de quo hic agimus, non reconcinnatum, ſed integrè à Leone perfectum fuiſſe mox probaturus ſim. Cumque in Laterano id eſſe videamus, alias decimoquarto lapide, via Appia, Albæ, Oſtiæ, Præneſte, Rauennæ ab eodem factas Eccleſiarum reſtaurationes licet præterire. Ergo in Laterano iuxta Templum Conſtantini Leo III. Triclinium ædificauit, & vndecim hinc inde concamerauit tribunalibus, quorum primarium opere vermiculato, reliqua coloribus variauit, inſtrauit marmoribus pauimentum, cœnationes fecit, labrum in impluuio porphyreticum collocauit. Præterea ante Baſilicam Lateranenſem ad Septentriones Triclinium alterum poſuit tribus duntaxat tribunalibus diſtinctum, ſed opere, ornamentis, diuitijs, totaque fabrica priore illo longe ſplendidius; nam aula perampla, marmorum incruſtationibus, porphyreticis parijſque columnis locupletata, ita ſuperiorum Pontificum Triclinia in

Aedes cõſtructæ in Laterano.

Late-

Lateranenſi Patriarchio fabricata ſuperauit, vt *Magni* nomen exinde tulerit. In ijſdem Pontificum ædibus oratorium erexit, quod emblemate, & pictura decorauit, ac vaſis ex argento, & auro, pretioſaque ſuppellectile auxit. Non piget alia Leonis ædificia recenſere, quæ licet in campo Laterano ab illo poſita non ſint, ad ea tamen explicanda, & quæ dicturi ſumus comprobanda, plurimum conferunt. Ad ſancti Petri in Vaticano Triclinium fecit Lateranenſi illi perſimile. Eiuſdemque Baſilicæ parte dextera Xenodochium cum cœnatione, & balneis condidit, peregrinorum, qui eò aduentarent, publicæ commoditati. Balneas alias ibidem exſtruxit iuxta *Columnam maiorem*. In ora Vaticani collis extrema, vbi Naumachia fuit, ad portam ſuburbanam, quam *Angelicam* nuncupamus, præter ampliſsimum Noſocomium, ſancti Petri titulo dedicauit Eccleſiam. Cœnobium, & Baſilicam ſancti Stephani primi martyris locauit in Gallæ Patriciæ ſolo, vnde ea ſtructura *Cata-Gallæ* nomen accepit. Templum ſanctæ Suſannæ ad Thermas Diocletianas, quod maiores *inter duas domos* dixere, vetuſtate labefactatum omnino demolitus eſt, iactiſque rurſus amplioribus fundamentis, nouum, atque magnificentius excitauit. Denique ſanctorum Nerei, & Achillei ædem, veteri deiecta, ſublimiore loco collocauit, ne humiliore, in quo

In Vaticano & alibi.

antea

antea ſubſidebat, vicinarum obrueretur aquarum colluuie. In hoc Leonis ædificiorum indiculo licet illud ipſum, de quo quærimus, habeatur, operæ pretium tamen eſt, id apertius, certiſque rationibus indicare. Imo verò cum à nonnullis hæc ipſa domus Carolo Magno conditòri adſcribatur, iſtorum primùm videre rationes, & quantum quæque valeat, erit operæ haud inanis.

AN CAROLVS MAGNVS HVIVS fuerit autor ædificij. Cap. II.

Caroli M. ſacra ædificia.

OBSCVRA minime ſunt, quamquam enumerari facile non poſſunt, eccleſiaſtica monumenta, quæ vbique terrarum exædificauit Carolus Imperator Pipini Regis filius. Hanc eius in Deum, ac Sacerdotes pietatem, vel vnica illa teſtatur Baſilica, quam Aquiſgrani Deiparæ Virgini, *opere*, vt [a] Eginhartus ait, *mirabili* conſtruxit; ad quam exornandam non illi ſatis fuerunt ſuæ ditionis prouinciarum diuitiæ, ſed ex longinquis terrarum orbis partibus ornamenta conquiſiuit; columnas, marmora, colorataſque teſſellas magnis ſumptibus, atque labore Roma, Rauennaque, [b] Adriani Pontificis permiſſu, conuexit. In Italia cum alibi, tum Bononiæ, atque Florentiæ ſacrorum eius ædificiorum ſup-

[a] *Egin. in vit. Car.*

[b] *Adrian. ep. 12.*

petunt

petunt memoriæ. Romæ nulla veſtigia vidimus, vel à quoquam prodita fuiſſe legimus. Semel, iterum, ac tertiò votorum ſoluendorum, ac ſupplicandi gratia Romam ille profectus eſt, & è veſtigio inde receſsit; quartò cum Leoni vindicandæ dignitatis cauſa veniſſet, in Vrbe totam exegit hiemem, quo eum tempore nihil ædificij molitum fuiſſe conſtat. Si quid verò cogitaſſet, non Laterani, non Oſtienſi via ([a] nam de Cœnobio inibi conſtruendo, non Carolus, ſed Adrianus Pontifex ea mente fuerat) non in agro Verano, vel Seſſoriano, vbi Conſtantinus, & alij retro Principes, ſed in Vaticano ſuas Carolum ædificationes collocaturum fuiſſe res ipſa docet, ac Principis ingenium. *Nam colebat præ cæteris ſacris, & venerabilibus locis apud Romam,* inquit [b] Eginhartus, *Eccleſiam beati Petri Apoſtoli, in cuius donaria magna vis pecuniæ tam auri, quàm argenti, nec non & gemmarum ab illo congeſta eſt: multa & innumera Pontificibus munera miſſa: nec ille toto regni ſui tempore quicquam duxit antiquius, quàm vt vrbs Roma ſua opera, ſuoque labore veteri polleret auctoritate; & Eccleſia ſancti Petri non ſolum per illum tuta, ac defenſa, ſed etiam ſuis opibus, præ omnibus Eccleſijs, eſſet ornata, ac ditata.* Opes quidem ingentes haud dubie Romam miſit, ac detulit, ex quibus paucarum, ſed auguſtiorum memoria ſupereſt in hiſtorijs; [c] tabulæ ſcilicet ex argento, præcipuæ magnitudinis, ac ponderis, quæ *deſcriptionem vrbis Conſtanti-*

An eius aliquod Romæ.

[a] apud Alcuin. epiſt. 83.

[b] Egin. ibid.

[c] Carol. in Teſtam.

ſtantinopolitanæ continebat, eam ex teſtamento Baſilicæ Vaticanæ legauit; & [a] Crucis ex auro puriſsimo gemmis ornatæ, quam in Lateranenſi Eccleſia Leoni III. Pontifici obtulit, ac in ſolemnibus litaniarum pompis Summis tantummodo Pontificibus præferri voluit. Infinita huiuſmodi donaria Romæ Carolum reliquiſſe ſcimus, ædificium verò, ne vnum quidem. Quamobrem iure quis [b] Angelum Maſſarellum Theleſinum Epiſcopum, & [c] Alphonſum Ciacconum viros alioqui ſtudioſos eccleſiaſticæ antiquitatis miretur, qui ædes haſce, de quibus diſputamus, Caroli Magni Aulam crediderunt, eamque aliorum quoque ſententiam eſſe Ciacconus affirmauit. Quibus autem rationibus in illam ſententiam venerint, ego certè non video, niſi quòd in ædium apſide Caroli effigies coloratis lapillis depicta ſit, nomenque in inſcriptione legatur. At ibidem Leonis quoque Pontificis nomen vultuſque conſpicitur; vter ergo alterum depinxerit, ædificiumque poſuerit, æque dubium eſt, ſi hanc rationem ſequamur. Imo ſi vel hanc ſequamur rationem, nullo negotio conditori ædificium certò vindicabimus. Inſcriptio enim, quæ niſi curioſis oculis perſpici pridem nequibat, vtpote quæ ſublimi, vicinaque contignatione collapſa, ab ima ruinarum congerie, non apta diſtantia ad hanc diem legebatur, ita ſe habet.

[a] *Anaſt. in Leon. III.*

[b] *in Aduerſ.*

[c] *in Leon. III.*

An hæc aula Caroli Magni.

SAN-

SANCTISSIMVS
D. N. LEO. PP
D. N. CARVLO. REGI

Quis ergo cui fecerit, videt nimirum qui legit. Accedit eò, quòd eccleſiaſticæ rei antiquariæ periti norunt conſueſſe Romanos Pontifices quando Baſilicarum ædificationes, aut refectiones curarent, cum ſuis, æqualium etiam Imperatorum, Regumque imagines in tribunalibus Eccleſiarum, vnà collocare. Leonis IV. ſuccurrit exemplum apud [a] Anaſtaſium Bibliothecarium; *Petri quoque, Paulique pariter vultus, atque Andreæ in prænominatis tabulis ſimiliter ſplendent, atque coruſcant; inter quos ſanctiſsimi Quarti Leonis Præſulis, nec non & ſpecialis filij ſui Domni Imperatoris Lotharij, propter futuram memoriam, ſiue mercedem, perſonæ Deo caræ per cuncta ſæcula venerandæ, depictæ ſunt.* Idem plane hoc in ædificio Leonem III. feciſſe nemo non videt; idemque ab illo ſæpe factitatum probare poſſemus, ſi eiuſdem monumenta, vel pars aliqua ſuppeteret eorum, quæ paulo ante numerauimus. Quippe, annos ab hinc fermè triginta, in Eccleſia ſanctæ Suſannæ ad Thermas Diocletianas vidimus in emblemate vermiculato haſce Leonis, Carolique imagines, Lateranenſibus illis, vultu, habitu, coloribus plane ſimillimas.

Pontificũ, & Principum imagines.

[a] *in Leon. III.*

B Cæte-

Cæterum quis neſciat à Leone III. Pontifice, non à Carolo Magno, ſanctæ Suſannæ templum in hanc, quam hodie videmus, ædificij amplitudinem redactum fuiſſe, ac tum etiam opere teſſellato diſtinctum?

ctum? *Ipſe verò præcipuus Pontifex*, inquit [a] Anaſtaſius, *in titulo ſanctæ Suſannæ, vbi & Presbyter ordinatus fuerat, dum breuiter deſtructus fuiſſet, & iam per longitana tempora, ipſæ parietinæ marcuiſſent, ob nimium amorem, ampliauit ædificium, & nouiter in altum fodiens firmiſsimum poſuit fundamentum, & eruta planitie mirificè excelſa ſuper ipſa fundamenta ædificauit Eccleſiam cum apſida ampliſsima, & cacumina mirifica de muſiuo, atque cameram decoratam, ſeu presbyterium & pauimentum marmoribus pulchris ornauit. Verum etiam dextra, læuaque & porticus eius cum columnis marmoreis conſtruxit. Cacumina*, inquit Anaſtaſius, *mirifica de muſiuo;* nam imagines ſingulæ (nouem eæ omnes erant) ſingulis in collibus eminebant, vt in hac tabella duas illas, quæ ad rem faciunt, repræſentaui. Denique inſcriptio quæ in eadem Eccleſia legebatur, Leonem III. profert autorem.

[a] in Leon. III.

DVDVM. HÆC. BEATÆ. SVSANNÆ. MART. AVLA
COANGVSTO. ET. TETRO. EXISTENS. LOCO. MARCVERAT
QVAM. DOMINVS. LEO. PP. III. A. FVNDAMENTIS. ERIGENS
ET. CONDENS. CORPVS. BEATÆ. FELICITATIS. MART
COMPTE. ÆDIFICANS. ORNAVIT. ATQ. DEDICAVIT

In ea, quam hic propoſuimus, tabula Leo Pontifex ob Caroli Regis in ſe merita, mutuamque beneuolentiam, effigiem eius exprimendam curaſſe videtur; in Lateranenſi autem ædificio cauſam quamobrem id fecerit, quæ longe grauior eſt, ſta-

tim exponemus, vbi prius eaſdem illas ædes Leonem III. paraſſe probauerimus.

ÆDIFICII HVIVS AVTOR LEO III. Pontifex. Cap. III.

[a] *in Leon. III.* Leoniani Triclinij deſcriptio.

QVOD hiſce verbis teſtatur [a] Anaſtaſius Bibliothecarius. *Fecit Leo in Patriarchio Lateranenſi Triclinium maius ſuper omnia triclinia, nominis ſui magnitudine decoratum, ponens in eo fundamenta firmiſsima, & in circuitu laminis marmoreis ornauit, atque marmoribus in exemplis ſtrauit. Et diuerſis columnis tam porphyreticis, quamque albis, & ſculptis cum vaſis, & lilijs ſimul poſitis decorauit. Cameram cum apſida de muſiuo, & alias duas apſidas, diuerſas hiſtorias pingens, marmorum incruſtatione pariter in circuitu decorauit.* Quam deſcriptionem, ſi cum ſingulis, quæ quidem ſuperſunt, ædificij huius partibus commiſeris, nullus relinquetur de autore dubitandi locus. Ex *tribus* etenim illis *apſidibus*, primariam teſſera verſicolore etiam num nitere videmus; alterius, ad læuam, integrum apparet loculamentum; tertiæ, dextrorſum, non niſi veſtigia. *Picturas* ex coloribus qui vltimus ibidem contemplatus fuit, [b] Onuphrius eſt Panuinius. *Muſiuo* autem *decoratur & Camera,* vt Anaſtaſius ait, hoc eſt, pars tribunalis interior teſtudinata; & *Apſis*, exterior illa videlicet, quæ ad vtroſque hinc inde parie-

Deſcriptionis, & parietinarum comparatio.

[b] *De ſept. Eccleſ.*

parietes pertingit æqua, & plana. *Fundamenta* illa *firmiſsima* Pœnitentiarij Lateranenſes olerum ſeminarijs, hortoque penitus obruerunt; ea porro iacta olim ſub publicæ viæ ſolum: vt inferior pars ædium oſtendit, cuius columnæ ruinarum ruderibus conſepultæ, cubitis vix hodie duobus extant è pauimento. Columnæ Pariæ ſunt, quas Anaſtaſius *albas* appellauit, *porphyreticæ* illæ, & *marmora* nunc deſiderantur, quæ more ſuo *in exemplis* dixit, hoc eſt *exemplata*, diuerſarum ſcilicet rerum imaginibus cælato opere diſtincta. Ait denique *nominis ſui magnitudine decoratam;* Quòd Leonis vocabulum iam tum ædificium tulerit, quòdque ibidem loco conſpicuo, vt etiam num cernitur, in apſidis culmine Leonis nomen fuerit inſcriptum. Namque præter conſue- Pontificũ nomina in ædificijs.
tudinem non eſt veterum Pontificum, ædificijs à ſe excitatis titulos indere, cum hodieque legamus monogrammata Adriani Primi.

in Viminali ad ſanctæ Pudentianæ. Paſchalis Primi trans Tyberim in Eccleſia ſanctæ Cæciliæ, & in æde ſanctæ Praxedis in Exquilijs.

Nicolai Primi ad Amphitheatrum Veſpaſiani in Baſilica ſancti Clementis.

Quin etiam in Chriſti Domini monogrammate à Pontificibus ſua non-

nunquam

nunquam inſerta ſunt nomina, vt in Baſilicæ Liberianæ arcu maiore à Xyſto III. reſtaurato, atque his litteris inſignito, quæ identidem *Chriſti*, & *Xyſti Papæ* nomen referunt. Id Leo III. imitatus in faſtigio tribunalis hanc coronidem, *Chriſti* ſcilicet, & *Leonis Papæ* nomen impoſuit. Quo quidem ſignificare pijſſimi Pontifices voluerunt eas ſtructuras à ſe quidem, ſed Chriſti cum primis ope, ac ad eius nominis gloriam, factas fuiſſe; quod idem cruce nomini ſic appoſita denotatum eſt in Eccleſia ſanctorum Nerei, & Achillei ab eodem Leone III. quem [a] Alphonſus Ciacconus IV. fuiſſe perperam opinatur; Nam Anaſtaſius in Leone III. *Hic à Deo inſpiratus venerabilis, & præclarus Pontifex*, inquit, *conſpiciens Eccleſiam beatorum Martyrum Nerei, & Achillei præ nimia iam vetuſtate deficere, atque aquarum inundantia repleri, iuxta eandem Eccleſiam nouiter à fundamentis, in loco ſuperiore, Eccleſiam conſtruxit miræ magnitudinis, & pulchritudinis decoratam*. Illius Templi conditor, tametſi Eccleſiaſticæ patrem hiſtoriæ Cæſarem Baronium eius Tituli Cardinalem non latuit, vt lapis ab eodem poſitus indicat; latuiſſe tamen videtur, hanc, quæ modo ſupereſt, non eam eſſe ſanctorum Nerei, & Achillei Baſilicam, in qua Gregorius Magnus, vt

a in Leon. III.

in eo-

in eodem inſcribitur lapide, homiliam habuerit; cum illud templum, Anaſtaſio teſte, liquidò pateat humiliore ſitum loco fuiſſe, cuius, poſt Leonis III. reſtaurationem, ne veſtigia quidem appareant. Hæc de Pontificum titulis dum ſcribo, in æde ſanctorum Quatuor Coronatorum, haud longe à Laterano, ſacræ Martyrum effodiuntur memoriæ, & Leonis IV. olim reſtauratoris hæc inſcriptio: ✠ EGO. LEO. FECI. ✠ pietate, qua fecerit, geminato chriſtianæ ſalutis ſigno declarauit. At ſi quis in loculo illo plumbeo litterarum ſimplicitatem contempletur, apices nimirum nulla extantes aut inciſos arte, nulla artificum induſtria fuſos, aut cælatos; ſed inelegantes, rudes, rudique ſtilo exaratos, videbit plane in ijs ſanctiſsimi Pontificis non tam vacillantem ſenio manum, quàm demiſſum modeſtia animum, nullam in titulo gloriam captantem, ſed facti tantummodo fidem poſteris, memoriamque commendantem. Quam antiquam, vereque chriſtianam probitatem exprimit eò digniore imitatione Illuſtriſsimus Ioannes Garſia Cardinalis Millinus, quò in reſtaurandis eorumdem Martyrum monumentis eius oſtenditur profuſior largitas, atque ſine glorioſa oſtentatione munificentia. Cæterum illud Lateranenſe ædificium, ex quo huc defleximus, à Leone III. fuiſſe conſtructum, non ſolum Anaſtaſij aſſeueratione, compa-

ratione

ratione ſtructuræ, eiuſque partium, ac denique tituli, nominiſque inſcriptione demonſtratur; verum etiam Leonis IV. teſtimonio, qui Præceſſoris ſui adeo fuit nomini, geſtiſque ab eo rebus addictus, vt ſingulas illius ædificationes, quæ vitium feciſſent, vel aliqua eſſent ex parte labefactatæ, ſumma diligentia reconcinnauerit. Verum de alijs diſſerere nihil intereſt, de huius modo ædificij reparatione Anaſtaſius Bibliothecarius: *Accubitum, quod Dominus Leo bonæ memoriæ Tertius Papa à fundamentis conſtruxerat, & omnia ornamenta quæ ibi parauerat, præ nimia vetuſtate, & obliuione anteceſſorum Pontificum delata erant, &c. iſdem beatiſsimus & ſummus Præſul Leo IV. cum gaudio, & nimia delectatione omnia ornamenta, ſiue alimenta, quæ inde deleta fuerant, nouiter reparauit, & ad vſum priſtinum magnificè reuocauit.* Denique illa Caroli Regis Francorum imago, quæ hoc in ædificio viſitur, comprobare id luculentiſsime videtur. Quippe cum ex inſcripto titulo Leoni cuipiam conditori domus, tribuenda ſit, eamque Primo, vel Secundo Leoni nequeamus adſcribere, quòd illorum Carolique ætas id minime ferat; neque rurſus, ædificium, quod à Leone IV. conſtat eſſe redintegratum, Leoni V. alijſque deinceps tanquam autoribus tribui poſsit; reliquum eſt, vt à Leone III. factum minime dubitemus. Is verò, quod & hiſtoria docet, & emblema illud præ ſe fert, ope Caroli Ma-

Triclinium Leon. III. à Leone V. reparatum.

li Ma-

li Magni in ſuæ dignitatis gradum reſtitutus, mutuam Carolo gratiam retulit, Romanum Imperium.

ÆDIFICII HVIVS NOMINA, ET VSVS. Cap. IV.

QVAMOBREM ab ædificatore, locique amplitudine apud nonnullos hæc domus *Aulæ Leonianæ* nomen inuenit. Verum Anaſtaſius Bibliothecarius modo *Triclinium*, modo *Accubitum*, vt vidimus, appellauit. In antiquis autem Bibliothecæ Vaticanæ libris Ritualibus, ante annos fermè ſexcentos, à Benedicto Politico, deinde à Cencio Camerario *Baſilica Leoniana* nnncupata eſt. Non deerit ob id fortaſſe qui credat, ea nominum varietate, non vnum idemque ædificium, ſed plane diuerſa notari, præſertim cùm hoc, non tam Triclinium fuiſſe, quàm ædem ſacris peragendis conſtitutam, Nomen, Apſides, ſacræq. eius Imagines probare videantur. Verùm hæc quominus aptè Triclinio quadrent, nihil omnino prohibet. Non quidem *Baſilicæ* vox; cum Baſilicam, teſte Seruio, Cœnationem dici notum ſit; Cœnatio vero eſt Triclinium; quod etiamſi [a] Seruius falſo neget, aſſerunt tamen Fabius Quintilianus, Valerius Maximus, Suetonius Tranquillus, [c] & Mar-

Triclinium Baſilica dicitur.

[a] *ad lib. 1 Aen.*

[c] *lib. 6. cap. 5.*

cus Vitruuius cum de Triclinij conformatione
agit, quæ à Baſilica ferè non diſtat, quippe cum in
[a] *Vitr. lib.* his [a] *quanta latitudo fuerit, bis tanta longitudo fieri debeat*.
Accedit, quòd apud Chriſtianos quæcunque pau-
lò maior, honeſtiorque domus dici Baſilica conſue-
uit. In ſyluanis etiam Monachorum caſis, atque
Cœnobiorum ædificatiunculis, ſi qua reliquis eſſet
amplior ianua, eam βασιλικὴν, *Baſilicam*, ſiue *Regiam*,
[b] *in Vit. M. Aegyp.* cum ab alijs, tum à [b] Sophronio vocatam inuenies.
Tricliniorum Apſides. Neque prohibent *Apſides*; quò etenim capaciora
parabantur Triclinia, eò magis abundabant Tri-
bunalibus. Sane imperiale fuit illud Byzantij, quod
per quandam excellentiam *Tribunal* dictum eſt; in
eo *nouemdecim Accubita*, hoc eſt, *Apſides* fuiſſe, ſanctus
[c] *in hiſtor.* Nicephorus [c] Conſtantinopolitanus Patriarcha te-
ſtatur, vnde τῶν δέκα ἐννέα ἀκκυβίτων nomen accepit; cœnas
ibi publicas (quas demum Iuſtinianus, vt eſt apud
[d] *in Chro.* [d] Theophanem, ſuſtulit) Senatui, Populoque Cæſa-
res dabant. Hormiſdæ Auguſtalis domùs Tricli-
nium, vbi Seueriani, & Catholici Præſules diſpu-
taturi, ſub Iuſtiniano, conuenerunt, ab apſidum nu-
[e] *in Epiſt. ad Them.* mero ἑπτάκογχον *ſepticonchum* vocauit Innocentius [e] Ma-
ronianus. Quod enim in morem Concharum cur-
uatum, ſinuatumque eſſet, *Concham* dixere veteres
[f] *in ep. ad Sen. 12.* Græci, & Latini; quare [f] Paulinus Nolanus Anti-
ſtes: *Totum verò*, inquit, *extra Concham Baſilicæ ſpatium
alto, & lacunato culmine geminis vtrinque porticibus dilatatur*.

Omnia

Omnia denique priſcorum Pontificum Triclinia conchata, certiſque partibus concamerata, & loculamentis diſtincta fuiſſe Anaſtaſius perhibet. Neque *Imagines* denique prohibent; nam quod de ijs obijcitur, minus offendere animum debet, cum noſtrorum ea modeſtia fuerit, & probitas maiorum, vt ſingulis in locis extare monumenta vellent, quibus pietas excitaretur; & in Triclinijs non magis ore alimenta vitæ, quàm auribus, oculiſque pietatem hauriendam curarent è pijs acroamatis, atque pictura. Id ſane ſpectauit Zacharias Pontifex, qui ſuo in Triclinio, vt [a] Anaſtaſius prodit, orbis terrarum vniuerſi deſcriptionem ſibi, poſterioribuſq. Pontificibus delineauerat; ſe enim illoſque monere officij voluit, ſiue alibi, ſiue ſuper menſam, & inter pocula deponendam Romanis Pontificibus non eſſe illam, quæ eos tangit, omnium Eccleſiarum ſolicitudinem. Huius vero Leonianæ Cœnationis imagines, quod facere ad rem maxime videtur, Chriſtum referunt vndecim Diſcipulis in Cœnaculo præſentem, & coram diſſerentem: quo, quid Leo innuerit, opportuno loco dicemus; præſtat enim, ex antiquis ſcriptoribus, quis huius fuerit vſus Triclinij prius audire. Apparare publicè conuiuia certis celebrioribuſque anni diebus, mos eſt Chriſtianorum vetus, ſanctorum virorum exemplo, & diuinarum teſtimonio litterarum approbatus. Sed

Triclinio-rum imagines.

[a] in Zach.

Publicorum vſus Tricliniorum.

ea principiò quidem ab Eccleſijs, ac Templorum porticibus (vbi aliquando cœnatum fuit) ſubmouit Chriſtiana moderatio; certa deinde ijs attribuit loca, in quibus decentius inſtruerentur: idque curauit non modo grauiſsimus Eccleſiaſticorum ordo, ſed etiam laicorum. Reges namque, & Imperatores conuiuia egerunt publica præcipuis Chriſti Domini feſtiuitatibus, quas [a] Georgius enumerat Curopalates, in Triclinijs ſuperbiſsimè ædificatis ornatiſque: in ijs fuit *Tribunal nouemdecim Accubitorum*, de quo paulo ante memoraui, & laudatiſsimum illud Iuſtini Cæſaris, à magnifico & plane regio apparatu [b] χρυσοῦν, *Aureum* appellatum. Modeſtiſsimè id fecerunt Romani Pontifices; à quibus ſubinde in Patriarchio Lateranenſi Triclinia extructa ſunt, numero quidem plura, ſed magnitudine, pro conuiuarum frequentia, ornatu vero, qui Eccleſiaſticis apprimè conueniret; conueniret autem etiam Principibus viris, Regibus, & Imperatoribus, quibus in Vrbem religionis, & votorum ergo confluentibus cœnas dabant Pontifices. In hanc præcipuè rem Leo III. diligentiam videtur contuliſſe, vt honeſtius curaret Triclinium, quàm Theodorus Primus, & Zacharias Pontifices iam olim curauiſſent; quippe anguſtiores fuiſſe illas eorum cœnatiunculas, quàm pro Imperatorum dignitate, minime dubium eſt; cum earum

compa-

[a] *De off. Pal. C P.*

[b] *Aut. Antiq. C P.*

Triclinia Pontificum.

Triclinium Regibus excipiendis.

comparatione, *maius ſuper omnia Triclinia* Leonianum hoc celebret, prædicetque Bibliothecarius. Nimirum ob eam ædificij capacitatem excipiendis Regibus deſtinati, ætate Iacobi Stephaneſci, vt mox dicam, *Regia* nuncupari cæpit cœnaculum Leonianum. Cum igitur Imperatoribus conuiuio accipiendis hoc Leo Triclinium deſignauiſſet, ſummo eius loco, atque conſpicuo Imperij vtramque tranſlationem depinxit, de qua ſtatim, prout locus hic poſtulat, diſſeremus. Clerus verò, Clerique optimates hic conuiuari cum Pontificibus ſolebant Natali Chriſti Domini die. Verumtamen eo anni tempore Triclinium Boreali patens, atque apertum regioni vis frigorum, hiemiſque fecit oppidò incommodum. Qui ergo paulo poſt Leonem III. fuere Pontifices Gregorius IV. Sergiuſque II. vt Bibliothecarius[a] exponit, *In die Natalis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnem ibidem minime epulabantur*. Fortaſſe neque Paſchatis die, de quo modo narrabimus, quando nec dum frigorum moleſtiæ penitus ſedatæ Pontificibus ætate grauioribus videri poterant. Commodiori proinde loco poſitum à Gregorio IV. cœnaculum facile mihi perſuadeo; niſi omnino ſuperuacaneum fuiſſe, nullumque habuiſſe vſum credere velimus, quod ab illo paucis poſt Leonianum annis extructum idem[b] autor teſtatur. *Verum etiam fecit Gregorius in Patriarchio Lateranenſi*

Idem Eccleſiaſticis accipiendis.

Triclinij Leoniani ſolitudo.

[a] *in Sergio II.*

[b] *in Greg.*

nenſi Triclinium miræ magnitudinis decoratum cum apſida de muſiuo; ſed & alias apſidas duas dextra, læuaque poſitas, infra Paracellarium, varijs hiſtorijs depictas. Si infra *Paracellarium* Gregoriana cœnatio ſita fuit, commodiori haud dubie loco fuit; cùm Patriarchij diuerſis hinc inde circumſepta ædibus, & quaſi conſota, hibernis aptior eſſe poſſet conuiuijs. Siquidem *Paracellarium* adeo reconditum in Patriarchij penetralibus fuit, vt *deſcenſum*, inquit [a] Anaſtaſius, *qui Paracellarium reſpicit, per quem antea homines, velut in nocte, aſcendebant, & deſcendebant, ita nouiter reformauit Gregorius, vt nulla inde tranſeuntes obſcuritas vt ante, valeret præpedire*. Et ſubdit: *Alia noua adiecit*, nempe Triclinium, *in quibus tres caminatas fieri iuſsit*, ad frigoris nimirum vim depellendam; qua plane commoditate caruit Leonis hiemale Triclinium. Denique quàm temperatior hiberno tempore illa Triclinij, atque *Paracellarij* ſedes fuerit, *Balnei* vicinitas declarat. *Renouauit imo*, inquit, *& Balneum, quod iuxta Paracellarium ſitum eſt*. Quapropter, quo ad hoc attinet, cum longe opportunius Gregorij quàm Leonis cœnaculum fuerit, viginti totis annis, quibus Gregorij, atque Sergij Pontificatus ferè computantur, ſumma Leoniani Triclinij extitit infrequentia. Eaque de cauſa, quod ædibus diutius habitatorum aſsiduitate deſtitutis euenit, & credere par eſt, vitium fecit; nam *omnia ornamenta*, inquit [b] Anaſtaſius, *quæ ibi Domnus Leo bonæ me-*

[a] Ibidem.

Vitium.

[b] in Leon. IV.

næ memoriæ Tertius parauerat, præ nimia vetuſtate, & obliuione anteceſſorum Pontificum, deleta ſunt. Deleta autem erant Leone IV. Pontifice, hoc eſt, anno, ab ædificato Triclinio, ſexageſimo; quo tempore ſi quis ædificij bene materiati (vt quidem Leonianum hoc fuiſſe teſtatur Anaſtaſius) ætatem metiatur, plane videbit, eam non tam ætatis, quàm ſolitudinis, incuriæque fuiſſe labem. Reſtituta ergo ſunt à Leone IV. non ſolum huius Triclinij *ornamenta*, ſed etiam *alimenta*, vſus ſcilicet ille conuiuiorum antiquus die Chriſti Domini natalitio è Gregoriano Triclinio huc iterum reuocatus. *Iſdem verò*, ait Anaſtaſius, *beatiſsimus, & ſummus Præſul Leo IV: cum gaudio, & nimia delectatione omnia ornamenta, ſiue alimenta, quæ inde delata fuerant; nouiter reparauit, & ad vſum priſtinum magnificè reuocauit.* Eodem hoc in cœnaculo Paſchatis primo, alteroque die, prandere ſolitos Pontifices accepimus. Primo quidem, ita parabatur menſa, vt more Chriſti conſueto, in lectis tricliniaribus conuiuæ recumberent. *Thoris accubitati* ([a] Sugerius ait) *Agnum materialem ſumunt.* Pontifici lectus ſternebatur ſub Tribunali, nempe ſummo Triclinij loco, cui ob id nomen *Cubitorio* fuit; hinc inde ad vtramque apſidem diſcumbebant Cardinales ad prandium vocati. Rem totam ex [b] Benedicti Politici, & [c] Cencij Camerarij ritualibus libris referre præſtat. *Porrò autem iu Baſilica magna*

Reſtitutio.

Vſus ſtatis anni temporibus.

[a] *in vita Ludouic. Craſſi.*

[b] *in Polit.*
[c] *lib. 2.*

gna

gna Leoniana, vbi hcc die in mane Domnus Papa comedit, circa menſam Pontificis præparata ſunt vndecim ſcamna pro quinque Presbyteris totidemque Diaconis Cardinalibus, & Primicerio. Ibi etiam lectus ipſius Pontificis ſolemniter eſt præparatus in figura vndecim Apoſtolorum recumbentium circa menſam Chriſti. Tranſiens autem Pontifex per ipſam Baſilicam intrat Cameram ſuam, vbi in ſcypho argenteo recepto, à Camerario, Presbyterio, eoque, ſicut in Natiuitate Domini, erogato, ſurgit & ducitur à magiſtro ſeneſchalco, & Pincerna ad Sicus. *locum, qui dicitur Cubitorium.* Ex quibus, præter alia, illud quoque intelligimus, hoc Leonis Triclinium pro veſtibulo ferè fuiſſe Pontificij cubiculi, & ex altero, paratum commodumque aditum in alterum patuiſſe, & ex Triclinio in Lateranenſem Eccleſiam; quod, tum quæ infra dicemus, comprobant, tum ille Camerarij locus de ſecundæ diei Paſchatis conuiuio: *Deinde Pontifex*, inquit, *ducitur, ſicut heſterna die, ad conuiuium, quod etiam hodie in Baſilica Leoniana, quæ eſt iuxta Cameram celebratur, finitoque conuiuio deſcendit ad Eccleſiam Lateranenſem.* Qua denique die Pontifex coronam, & infulas accipiebat, publicum ibidem exhibere Primoribus epulum conſueuerat. Nam [a] Autor Innocentij III. æqualis, qui eius vitam litteris commendauit; *Facta*, inquit, *laude ante Lateranenſe Palatium, poſtquam aſcendit in domum maiorem, quæ Leoniana vocatur, ſolemne conuiuium celebrauit:* Et de Bonifacio viij. Iacobus Card. [b] Stephaneſcus.

[a] *in Vit. Innoc. iij.*

[b] *in lib. de Coron. Bonif.*

Exur-

Exurgenſque iterum modicam, paucamque per horam
Diſcubuit thalamo Princeps, qua Regia ſeſe
Protendit, magnique Duces, totuſque Senatus,
Et Reges, Proceresque alijs diſcumbere menſis;
Quique ſuo ſedere loco: fulgebat ab auro
Tota Domus.

Iure Leonianum Triclinium *Regiam* appellauit, etſi enim ad *Baſilicæ* nomen, quo reliqua etiam Patriarchij Lateranenſis Triclinia vocata ſunt, alludere videtur, tamen ob amplitudinem, dignitatem, pulchritudinemque peculiari quadam ratione illud nomen obtinuit. Quandoquidem Theodori, & Zachariæ Cœnacula humili, & ſane plebeio vocabulo *Panetariæ*, teſte Cencio, dicta fuere; atque in ijs cœnare Pontifices conſueuerant ſacro Cœnæ Domini die, quando non tam publica lætitia, quæ nulla tunc eſſe ſolet, quàm rituum eccleſiaſticorum ordo poſtulare id videbatur. Leonis, & aliorum Tricliniorum differentia.

ALTERVM EIVSDEM ÆDIFICII nomen, alijque vſus. Cap. V.

SECVNDVM Leoniani Cœnaculi nomen eſt *Baſilica*; quo nomine omnes Patriarchij Lateranenſis ædes cenſebantur, in quibus aliquid ſolemnium religionum, eccleſiaſticarumq. cæremoniarum exerceretur, ob

idque *Eccleſiæ* appellatio tributa illis nonnunquam videtur. Eæ porrò complures in Patriarchio fuerunt; *Baſilica ſancti Laurentij*,[a] in qua, velut in domeſtico ſacrario, Reliquias ſacras Pontifices recondidere, vt in publicis ſupplicationibus eſſent ad manus, atque paratæ.[b] Deſignatorum Epiſcoporum eadem fuit veluti palæſtra, in qua eorum ſcientiæ, morum probitatis, regendique peritiæ, antequam ſacris initiarentur, publicè fiebat experimentum. *Baſilica ſancti Gregorij* Veſtiarium fuit, quam hodie *Cameram* vocant *paramentorum*;[c] in ea Cardinales, & reliqui Antiſtites, qui, inter religiones Pontificibus præſto erant, ſacra ſumebant indumenta. Ex *Baſilica ſancti Sylueſtri* Pontifices, omniſque ordo Eccleſiaſticorum Procerum, Sanctorum reliquias[d] primùm venerati, ſolemni pompa ad ſupplicationes prodibant. Hæc vero ſancti Sylueſtri non modo *Baſilica*, ob eos, quos dixi ritus, ſed etiam *Eccleſia* nuncupatur à Cencio Camerario. Peculiari hac ergo ratione Leonianum Triclinium *Baſilica* nominatum eſt, quòd die qua Palmaria celebramus (ea eſt Dominica *in ramis Palmarum*) in Leonis Triclinium Pontifex, vniuerſuſque Eccleſiaſticorum Senatus ſacris indutus veſtibus conueniebat, & ramos in Baſilica ſancti Sylueſtri primùm omnium ab Acoluthis paratos, & à quopiam deinde ex Cardinalium ordine, ſolemni ritu, & precatione, more maiorum, ſacratos Pontifex ſingu-

Patriarchij Lateranen. Baſilicæ.

a *Cenc. Cam. in Rit.*

b *Idem ibid.*

c *Idem ibid.*

d *Idem ibid.*

Leonis Tricliniũ cur Baſilica.

ſingulis diſtribuebat, pompamq. ſupplicem Cleri, ordinumque omnium inde duci iubebat. E Leoniana Baſilica ſiniſtrorſum per ſcalas Patriarchij in porticum deſcendebatur Lateranenſis Eccleſiæ, indeque pergebatur in presbyterium ad ſacra eius diei peragenda, *Palmæ*, inquit [a] Benedictus Politicus, *ab Acoluthis collectæ ſunt in Baſilica ſancti Sylueſtri; vnus de Cardinalibus eas in Baſilica ſancti Laurentij in Palatio benedicit, quas Oſtiarij portant in Baſilicam Leonianam ad Pontificem. Indutis omnibus ordinibus Palatij, Pontifex expendit palmas, poſtea exeunt inde cum proceſſione, &c.* Tandem in Baſilicis cauſas agitari, ius à Magiſtratu dici, negotia publica, priuataque pertractari ſolita, ob idque in Baſilicis ſummo loco apſidas ſinuatas; id eſt Tribunalia, Principibus, ac Magiſtratui conſtituta nemo neſcit. Cæterum [b] litteris proditum eſt in hac Leoniana Baſilica contra Ioannem Archiepiſcopum Rauennatem in ius olim adductum, frequenti Epiſcoporum, Cardinalium, atque Optimatum conſeſſu, Nicolaum I. Pontificem ſententiam tuliſſe. [c] Eadem etiam in Baſilica Rhothadi Sueſſonum Epiſcopi cauſam ab eodem Nicolao cognitam legimus; quare hunc locum agendis negotijs, publicoque Senatuicogendo, quem hodie *Conſiſtorium* appellant, à Leone III. & Succeſſoribus deſtinatum dicere minime ego quidem dubitauerim. Siquidem Leo poſt ſuum è Germania reditum,

[a] *in Polit. Rit.*

Altera eiuſdẽ appellationis cauſa.

[b] *Anaſtaſius in Nicolao I.*

[c] *Idem ibid.*

huius Triclinij minime abſolutis licèt ornamentis, vt infra probabo, in eo tamen frequentes habuit conuentus de ſua, & Sicariorum controuerſia: *Cum multo gaudio, & lætitia*, inquit [a] Anaſtaſius, *in Patriarchium Lateranenſe Leo introiuit: & poſt aliquantos dies, fideliſsimis Miſsis, qui cum eo venerunt in Pontificale obſequium, videlicet Hildiualdo, & Arno Reuerendiſsimis Archiepiſcopis; & Cuniberto, Berardo, Hattone, & Teſſe Reuerendiſsimis & ſanctiſsimis Epiſcopis, nec non & Flacco electo Epiſcopo; verum etiam Helmogot, Rothegario, & Germano glorioſis Comitibus reſidentibus in Triclinio ipſius Domni Leonis Papæ, & per vnam & amplius hebdomadam inquirentibus ipſos nefandiſsimos malefactores, quam malitiam ad ipſum Pontificem habuiſſent, tam Paſchalis, quamque Campulus cum ſequacibus eorum, nihil habuerunt aduerſus eum quod dicerent*. Ea porrò Nicolai I. acta, conuentum, locique apparatum Anaſtaſius Bibliothecarius minutè deſcribit, quem, cui vacat, legendum relinquimus. Res tamen ipſa non ſinit, vt Onuphrij Panuinij opinionem hic ego diſsimulem. Nam ille in Lateranenſi Patriarchio cum memorari vulgò audierit *Aulam Concilij*, in qua Leonis inſcriptum præterea nomen viderit, eam eſſe putauit, vbi duo illi conuentus à Nicolao fuerint celebrati; eamque *Leonianam maiorem* appellat, *minorem* verò hanc dicit, quam Anaſtaſius Leonis fuiſſe *Triclinium maius ſuper omnia Triclinia* narrauit. Hæc autem è regione Lateranenſis

[a] *in Leon. III.*

Panuinij lapſus.

Eccle-

Eccleſiæ, illa verò parte ſiniſtra ſita fuit, de qua Panuinius [a]: *Hæc Aula*, inquit, *noſtris temporibus Sala Concilij dicitur, quòd ibi, vt opinor, Eugenius IV. Concilium celebrare diſpoſuerit, & nouiſsimè Iulius II. celebrauerit. Antiquitus ab amplitudine, Caſa maior, vel ab Autore, Baſilica Leoniana dicebatur; quam Leo Papa Tertius Pontificum Romanorum vſui conſtruxit, & exornauit, in qua diebus quibuſdam ſolemnibus, vt Paſchatis, & Natalis Domini, Romani Pontifices cum Cardinalibus prandere ſolemni ritu conſueuerant, &c. Hæc omnia innuere videtur oratio, quæ ſcripta eſt in Zophoro apſidæ maioris, in qua Deus oratur, vt protegat domum illam, & omnes in ea conuiuantes*. Quod hæc Aula noſtra tempeſtate *Sala Concilij* dicta ſit ob Synodum ab Eugenio IV. cogendam, vel à Iulio II. ibidem coactam, parum hic refert, aut nihil. Tametſi ex antiquis Lateranenſibus Synodis (de priuatis Conuentibus non loquor) neſcio an in *Aula*, quam vulgus *Conciliarem* vocat, vel vnam quidem Panuinius celebratam inueniat; quod enim ait de Iulij II. Concilio, niſi priuati aliqui congreſſus ibi facti ſunt, Acta certè publica, quæ in lucem prodiere, agitata, perfectaque fuiſſe legimus [b] in Eccleſia Lateranenſi. Quod verò in Leoniana Domo conueniſſe Nicolaus ab Anaſtaſio dicatur, vtique in Leoniana conuenit, quam Leo III. vt paulo ante oſtendimus, à fundamentis ædificauit, quam ſui decorauit nominis magnitudine; quam denique Leo IV. incul-

tam

[a] *lib 4. de Baſil. Lat. c. 3. & 9.*

[b] *in Actis Concil.*

tam neglectamque reſtituit: nam illa Panuiniana, etſi Leonis nomen inſcriptum habuit, tamen inſtauratoris ille titulus fuit, non autoris. Atqui eam domum, ſi ob reſtaurationem, Leonianam appellatam velit, vniuerſum Lateranenſe Patriarchium Leonianum dicat oportet, cuius vix vllam partem inueniat, quæ à Leone III. Anaſtaſio teſte, refecta non ſit. Fatetur Panuinius eam Aulam, *Caſam maiorem*, ob amplitudinem ſuo fortaſſe tempore nuncupatam fuiſſe, *Macronam*, græco, priſcoque vocabulo ob inſignem longitudinem ab Anaſtaſio vocatam obſeruo; quod non ſolùm ille in ſuo de Patriarchio Lateranenſi commentario non animaduertit, ſed *Macronæ* ne meminit quidem. Atqui tantum abeſt, vt Leo III. *Macronam*, vel aliam eius partem conſtruxerit, vt iam dudum vetuſtate ruinoſam refecerit. *Macronam vero*, inquit[a] Anaſtaſius, *ipſius Lateranenſis Patriarchij, quæ extenditur à campo, & vltra imagines Apoſtolorum, quæ præ nimia vetuſtate ruitura erat, à fundamentis ſimul, & ſarta tecta, nec non & Solarium ab imo vſque ad ſummum nouiter reſtaurauit, & in melius firmiſſimis marmoribus ſtrauit, atque Cameram ipſius Macronæ nouiter fecit, & diuerſis hiſtorijs pictura mirificè decorauit.* Neque duas fingas tibi *Macronas*, quarum alteram pictura, alteram muſiuum illud quod Panuinius refert perornaret. Nam ſanctæ Praxedis tribunal ex muſiuo elaboratum à Paſchale I. quis eſt qui non videat?

[a] in Leon. III.

videat? imo nec Anaſtaſius inficiatur, de eo tamen ſcripſit in hunc modum; *Apſidam verò eiuſdem Eccleſiæ muſiuo opere exornatam varijs decenter coloribus decorauit.* in Paſc. I. Scilicet pro muſiuo, *colores*, & *picturam* vſurpauit. Neque verò quod à viris Romanarum antiquitatum peritis memini audire me, *Macronam* intelligas Ambulacrum perpetuum, ac feneſtratum Patriarchij Lateranenſis. Illud ab Anaſtaſio hic appellari vides *Solarium;* quòd ad meridiem pertinens, Soliq. apertum, calorem, ac lumen ampliſsimis, atque frequentiſsimis feneſtris opportunè ad hibernas deambulationes admittebat. Id *Solarium* cum vicina proximaque *Macrona* à Leone III. vt citato loco animaduertis, reconcinnatum fuit; *Solarium* verò tantùm à Leone IV. iterum reparatum fuiſſe idem teſtatur Anaſtaſius. *Nam & Solarium, quod beatæ memoriæ Leo III. Papa conſtruxerat, cum præ nimia vetuſtate fractis trabibus in ruinis cerneretur euerſum, nouiter pulchrius in meliorem ſpeciem reſtaurauit.* Quod denique Panuinius addit de eius Aulæ inſcriptione, & de conuiuijs in eadem celebrari ſolitis; In eam Aulam conuiuia tranſlata fortaſſe nonnunquam fuere ob loci capacitatem poſt Leonis III. imo etiam Anaſtaſij Bibliothecarij tempora. Nam cur Triclinio ampliſsimo in ædibus Lateranenſibus iam exiſtente, & à Leone III. quod Panuinius credit, conſtructo; cur, inquam, Leo idem ad vitandas Theodori, &

Aliorum lapſus.

in Leon. IV.

Zacha-

Zachariæ Tricliniorum anguſtias, hoc ijs amplius, atque patentius exædificaſſet? Cur autem Anaſtaſius Cœnaculorum omnium Patriarchij maximum illud Leonis Cœnaculum appellaſſet, quando ab hoc Panuiniano magnitudine longè multumque ſuperaretur? illa enim Aula Panuinij Triclinio Leonis maior, & amplior altero tanto fuit. Sed tandem dirimamus, ſi libet, quæſtionem, & quaſi de facie vtrumque diſcernamus ædificium. Anaſtaſius Leonis Triclinium tribus conſtare duntaxat apſidibus memorat, ſuum vero Panuinius, vndecim: *Aula*, inquit, *ampla & ſpatioſa, quæ Concilij Sala hodie nominatur; quæ, præter apſidam maiorem, ab vtroque latere habet apſidulas decem*. Satis eſt, habemus quod liqueat. Ergo & illud male Panuinius, qui Leoniani Triclinij reſtaurationem, quam Leonem IV. curaſſe refert Anaſtaſius, ad hanc *Aulam Concilij* detorquet, de quo nos ſupra diſſeruimus.

Panu. loc. cit.

DVORVM LEONIS III. TRICLINIORVM Lateranenſium diſtinctio. Cap. VI.

ILLVD nonnihil quæſtionis habere videtur, quod de altero Leonis Triclinio Lateranenſi accepimus; nam quia Triclinium eſt, ac in Laterano, & à Leone III. collocatum, neſcio quid ſcrupuli, & dubita-

tionis

tionis in animo relinquit; niſi inter vtrumque quid interſit, planè demonſtretur. Alterum ergo Triclinium ſic ab [a] Anaſtaſio deſcribitur: *Itemque fecit in Patriarchio Lateranenſi Triclinium miræ magnitudinis decoratum cum apſida de muſiuo, ſed & alias apſidas decem dextra læuaque diuerſis hiſtorijs depictas, habentes Apoſtolos Gentibus prædicantes, cohærentes Baſilicæ Conſtantinianæ. In quo loco & accubita collocauit, & in medio Concham porphyreticam aquam fundentem; nec non & pauimentum ipſius marmoribus diuerſis ſtrauit.* Si quis hanc, & prioris Triclinij deſcriptionem commiſerit, ac diligentius compararit, tria in illo duntaxat Tribunalia, in hoc vndecim extitiſſe comperiet. Hic præterea *Labrum* in ædium cauo deprehendet, quo primum illud Cœnaculum caruiſſe omninò nouimus. Hoc deinde nullis, illud diuerſis columnis ſuſtentabatur, vario ordine, præſtantique arte diſpoſitis. Denique ipſi videmus prioris Triclinij apſidas à Conſtantinianæ Baſilicæ lateribus longiùs diſtare; huius verò ita vicinas fuiſſe, vt Lateranenſis Eccleſiæ parietibus adhæreſcerent. Hoc totum ex illa comparatione diſcrimen nullo negotio colligitur. Sed accedit eodem, quòd prioris illius Triclinij ſtructura, & fabrica ſublimis fuit, & vt Græci propriè vocant ἀνώγεως: poſterioris verò, vt ijdem loquuntur, κατώγεως, hoc eſt, ſolo æqualis, & humilis, ac vt proprio Romanis vocabulo loci differentiam exprimamus,

Alterum Leonis Triclinij Lateran.

[a] *in Leon. III.*

Vtriuſque Triclinij comparatio.

Differentia à ſtructura.

hæc Cœnatio, illud Cœnaculum fuit. Nam Cencius
In Rit. Camerarius: *tranſiens*, inquit, *Pontifex per ipſam Baſilicam Leonianam intrat Cameram ſuam;* aſcendit procul-dubio dixiſſet, niſi vnum vtriuſque pauimentum fuiſſet Baſilicæ Leonianæ, & Cubiculi Pontificij. Deinde Autorum, quos ſupra laudauimus, teſtimonio conſtat, ramos Palmarum in Clerum, Populumque à Summo Pontifice diſtribuendos è ſancti Sylueſtri in ſancti Laurentij Baſilicam, atque inde in Leonianam, præſtolanti Pontifici æquo pede miniſtris eò accedentibus, delatos fuiſſe; hæ igitur Patriarchj Lateranenſis Baſilicæ æquali, perpetuoque ſitæ pauimento erant. Atqui ambas illas ſancti Sylueſtri, & ſancti Laurentij ſublimes fuiſſe, citra controuerſiam eſt; quandoquidem hæc poſterior, quæ hodieque eſt integra, gradibus imminet, quos, *Scalam* vulgò *ſanctam*, appellant. Denique omnem eximit dubietatem Autor vitæ Innocentij III. qui, *facta*, inquit, *laude ante Lateranenſe Palatium, poſtquam aſcendit in domum maiorem, quæ Leoniana vocatur, ſolemne conuiuium celebrauit.* [a] Anaſtaſius etiam
[a] in Nicolao I. Bibliothecarius: *Domum*, ait, *quæ dicitur Leoniana, beatiſsimus Præſul cum Epiſcopis*, &c. *conſcendit*. Prius ergo illud Leonis Triclinium ſublime fuit, poſterius autem
A partibus. humile fuiſſe res ipſa loquitur. Siquidem huiuſce pauimentum *marmoribus ſtratum, & in medio Concham porphyreticam aquam fundentem* habuiſſe narrat

Ana-

Anaſtaſius. Atqui certè in prima, aut ſuperiore domus contignatione collocare hæc, vniuerſa Architecturæ diſciplina,& ædificandi ars prohibet, ſiue coaxatione, ſiue fornicibus conſtare velis eam ſtructuræ partem, in quam marmorum,& Conchæ pondus imponis, & aquarum perennitatem deriuas. Subdialis ergo fons ille fuit,& in cauædio,cum cæteroqui pauimentum, in quo labrum porphyreticum eſt collocatum, ipſa fuerit humus, & ſolum; idque ita ratio conuincit, vt nemo iam non videat. Præſertim cum alterum hoc Leonis Triclinium xenodochium eſſet, eiuſque amplitudo non maieſtati, & aquarum perennitas non delicijs, ſed confluentium peregrinorum commoditati parata forent. *In eo enim loco,* inquit Anaſtaſius, *accubita collocauit*, hoc eſt menſas & ſcamna, eaque fixa, vt in Xenodochijs, & diuerſorijs aſſolet. Aquarum ille fons non ſolum Xenodochij miniſterijs, ſed hoſpitum etiam lauationibus deſtinatus erat, quibus peregrinorum obſequijs aſsidui olim fuere Pontifices, & in eoſdem pietatis ſpecimen præbuerunt. Hæc quæ Bibliothecarius paulò obſcurius expoſuit,alibi cum de peregrinorum Accubitu Vaticano à Leone III. ædificato agit, ita clarius narrat. *Fecit iuxta eoſdem gradus Baſilicæ Principis Apoſtolorum domum à fundamentis miræ magnitudinis, & pulchritudinis decoratam; in qua etiam, & accubitus collocauit, & fecit iuxta eandem domum*

Ab eius vſu.

in Leon. III.

E 2 *pro*

pro ſubſidijs Chriſti pauperum, atque peregrinorum balneum à fundamentis mirificè decoratum. Hæc aduenarum Triclinia magnis ſumptibus aperuerunt Pontifices, idque potiſsimum fecere prope celeberrimas Baſilicas Vaticanam, & Lateranenſem, ad quas orationis cauſa ex toto terrarum orbe concurſus fuit peregrinorum, quos nimirum Procopius intelligit in ἀπεκδόχεις, vbi ſedes eorum apud Diui Petri commemorat, & annonam à Theodorico eiſdem conſtitutam. Ex quo tempore factum eſt, vt ampliſsima, ditiſsimaque Noſocomia non in Vaticano ſolùm, ſed etiam in Laterano hæſerint, loco minime illo quidem hodie frequenti. Quo tanto magis Pontificum Romanorum in exteros, egenteſque commendatur caritas, atque munificentia, quæ, poſt tanti temporis diuturnitatem, ac locorum, & ſedis mutationem, ne loco quidem moueri, ne dum aliqua ex parte minui potuit. Sed de duorum Leonis Tricliniorum Lateranenſium differentia ſatis.

MVSIVVM TRICLINII A LEONE III. fuiſſe paratum. Cap. VII.

SEMIRVTI Lateranenſis ædificij conditorem, nomen, vſumq. indicauimus. Quod supereſt, partitionem, Symmetriam, & extructionis elegantiam à nobis quis fortaſſe requirat,

rat, vel ſaltem vt de ornamentis, quæ Anaſtaſius commemorat, aliquid diſſeramus, & an hibernum illud Triclinium fuerit, an æſtiuum, vel ad quas potiſsimum cœli regiones pertineret. De proſpectu quidem cœnaculi, prout ſupra tulit occaſio, diſputaui. De ornatu verò, qui omnino deperijt, nec ad rem facit, noſſe aliquid, ignoraſſeque perinde eſt. Ego certè Illuſtriſsimi FRANCISCI Cardinalis BARBERINI ſententiam laudare ſoleo, qui, vt omnis Eccleſiaſtica vetuſtas ſummo ſtudio inueſtigetur, ſuadet quidem; conſeruandam verò, colendamque eam tantum exiſtimat, ex qua proficias. Quamobrem Triclinij partem ſolummodo, quam ille ſingulari, optimòque conſilio duxit reparandam, nonnulla commentatione, ſi id tamen aſſequar, explanabo. Cum Leonis III. Triclinium à Leone IV. refectum fuiſſe conſtet, ſubit non leuis animum ſuſpicio, ſit ne hoc illud opus vermiculatum, nec ne, quod Leo III. ante annos octingentos, & amplius pingi iuſſerit; nam inſititij operis conditio adeo eſſe caduca videtur, vt tandiu perdurare potuiſſe vix credi queat. Imo ſi quod eſt picturæ genus, quod ætatem, ac temporis ferat iniurias, teſſellatum maximè, quàmque diutiſsimè ferre ſolet. Tulit hoc varias incendiorum Lateranenſium iniurias, quemadmodum ſemiuſtæ illæ indicant aureæ teſſellæ, quas in tabula hic illic præ alijs ob

Hoc eſſe Leonis muſiuum probatur

A muſiui natura.

id ni-

id nigricare videmus. Nam virides, rubræ, flauæ, candidæ ſuo quæque colore ſaturæ ſunt, quibus, dum in fornace conflantur, pigmentum, quod præ ſe ferunt, penitus licet combibere. Non item aureis licet, quas ſuperficie tenus opifices aureis folliculis tenuiſsimis tantùm conueſtiunt, vitroque ſtatim illos obducunt, quò ſint ab iniurijs tutiores; at ſi quando vitrum ignis vim ſentiat, facile cedere, creditumque ſibi aurum prodere conſueuit. Verum enimuerò de Leonis muſiui ætate nemo iure ambigat, quamdiu Aquiſgrani ſuperat (quod ſuperare nouimus) Baſilicæ Caroli Imperatoris emblema. Sed Romæ longè vetuſtiorem eſt obſeruare vermiculati operis antiquitatem. Extat Adriani I. qui Leonem in Pontificatu proximè præceſſit, nobilis, atque elegantis manus tabula in Templo ſanctæ Pudentianæ, omni ex parte integra, quæ præſtantiſsimo internitet muſiuo vltra eius ætatis modum, atque peritiam. Iuxta Baptiſterium Conſtantini Auguſti emblemate relucet Ioannis IV. Sacellum, qui annos ferè ducentos Leone eſt antiquior; eademque ætate Pontificatum geſsit Honorius I. qui via Nomentana ſanctæ Agnetis Eccleſiæ cameram, quæ etiam num ſupereſt, opere ſegmentato perornauit. Via ſacra in templo ſanctorum Coſmæ & Damiani non ne videmus apſidem verſicoloribus illuſtratam lapillis à Felice IV. qui

A muſiuis æqualibus.

A muſiuis vetuſtioribus.

tertio

tertio ante Leonem ſeculo floruit? longè hanc ætatem præceſsit Simplicius, qui in ſancti Andreæ Baſilica (*Cata-Barbara* vocant) non ſolùm quas cernimus imagines teſſella inſititia diſtinxit, ſed quem legimus etiam ſui nominis, ac donationis titulum eodem opere deſcripſit. Vetuſtatem muſiui Arcus maioris Eccleſiæ ſancti Pauli, via Oſtienſi, illa Placidiæ Auguſtæ, & Leonis I. inſcripta nomina ſatis declarant. Quid plura? Muſiuum Arcus triumphalis, & Medianæ parietum Baſilicæ Liberianæ in Exquilijs, non ne mille ducentorum fert annorum ætatem? nam Sixti III. titulum imminere adhuc quiſque videt in Arcus faſtigio. Sed ſi tempus, ait, non repugnat, certè Leonis III. priſcorumque Pontificum modeſtia non permittit, vt factas ab ijs credamus imagines, in quibus eorum effigies conſpiciuntur. Scio hanc nonnullorum cenſoriam eſſe ſeueritatem, qui omni titulorum, imaginum, & inſcriptionum vſui interdictum modeſtiæ legibus volunt, & de maiorum ſanctitate, grauitateque probè, ac dignè ſentire ſe putant, cum ſuas illos imagines vel pictas, vel fictas poni minime paſſos fuiſſe contendunt; memoriæ verò clarorum virorum ad poſteros deriuandæ vnum ſatis eſſe arbitrantur rectè factorum teſtimonium. Verùm enim verò Maiores noſtri probitate, & modeſtia inſignes eam conſuetudinem, vt parcè, ita citra vituperationem

An ſuas Pontifices poſuerint imagines.

vſur-

vſurpaſſe iſtis etiam Cenſoribus videri poſſunt. Extant ad hanc diem imagines ad viuum expreſſæ, quas ſibi poſuerunt Innocentius II. in Baſilica Calliſtiana ſub Ianiculo; Paſchalis Primus trans Tiberim ad ſanctæ Cæciliæ, & ad ſanctæ Praxedis in Exquilijs; Gregorius IV. in Baſilica ſancti Marci; Ioannes IV. ad ſancti Venantij in Laterano; Honorius I. in Templo ſanctæ Agnetis via Nomentana; Felicis IV. imago in æde ſancti Damiani ad forum Boarium non ita multis ante annis collapſa, ſub Gregorij XIII. perſona, vultuque renouata eſt. Hæc quidem nos oculis ſpectamus: ex hiſtorijs verò teſtimonia proferre licet non pauca, neque priuata; nam Ioannis VII. extructiones, cum adhuc Romæ extarent, ex eius vultus pictura indigitare [a] Anaſtaſius ſolebat: *Fecit verò & imagines*, inquit, *per diuerſas Eccleſias, quas quicumque noſſe deſiderat, in eis eius vultum depictum reperiet;* qui porrò ex longinqua vetuſtate ante hoc quindennium ſupererat, ex antiqua Vaticana Baſilica, cum *Ciborio*, quod *Veronicam* appellabant, ſublatus eſt. Gregorius Magnus, *dum adhuc viueret, ſuam ſimilitudinem*, inquit [b] Ioannes Diaconus, *depingi ſalubriter voluit, in qua poſſet à ſuis Monachis non pro elationis gloria, ſed pro cognitæ diſtrictionis cautela frequentius intueri, vbi huiuſmodi diſtichon ipſe dictauit.*

a *in Ioan. VII.*

b *Vit. Gregor. lib. 4. c. 84.*

Chriſte potens Domine noſtri largitor honoris

Indul-

Indultum officium ſolita pietate guberna.

Neque Paulinus Nolanus Antiſtes ægrè fert, quòd eius imaginem Seuerus ſtatuerit in Baptiſterio, ſed quòd vno in loco, atque eodem cum Martino viro ſanctiſsimo ſtatuerit. *Quæ ergo ſocietas*, inquit, *lumini, & tenebris, hoc eſt nobis, & Martino? euenit vt peccator iuſto compoſitus magis ſordeat, & peccatore collatus magis iuſtus eluceſcat.* In quam ſententiam pro ſua modeſtia, animique demiſsione hoc edidit carmen; Epiſt. ad Sev. 12.

Abluitis quicunque animas, & membra lauacris
Cernite propoſitas, ad bona facta vias.
Adſtat perfectæ Martinus regula vitæ:
Paulinus veniam quo mereare docet.
Hunc peccatores, illum ſpectate beati:
Exemplar Sanctis ille ſit, iſte reis.

Porrò Pontificum, Epiſcoporum, ac Principum effigies in Eccleſiarum tribunalibus cum ſanctorum depingere virorum vultibus perinde erat, ac in Diptychorum albo poſt horum vocabula, illorum quoque nomina ſubnectere, ac inter miſſarum religiones, in frequenti populorum conuentu publicè recitare. Nam, ſi quando res ita tuliſſet, quorum è Diptychis nomina, eorumdem è parietibus abradebantur imagines. *Deinde abſtulerunt*, inquit [a] Anaſtaſius, *de Diptychis Eccleſiarum nomina Patriarcharum, vel de picturis Eccleſiæ figuras eorum, aut in foribus vbi vbi eſſe poterant auferentes, id eſt Cyri, Sergij, Pauli, Pyrrhi,* [a] in Agathone.

F Petri,

Petri, per quos error orthodoxæ fidei vſque nunc pullulauit. Coniecturas arguimus, quibus muſiui Leoniani fides minui,& in ſuſpicionem recentioris ætatis adduci poſſe videbatur; ſuis id etiam rationibus ſtatuere æquè eſt facile. Quandoquidem ex duabus Leonis III. Carolique Magni ſimulachrorum inſcriptionibus integra quidem altera ſuppetit, alteram, cuius extremæ partes exeſæ, ac penè dimidiatæ relictæ nobis ſunt, Angelus Maſſarellus plenam, totamque ita ſua ætate legit, excepitque

Idem ſuis rationibus probatur.

BEATE. PETRE. DONA
VITAM. LEONI. PP. ET BICTO-
RIAM. CARVLO. REGI. DONA

Quod, illis ſuperſtitibus, inſcriptum affirmare tam rationi conſentaneum eſt, quàm abſurdum fuerit vitam, triumphoſque demortuis peroptare. Præterquam quod vel altera illa inſcriptio

SANCTISSIMVS. D. N. LEO. PP
D. N. CARVLO. REGI

hoc idem apud eum conuincere poteſt, qui vel leuem antiquitatis notitiam habeat. Cur autem *Dominum noſtrum* eum appelles, qui tibi iam dudum non ſit, eiuſque loco tibi ſit alter? Gregorius IV. qui decimo poſt Leonem anno Pontifex fuit, hanc illius ætatis conſuetudinem comprobat inſcriptione, quam viuenti Leuitæ Aediles in ſancti Marci Baſilica poſuerunt, hodieque legimus.

SAN-

SANCTISSIMVS. D. N. GREGORIVS. PP

Vaſta tholi firmo ſiſtunt fundamine fulcra,
Quæ Salamoniaco fulgent ſub ſydere ritu.
Hæc tibi, proque tuo patefecit Præſul honore
Gregorius, Marce, eximio cui nomine Quartus.
Tu quoque poſce Deum viuendi tempora longa
Donet, & ad cœli poſt funus ſydera ducat.

Præterea quadratum illud inſigne, quo Leonis, Caroliqueredimita videmus capita, inditium eſt minime dubium, vtrique tum vitam ſuppeditauiſſe, cum Triclinio faſtigium, & picturæ, ornamentiſque ſuprema manus imponebatur. Quamquam enim vita etiam perfunctis id genus ornamenti adhibitum nonnunquam fuiſſe paulò poſt demonſtrabo, id tamen contigit, vſurpatumque raró eſt; contra veró ijs, qui in vita eſſent, totam eius ritus rationem accommodatam fuiſſe Ioannis Diaconi, & ſexcentis priſcarum imaginum teſtimonijs confirmari poteſt. Quod reliquum eſt; cum de Lateranenſi hoc toto ædificio, deque eius muſiuo, ac vtriuſque Conditore habeamus quod liqueat; hiſtoriam ex vltima illorum temporum vetuſtate petitam, quam nullus antiquitatis Romanæ ſiue ſacræ, ſiue profanæ indagator deprehendit, neque qui omnem Laterani priſcam euoluit memoriam Onuphrius Panuinius obſeruauit, Illuſtriſsimus Cardinalis BARBERINVS lapidi inciſam publicè propo-

ni iuſsit, quò & res ipſa indubitatum haberet teſtimonium, & reliqua ædificij pars, quam excitare religio fuit, ſaltem hoc vno in lapide appareret, & æternæ poſterorum memoriæ conſeruaretur.

LEO. PAPA. III
FECIT. IN. PATRIARCHIO. LATERANENSI
TRICLINIVM
MAIVS. SVPER. OMNIA. TRICLINIA
NOMINIS. SVI. MAGNITVDINE. DECORATVM
PONENS. IN. EO. FVNDAMENTA. FIRMISSIMA
ET. IN. CIRCVITV. LAMINIS. MARMOREIS. ORNAVIT
ATQVE. MARMORIBVS. IN. EXEMPLIS. STRAVIT
ET. DIVERSIS. COLVMNIS. TAM. PROPHYRETICIS
QVAMQVE. ALBIS. ET. SCVLPTIS
CVM. VASIS. ET. LILIIS. SIMVL. POSITIS
DECORAVIT
CAMERAM. CVM. APSIDA. DE. MVSIVO
ET. ALIAS. DVAS. APSIDAS
DIVERSAS. HISTORIAS. PINGENS
MARMORVM. INCRVSTATIONE. PARITER. IN. CIRCVITV
DECORAVIT
EX. ANASTASIO. BIBLIOTHECARIO

CAME-

CAMERÆ MVSIVVM QVID PRÆſeferat. Cap. VIII.

VT de Leoniani Cœnaculi emblemate, quid maxime referat ſcire, exiſtimareque poſsimus; ædificatoris conſilium inueſtigemus oportet; cùm pro arbitratu cuique ſuo eiuſmodi parare ædificiorum ornamenta liceat. Zacharias [a] Pontifex Triclinium à ſe in Laterano collocatum vniuerſarum chriſtiani orbis Prouinciarum tabulis conueſtiuit, ea, quam paulò ante dixi, de cauſa. Ijs in [b] porticibus, quas *Ptochia* Græci dicunt, vbi egentes publicè alebantur; pauperum greges, alimenta, miniſtrorum obſequia Adrianus I. exprimi iuſsit. In ampliſsimo [c] Xenodochio Lateranenſi Apoſtolos Gentibus prædicantes Leoni III. pingere libuit, vt exteri aduenæ ſuarum quique regionum magiſtros, & prima fidei Chriſtianæ apud ſuos exordia, Romæ vel inter epulas, contemplarentur. Ergo in Triclinio conuiuijs Pontificum, & Imperatorum deſignato partæ ſuo tempore publicæ pacis, Imperijque tranſlati monumenta, & quandam tum geſtorum faciem ſubdere obtutibus Leo voluit. Partæ quidem pacis monumentum in ipſo Tribunali ita conſtituit.

Varia Triclinio-rum ornamenta.

[a] Anaſt. in Zacch.

[b] Idem in Adrian. I.

[c] Idem in Leon. III.

Notum

Pax Ecc. Rom. reddita.

Notum verò eſt, & omnium, vel Græcorum, vel Latinorum hiſtorijs celebre piaculum, quod turbulenti homines in virum ſanctiſsimum, atque innocentiſsimum, Romanus Populus in ciuem ſuum,

Eccle

Eccleſiaſtici ordinis facilè principes in Leonem Pontificem Maximum perpetrarunt, vnde exorta inter Romanos diſsidia, & cum in Vrbe, tum in vniuerſa Italia turbata pax publica. Ad quam componendam Albinus Flaccus, vir ſummæ apud Carolum Magnum autoritatis, grauiſsimis olim verbis eundem inflammauit. [a] *Ecce in te ſolo tota ſalus Eccleſiarum Chriſti inclinata recumbit. Tu vindex ſcelerum, tu rector errantium, tu conſolator mœrentium, tu exaltatio bonorum. Non ne Romana in Sede, vbi religio maxima pietatis quondam claruerat, ibi extrema impietatis exempla emerſerunt? ipſi cordibus ſuis excœcati excœcauerunt caput proprium. Nec ibi timor Dei, nec ſapientia, nec caritas eſſe videtur. Quid boni ibi eſſe poterit, vbi nihil horum trium inuenitur? Si timor Dei eſſet in eis, non auderent; ſi ſapientia, non voluiſſent; ſi caritas, nequaquam feciſſent. Tempora ſunt periculoſa olim ab ipſa Veritate prædicta, quia refrigeſcet caritas multorum. Nullatenus capitis cura omittenda eſt. Leuius eſt pedes dolere, quàm caput. Componatur PAX cum populo nefando, ſi fieri poteſt. Relinquantur aliquantulum minæ, ne obdurati fugiant: ſed in ſpe retineantur, donec ſalubri conſilio ad PACEM reuocentur.* Scelus porro illud nefarium in Leonem editum, quod Flaccus innuit, licet ab [b] Anaſtaſio Bibliothecario vicino illorum temporum ſcriptore luculenter narratum ſit, citò tamen, facileque vt credant, adduci ſe minime quidam patiuntur, ſed quiduis potius actum exiſtimant, quàm effoſſos oculos;

[a] *Albin. epiſt.* 11.

[b] *in Leon. III.*

An Leoni eruti ſunt oculi.

los, vel præciſam ei linguam fuiſſe, qui poſt acerbum illum caſum, tenuerit diuturniſsimum Pontificatum. Scilicet[a] Philippo Mornæo, & iſtis catholicæ fidei deſertoribus maxima videtur pietas perduellium illorum facinus minuere, modò ne vel in ſanctiſsimi Pontificis commendationem, vel in liberatoris Dei cedat gloriam tanti ſceleris immanitas. *Conſpirarant*, inquit[b] Ioachimus Camerarius, *in Leonem Pontificem quidam, & capto iuſſerant oculos erui. Quibus tamen hoc negotium datum fuerat, ij cruentos quidem vulnerando oculos fecerunt, ſed pepercerunt luminibus Pontificis. Itaque viſus ei ademptus non eſt. De quo fabulam poſtea ſparſerunt quidam, viſum Pontifici diuinitus reſtitutum fuiſſe*. Sed non deſunt Leonis æquales, vel Græci, vel Latini teſtes veritatis. [c] Theophanes rem geſtam ſic expoſuit: οἱ τῆς ῥώμης συγγενεῖς τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ἀδριανοῦ συγκινήσαντες τὸν λαὸν ἐστασίασαν κατὰ λέοντος τοῦ πάπα, καὶ κρατήσαντες ἐτύφλωσαν αὐτόν. Quæ ita Bibliothecarius conuertit. *Romæ, cognati bonæ memoriæ Adriani Papæ commouentes populum tumultuati ſunt contra Leonem Papam, & tenentes excœcauerunt eum*. Quod vero Theophanes de aſpectu eidem Pontifici reſtituto dicere prætermiſit, addit Anaſtaſius, ſuo tamen illo ſcribendi genere ambiguo, & minime accurato; *Non tamen penitus lumen eius extinguere potuerunt;* dicere voluit, *Non tamen in poſterum tempus*, ſiue *in perpetuum, lumen eius extinguere potuerunt;* ne vel à Theophane, quem inter-

[a] *de Hiſt. Pap.*

[b] *ad Chronol. ſancti Niceph.*

[c] *Theoph. in Chron.*

pretatur diſcedere, vel ſibi alioqui non conſtare videatur. Theophanes enim, penitus extinctum Leoni lumen ait; ipſe verò, eidem, paulò poſt, diuinitus reſtitutum [a] narrat. Carolus Magnus, ſcelus in Eccleſia Romana nunquam antea auditum, ijs haud dubie nuncijs acceptum, qui Romam nec vni, nec incerti ad ſe tanquam Romanorum Patricium, Vrbis patronum, Eccleſiæque Romanæ Defenſorem ſubinde, crebriuſque publicis, priuatiſque litteris perferebantur, cum ad alios perſcripſit, tum ad Albinum Flaccum præceptorem ſuum: *Quid verò,* Flaccus [b] ait, *in eo actum ſit, qui Rector præfatæ ſedis fuerat, mihi veneranda bonitas veſtra innoteſcere curauit.* Statimque ſubdit quemadmodum Caroli litteris acceperat: Romanos *cordibus ſuis excœcatos excœcaſſe caput proprium,* hoc eſt Pontificem Maximum. [c] Eginhartus rem eamdem ita perſequitur. *Romani Leonem multis affectum iniurijs, erutis videlicet oculis, linguaque amputata, fidem Regis implorare compulerunt.* Idem Albinus Flaccus in carmine de Leonis ad Carolum profectione.

Pontificem expulſum Romana à ſede Leonem
Ciuibus à proprijs, & tot toleraſſe recenſet
Verbera commemorans, extinctum lumine vultum
Narrat, & abſciſſam liquido de gutture linguam:
Nunc medicante Deo ſanatum, & ab omnibus iſtis
Eſſe malis.

[a] *in Leon. III.*

[b] *apud Albin. epiſt. 11.*

[c] *Egin. in Vit. Car. Mag.*

Et ſtatim infra.

Exquirit Carolus caſus, auditque laborum
Diuerſos, ſceleris populi impia facta ſtupeſcit,
Miratur geminas iam dudum luce feneſtras
Extinctas, & nunc reparatum lumine vultum,
Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
Alter in alterius configunt lumina vultus.

[a] ad ann. 799. [a] Autor Annalium Francorum: *Leo Papa dum cum litania proceſſurus de Lateranis ad Eccleſiam beati Laurentij, quæ ad Craticulam vocatur, equo ſedens pergeret, in inſidias à Romanis poſitas iuxta eandem Baſilicam incidit: vbi equo deiectus, & erutis oculis,* vt aliquibus viſum eſt, *lingua quoque amputata, nudus ac ſemiuiuus in platea relictus eſt.* Si, vt docti viri non dubitant, Albini, Eginharti, & Caroli hic Autor eſt æqualis, quis non videat adſcititiam eſſe illam vocem, *vt aliquibus viſum eſt*, quam ex libri margine deſumptam neſcio quis ad orationis, & hiſtoriæ filum attexuit? Si verò tantis viris ætate poſterior eſt, derogare ijs fidem non poteſt, quorum, ob ætatem, præiudicata eſt autoritas. Si [b] Ibidem. Zonaram [b] Mornæus, nuperum ſanè ſcriptorem proferat, is non ſolùm Theophanis eodem ætatis præiudicio exploditur, ſed falſi etiam redarguitur; vt qui ab autoris fide diſceſſerit, quem penè deſcribere ſolet. Sed ſi Romanorum in eo facto conſilium exquirimus, id tale fuit, vt Leonem Pontificem de ea, quam ipſi minime ferrent, domina-

tione

tione deturbarent lege Perſicæ crudelitatis, quæ iam dudum in Imperio Romano inoleuerat, quaue per eoſdem illos dies Irene Auguſta Conſtantino filio imperij collegæ oculorum viſum ademerat, vt aditum ad eam dignitatem in poſterum filio præcluderet. Leoni præterea linguam Romani præciderunt, cuius cenſoria facundia perditos mores ſuos, viuendique licentiam increpari ſentiebant; nam ob eam dicendi vehementiam [a] *Sermocinatoris* nomen Leonem inueniſſe accepimus. His licet indignis modis à Populo Romano acceptus Leo, tamen in repræſentanda hoc in Triclinio PACE, ad quam ſibi, Eccleſiæque ſuæ, ac vniuerſæ Italiæ reſtituendam Carolum Regem ipſe coram permouit, chriſtiana cum primis vſus eſt modeſtia. Nam impiam in ſe Romanorum coniurationem, Paſchalis Primicerij, Campulique Sacellarij inſidias, ſicariorum impetum, inter ſacras religiones ſtrictos in ſe mucrones, publicè, & in conſpectum Populi Romani proponere, præterquàm quòd exacerbare mentem facinoroſorum hominum poterat, qui ſuam impietatem perpetuæ poſterorum memoriæ commendari viderent; animum etiam affectum olim iniuria non omnino vacuum indignationis prodidiſſet; à qua tam longe fuit Leo vir ſanctus, vt non modo paricidij crimen ſicarijs, ſed coniurationis autoribus vitam etiam, licèt Carolo Magno recla-

[a] *Romual. Salern. Chron.*

Leonis modeſtiæ monumétum.

mante condonauerit; vt ob id à Theophane meritò φιλάνθρωπος ſit appellatus. Quare facinus aduerſariorum tam horrendum, vel reportatam à ſe victoriam inuidiæ plenam in tabulis, qui Gentilium mos fuit, exprimendam minime duxit; ex Euangelij autem armamentario deprompta triumphi teſſera, in tranquiliſsimæ pacis imagine, qua nullus offenderetur, & in exemplo Chriſti Domini, ita expreſſit exercitæ in ſe crudelitatis memoriam, vt magis ornatum, quàm hiſtoriam impiè in ſe commiſſorum quæſiſſe videatur. Ergo cum in Triclinio à ſe nuper extructo id fieri deberet, Chriſtum Dominum pacis autorem poſt nuperum laniatum rediuiuum, PACEM Diſcipulis in cœnaculo nunciantem propoſuit. Quem ſanè ad modum ipſe poſt effoſſos oculos, poſt linguam præciſam, poſt diram denique paricidarum immanitatem, quaſi ad vitam reuocatus, qui in ſe ſæuijſſent, ad pacem non adducit modò, verùm ad menſas vocat & conuiuia, quibus eò magis fœdera pacis inter ſe ſtabilirentur. Quod à ſe, tum animi magnitudine, grauitateque, tum bona, publicaque fide factum, vt demonſtraret, eodem illo ſigno, quo Syngraphas, actaque publica confirmare, communireque ſolebat, has pacis publicæ tabulas confirmauit, atque communiuit. Eſt enim Leonis III. Pontificis ſignum id quod in Apſidis hemicyclo legis GLORIA IN EX-

Leonis ſignum.

CELSIS

CELSIS DEO, ET IN TERRA PAX HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATIS; moris quippe fuit antiquorum Patrum ex diuinis litteris excerptas voces familiares habere, ac omni in negotio vſurpare, quibus vel ad Deum excitaretur animus, vel officij moneretur ſui, vel Dei nunquam obliuiſci aſſueſceret, quod omnes ad hanc diem ſeruant Romani Pontifices. Ignatij ſanctiſsimi martyris conſuetum illud fuiſſe carmen ab [a] Areopagita Dionyſio accepimus: ὁ ἐμὸς ἔρως ἐσαύρωται, *meus amor crucifixus eſt*, & Ioannis Chryſoſtomi [b] illud fertur: Δόξα σοι Κύριε ἕνεκα πάντων, *Gloria tibi Domine propter omnia*. Has inter ſe, & Deum nuncias voces, quaſi ſacras, ſanctaſque maiores habuerunt, & ſi quid ratum firmumque eſſe vellent, eo inſcripto, ſubſcriptoque ſigno, ita à ſe haberi declarabant. Cum Leo III. in conſpectum Caroli Magni auxilium imploraturus veniſſet, illa prima eius, vt Anaſtaſius [c] ait, vox fuit: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*; nempe ſe ſummis licèt affectum iniurijs, nuncium pacis non bellorum, aut diſsidiorum adeſſe ſanctiſsimè affirmauit. Præclara ſanè vox, quæ vna Leonis vitæ totius præconium eſſe queat; neque enim tot aduerſis exagitatus, & ad terram penitus afflictus animus ad tantam erigi magnitudinem potuiſſet, niſi veluti fundamento firmiſsimo adoleſcentiæ, ac vniuerſæ vitæ ſanctitate optimè conſti-

[a] *Diuin. Nomin. cap. 4.*

[b] *in eius Vit.*

[c] *in Leon. III.*

conſtitutus fuiſſet. Quo quidem facto quemadmodum anteactæ vitæ maiorem Leo ſplendorem attulit, ita Deus Opt. Max. vitæ eius, atque incolumitatis patrocinium ſic ſuſcepiſſe viſus eſt, vt reſtaurato oculorum lumine, reſtitutaque loquendi facultate, non tam ſacrilegas perduellionum manus redarguerit, quàm impium detexerit animum, quo aduerſus hominem innocentiſsimum falſas conflare accuſationes ſunt auſi. Itaque virum Deo gratum maiores adeò venerati ſunt, vt ad eius monumentum aram Deo (quem cultum antiquitus ijs tantùm, qui in Sanctorum numerum adſcriberentur, adhibere fas fuit) in ſacra Vaticana Petri Baſilica extruxerint, & cum ſanctitate paribus Leone I. II. & IV. vno in loco eum condi, colique voluerint, quod à Paſchale II. inſcriptus lapidi titulus hic docet.

Leo III. inter Sanctos.

SVB. HOC. ALTARE. SVNT. CORPORA
SS. LEONVM. I. II. III. ET. IIII. PONTIFICVM. ET. CONFESSORVM

Reliqua in hac tabula non minimam antiquitatis eccleſiaſticæ notitiam continent, pallia, loratæ tunicæ, veſtes litteratæ, geſticulationes digitorum, alia; quæ cum huius loci non tam propria, quàm aliarum veterum tabularum communia videantur, ad libros, quos de eodem argumento ſcribimus, reijci nunc à nobis, æqui bonique lector conſulat.

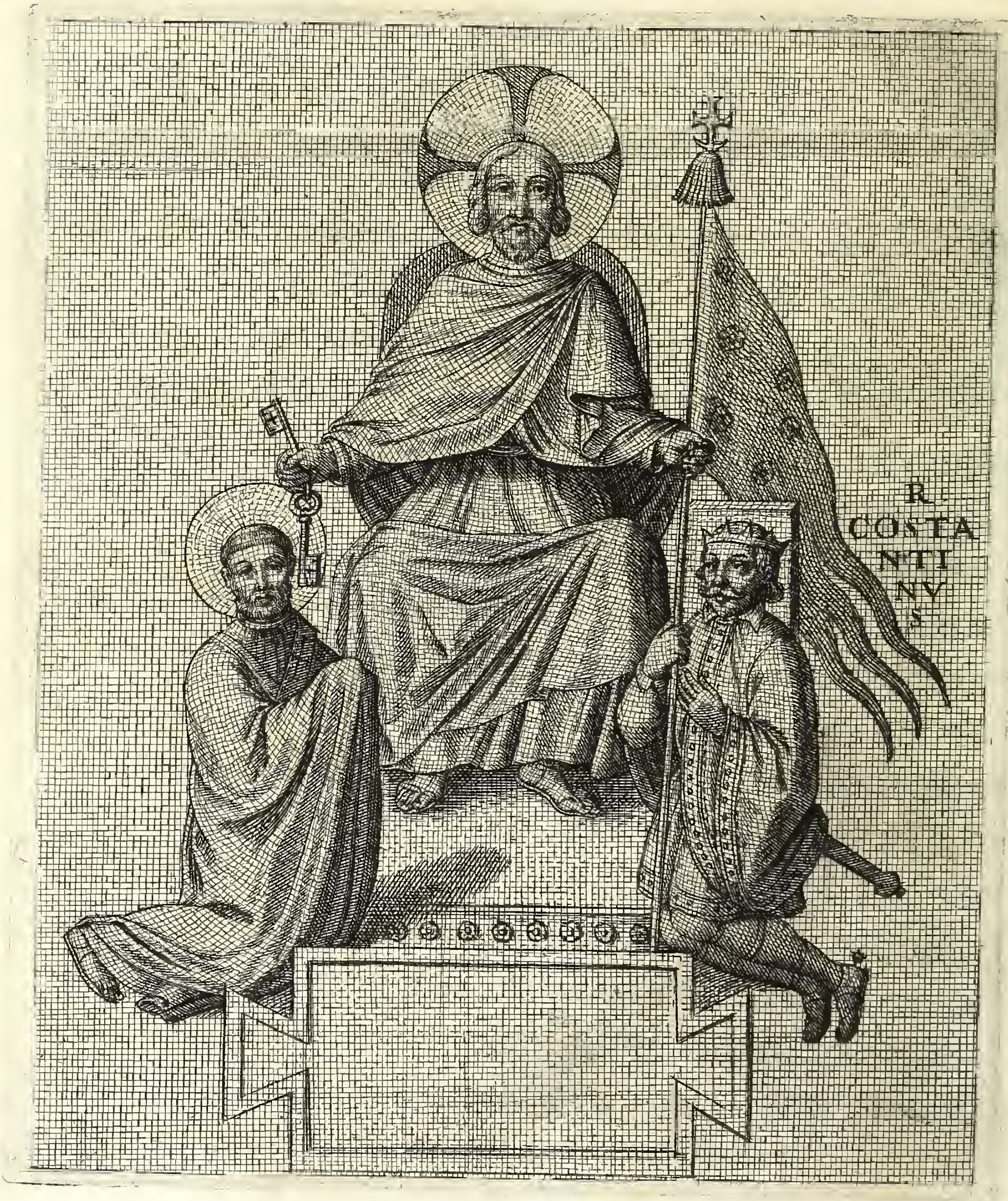
DE-

DEXTERÆ PARTIS APSIDIS MVSIVVM quid repræſentet. Cap. IX.

QVOD parte Apſidis dextera relucet muſiuum recentioris quidem manus eſt imitatio; quæ tamen opus exprimit illud antiquum, quod Leo III. in conſpectu olim poſuerat. Id porro ante annos amplius ſeptuaginta decidiſſe, ex eo conijcere mihi videor, quòd ille caſus non Panuinij modò diligentiam anteuertit, ſed etiam Angeli Maſſarelli curioſi antiquitatis indagatoris, qui ſiniſtræ partis imaginem, ac inſcriptionibus prouidè conſeruatis, dexteræ huiuſce, ne veſtigia quidem nobis reliquit; vixit ille Iulio III. Pontifice, cui, & duobus eius ſucceſſoribus Marcello II. & Paulo IV. fuit à ſecretis, eandemque operam Concilij Tridentini Patribus ſumma cum laude nauauit, ac demum Theleſinam rexit Eccleſiam. Sed qui eum anteceſſerunt Eccleſiaſticæ antiquitatis curatores, laude illi quidem dignißimi, hanc huius muſiui partem ſuo tempore labantem exceperunt, optimaque fide delineandam curarunt.

Pars muſiui ſuppleta.

Hoc

Hoc eius imaginis exemplum, quod vnicum nobis, ac toti poſteritati relinquebatur, Illuſtriſsimus Cardinalis BARBERINVS, non ſine diuino nutu, poſt diuturnam indagationem nactus eſt,

quod

quod lapis ab illo poſitus ita profitetur, ac monet.

FRANCISCVS
S. AGATHÆ. DIAC. CARDINALIS
BARBERINVS
TRICLINII. A. LEONE. III. ROM. PONT. CONSTRVCTI
A. LEONE. IV. SVCCESSORE
SEXAGESIMO. POST. ANNO. REPARATI
NOSTRA. TANDEM. ÆTATE. PENE. DIRVTI
PARTEM. HANC. ILLVSTRIOREM
IN. QVA
VTRAQVE. IMPERII. ROMANI. TRANSLATIO
REDDITAQVE. VRBI. PAX. PVBLICA. CONTINETVR
PARIETIBVS. HINC. INDE. SVFFVLSIT
CAMERÆ. MVSIVVM. RESTAVRAVIT
LABANSQVE. OLIM. DEXTERVM. APSIDIS. EMBLEMA
ANTIQVARIORVM. DILIGENTIA. COLORIBVS. EXCEPTVM
PENITVS. DEINDE. COLLAPSVM
AD. PRISCVM. EXEMPLVM
SVMMA. FIDE
EX. MVSIVO. RESTITVIT

Planè ſi quid minus vel ſtudio antiquitatis, vel autoritate tanti Cardinalis fuiſſet, de ſingulari vetuſtatis monumento actum iam eſſet. Itaque publici operis memoriam, incredibili ſtudio perquiſitam, ſumma felicitate inuentam, in Vaticanam Bibliothecam inferri iuſsit, ne reſtaurati huius operis te-

ſtimonium, vel fides ab exteris, poſteriſque aliquando deſideraretur. Hanc minime pœnitendam Antiquarij operam contulerunt in eam Apſidis partem, quæ omnino defluxerat, reſtituendam. Leo autem Pontifex neſcio quid hiſtoriæ ſuperiorum temporum hoc loco repetiuit, & cum ſuo Pontificatu, rerumque ſuarum euentu commiſit; quòd vtraque reſpondere ſibi mutua quadam, cùm perſonarum, tùm negociorum ſimilitudine viderentur, ac proinde imagines, quæ ea referrent, è regione collocatas, eò faciliùs ex hiſtoriæ conuenientia comparari, atque luculentiùs intelligi alteram ex altera poſſe ſperauit. Geminæ quippe tabulæ ſunt, altera dextrorſum, ſiniſtrorſum altera collocata. Tres in vtraque tabula perſonæ; aliæ nituntur genibus, duo pro tribunali ſedent, Chriſtus videlicet parte dextera, ſiniſtra Petrus Apoſtolorum princeps; ſuus vtrique Pontifex hinc, inde Imperator ſubmittit genua; Chriſto Sylueſter, & Conſtantinus; Petro Leo, & Carolus. Horum pro ſua quiſque conditione ab illis ſumit inſignia; Imperatores vexilla; Pontificum alter ſinu claues, alter pallium accipit. Scilicet imaginum illarum autor ſic intelligi voluit: ab vtroque illo Imperatore Pontifices eos diuino nutu in dignitatem aſſertos; Leonemque III. ita à Carolo Magno in integrum eſſe reſtitutum, quemadmodum poſtliminio reuocatum

Dexteræ, & ſiniſtræ tabulę per cōpartionem declaratio.

tum

tum à Conſtantino Imperatore Syluestrum. Contrà, Imperatores, ijſdem Pontificibus, Imperium obtinuiſſe: Conſtantinum quidem, poſtquam à Syluestro ſalutari eſt fonte initiatus, in Imperio confirmatum, deſignatumque diuinitus Eccleſiæ Chriſtianæ defenſorem; Carolum verò ſecundùm Deum à Petro Apoſtolorum maximo, hoc eſt Eccleſia Romana, Cæſarem renunciatum, & vindicem cooptatum fuiſſe. Hæc videlicet illarum continet tabularum hiſtoria. Nimirum à conſilio Leonis, nedum ab hiſtoriæ veritate longè is abit, qui, Syluestri Pontificis titulo iamdudum vetuſtate corrupto, vel ex vno illo clauium, quas gerit, inditio, argumentum accipere certiſsimum ſibi videtur, vt in Syluestri imagine, non illum, ſed Petrum intelligat. Nec animaduertit quantum in hac tabula prouidi autoris ſolertiam offendat, qui Petrum, quem in Apſidis loculamento clauium compotem inter Apoſtolos pinxerit, hic eundem, quaſi Imperatore Conſtantino, in eam clauium poſſeſsionem miſſum oſtendat. Hæc quidem ex ipſa tabula deſumere licet. Sed aliunde intelligat, qui de hac Syluestri imagine aliter ſentit, quàm abſurdum Petro habitum imponat, quàm remotum ab eo tempore, quo traditas ſibi à Chriſto Domino claues accepit, quàm alienum à dignitate, quàm ab autoritate abhorrens. Etenim qui Eccleſiaſticæ habet

Syluestri Papæ imago non Petri.

Apoſtoli nunquam planetati.

antiquitatis vel Græcæ, vel Romanæ qualemcunque peritiam, latere non poteſt, in priſcis maiorum iconibus non publicis tantùm, quas modo conſentaneo pingi conſueuiſſe dubium non eſt, ſed neque in priuatis reperiri vnquam poſſe, Petrum ſacra illa indutum penula, quam modò *Planetam*, modò *Caſulam* appellant. Quid verò de Apoſtolorum principe dico, quod de alio quocunque ordinis Apoſtolici viro comminiſci, nedum credere in vniuerſa illa prima, & proxima antiquitate poſſe inueniri, tam incredibile eſt, tam ineptum, quàm quod ineptiſsimum? Quid multa? Quid longius petita? in Leoniano hoc ipſo emblemate (quod in vetuſtioribus tabulis nuſquam repertum iri affirmare non dubito) Petrum videre eſt, *orario*, ſiue *mappa*, quod *Pallium* dicitur, amictum, idque grauiſsima de cauſa, quam ſtatim [a] explicabo. Atqui ſub eo Pallio non ne vides Apoſtolicam penulam à Leone depictam? Cur hic tandem Petro indumentum id negaſſet, quod in altera tabula conceſſiſſet, atque maiorum exemplo, receptoque ritu concedi poſſe intellexiſſet? Præſertim cum ibi quod præter hiſtoriam, vt dixi, ac præter dignitatem erat; hic ad rem, vt mox diſſeram, facere maximè videretur, atque opportuniſsimum foret? Quotus verò quiſque eſt eccleſiaſticæ diſciplinæ cenſor, ac rituum inſtitutor, qui primum ſummumque ſacrorum

[a] *Vide cap. ſeq.*

rum Antiſtitem, quem Areopagita Dionyſius *Hierophantam* appellauit, veſtibus induere, ſucceſſorum, vel Miniſtrorum Hierarchiæ licere putet? atque ijs demum veſtibus, quæ ſacræ eo præſertim nomine habentur ac inſtituto, quia ad Hierophantæ indumentorum ſimilitudinem factæ, & certo modo, rituque variatæ, eius ſucceſſoribus, atque miniſtris Hierarchiæ, dignitatis ergo, accommodatæ ſunt? Cæterùm in libris Eccleſiaſticarum Antiquitatum id fusè probamus. Clauium inſigne (id enim mouet, qui aliter ſentit de Sylueſtri hac imagine) poſt Petrum Apoſtolum, omnibus conceſsit antiquitas Petri ſucceſſoribus; præter hoc enim Leonis III. muſiuum, & Victoris II. ac Alexandri identidem II. nomiſmata, quæ olim Alphonſus Ciaconus protulit; celeberrimum illud ſuppeditat à Card. Baronio editum, quod, ex vniuerſa eccleſiaſtica nummorum vetuſtate, ſi quidem Leonis Magni, vt eximius vir ille putauit, eſſe probaretur, cui compararem, planè nihil haberem. Quæ mea tamen de illo ſententia ſit,[a] infra loco dicam

Pontifices clauigeri.

[a] inf. c. 12

cam opportuno. Cæterùm nullum tam ineptum coniectorem, aut ineruditum nomiſmatum interpretem eſſe arbitror, qui credat Petri potius dignitatem, quàm Pontificum Maximorum, & Eccleſiæ Romanæ præſtantiam ijs nomiſmatum inſignibus denotari; cum nihil referat, vtrum ſignorum inditijs, an verborum teſtimonijs id declarare malis. Infinita verò ſunt Patrum teſtimonia, quibus Petri claues Romanis Pontificibus vindicantur. Ad rem modò eſt Theodori Studitæ illa Leonis III. æqualis ſui, & altera Paſchalis I. eius ſucceſſoris compellatio, quæ Græcis vocibus Latinas horum nomiſmatum imagines declarat. Ἄκουε κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας, πέτρα τῆς πίστεως, ἐφ᾽ ᾗ ᾠκοδόμηται ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, Πέτρος γὰρ σὺ τὸν Πέτρου θρόνον κοσμῶν

Theodor. Stud. in epiſt. ad Leon. iij. καὶ διέπων. *Audi clauiger Regni cœlorum, Petra fidei, ſuper qua fundata eſt Eccleſia Catholica; Petrus enim tu es, qui Petri ſedem ornas, & gubernas.* Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, οὗ σὺ τὰς κλεῖς ἐδέξω παρ᾽ αὐτοῦ διὰ μέσου τοῦ τῶν ἀποστόλων προστάτου, καὶ τῶν ἀμοιβαδὸν μέχρι τοῦ προη-

Idem ad Paſch. I. γησαμένου τὴν ἱερωτάτην σου κεφαλήν. *Chriſti Euangelium, cuius claues ab eodem Chriſto tu accepiſti per Apoſtolorum Antiſtitem, & per eos, qui ſucceſsiuè, ad tuum vſque Anteceſſorem, ſacratiſſimum tuum caput præceſſerunt.* & de Romana Eccleſia idem pronunciauit: Κορυφαϊκὸς θρόνος, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς ἔθηκε τὰς κλεῖς

Ibidem. τῆς πίστεως. *Primaria ſedes, in qua Chriſtus Dominus poſuit claues fidei.* Sed de his alibi opportunior locus erit, ac plenior diſputatio. Nunc autem factum Pontificis cum Pontificis facto comparemus, & hanc Leonis

tabu-

tabulam, cum Simplicij hac inſcriptione committamus, quæ in foribus Baſilicæ antiquæ Vaticanæ legebatur.

QVI. REGNI. CLAVES. ET. CVRAM. TRADIT. OVILIS
QVI. COELI. TERRÆQVE. PETRO. COMMISIT. AVENAS
VT. RESERET. CLAVSIS. VT. SOLVAT. VINCLA. LIGATIS
SIMPLICIO. NVNC. IPSE. DEDIT. SACRA. IVRA. TENERE

Illud non minimam hic mouet admirationem, quòd Leo Conſtantinum Imperatorem, quaſi ſua ætate ſuperſtitem, quadrato illo vt vocant *diademate*, modò id appellare ſic liceat, inſigniuerit. Enim verò ex Ioannis [a] Diaconi ſententia vulgò paſsim illud inſigne ſic accipitur, *vt viuentis*, quemadmodum ille loquitur, *ſit inditium*. Quare non temerè antiquitatis eccleſiaſticæ periti, clarorum virorum ætatis, ac vitæ argumenta inde deſumere videntur. Verùm id tutè cautèque faciendum ego quidem ſemper exiſtimaui, & Leonis III. hoc factum impensè monet. Nam ſi penitius rem libet inſpicere, non tam priſci ritus rationem Ioannes Diaconus perpendit, quàm vſum, qui vt plurimum in tabulis extaret, & ad quem illud inſigne frequentius, ac penè quotidie vſurparetur, expoſuit. Nos paucis perpendamus. Cedò priſcam mihi tabulam priuati hominis, vel feminæ ijs ornatam inſignibus; vnam cedò, aut alteram. Nec priuati hominis dico, quales ex triuio ſunt, & ex infima plebe,

Conſtantini Imp. imago.

[a] *in Vit. Greg. M. lib.* 4. *c.* 84

Quadratum inſigne quid ſignificet.

Vulgi opinio expēditur.

quibus

quibus nemo, ne ſibi quidem ipſi ponunt imagines; ſed primariæ nobilitatis, Equeſtris ordinis, Senatores, Patricios; & ex feminis da Lucinarum aliquam, da Bleſillas, Paulas, eas, quæ ſua in Pontifices Romanos largitate, in Clerum munificentia huiuſcemodi imaginum monumenta ſint promeritæ. Horum quidem effigies reperire haud erit difficile, ita tamen inſignitas, vt quæritur, nullam penitus inueniemus. Nec enim ille quibuſcunque adhibebatur ornatus, ſed ijs modò (ſi priſcas tabulas obſeruamus) qui cum dignitate eſſent, ac imperio; Pontificibus Maximis, Epiſcopis, nonnunquam Monachorum Præſulibus, Imperatoribus, ac Regibus, qui cum poteſtate populis præeſſent. Tametſi non imperij, vel dignitatis inſigne id fuit, veluti Principibus coronæ ſunt, & ſacrorum Antiſtitibus infulæ, vel tiaræ; ſed teſſera vitæ, ac morum, qui eos, gradumq. eorum maximè deceret. Decere autem τὸν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν *eum, qui alijs imperat, perfectam habere moralem virtutem*, noſtri quidem omnes ſenſere; [a] Ariſtoteles verò etiam demonſtrauit. Cæterùm virtutem ferè vniuerſam in quatuor veluti cardinibus verti omnes conſentiunt, quos verò prudentes, fortes, iuſtos, ac temperantes eſſe conſtat, eos τετραγώνους *quadratos* tum exteri, tum noſtri ſapientes nuncupauerunt; [b] Methodius Martyr, qui χερσί τε, νόῳ τε τετραγώνοις, *actione vitæ, & conſilio quadratos* dixit; [c] Alexandrinus Clemens;

Autoris ſententia.

[a] Polit. lib. 1.

[b] lib. de Virgin.

[c] libris Strom.

Clemens, qui de hoc fusè, multiſque diſputauit; [a] Origenes Adamantius, qui Arcæ ligna quadrata de chriſtianis ſapientibus accepit; [b] Ambroſius Mediolanenſis Antiſtes, qui Origenis ſententiam eſt ſecutus; Gregorius [c] Nyſſenus, qui hunc de quadrato homine chriſtiano locum, cùm Moyſis vitam enarraret, luculenter tractauit; denique Auguſtinus [d], eiuſque adſtipulator Gregorius [e] Magnus: *Illum qui,* vt ipſe ait, *quadrari negligeret, indignum planè putauit, qui chriſtiano nomine cenſeretur. Chriſtianus,* inquit, *in omni tentatione ſua non cadit; nam quadratum lapidem quacunque verteris, ſtat; ſic ergo quadramini ad omnes tentationes parati.* Ergo populo chriſtiano Præfectis, quos quædam inſtituti, atque conſuetudinis perfecta ratio deceret ad benè, beatèque viuendum, illud affigere ſymbolum maiores, hac potiſsimum de cauſa, conſueuerant; eccleſiaſticis quidem paſſim, ac frequentiſsimè, non item laicis Principibus: quibus, qui ante Leonem III. id attribuerit, autorem, quem proferam, habeo neminem. Quamobrem Ingobertus in præclara, omnibuſque ornamentis inſtructa Caroli Magni tabula, quam infra tertiodecimo capite opportuno loco proferam, à quadrato quidem inſigni, vtpotè proprio Sacerdotum, vt in *Eccleſiaſticis* noſtris docemus, abſtinuit; illum autem virtutum quaternionem, vel τετρακτὺν, vt ipſe nominauit, Iuſtitiam, Prudentiam,

[a] *hom. 2. in Gen.*

[b] *lib. de Noe, & arca.*

[c] *libr. de Vit. perf.*

[d] *in Pſal. 86.*

[e] *in Ezec. hom. 21.*

Fortitudinem, ac Temperantiam, expreſsis ſingularum imaginibus, Carolo Regi ad caput appoſuit, ſubſcriptoque carmine cur eæ potiſsimum imagunculæ adpictæ forent, quidve maximè referrent, declarauit.

Rex cœli Dominus ſolita pietate redundans
Hunc Carolum Regem terræ dilexit herilem.
Tanti ergo officij vt compos valuiſſet haberi,
Tetracty impleuit Virtutum quatuor alma.
Imminet hæc capiti de vertice cuncta refundens,
Denique ſe primum, tunc omnia ritè gubernat
Prudenter, Iuſtè, Moderatè, Fortiter atque.

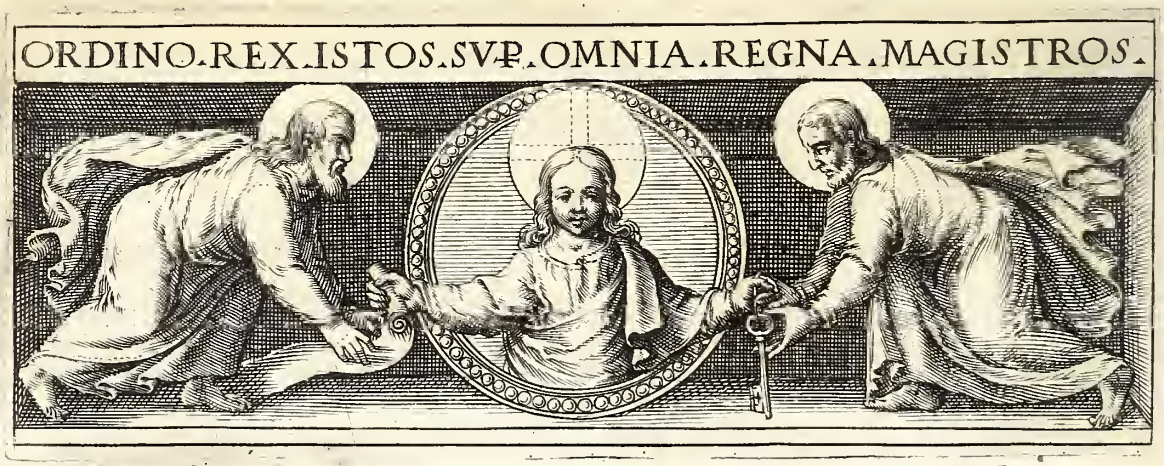
Cum igitur quadratum illud inſigne non tam ſuperſtitis vitæ, quàm perfectæ, atque omnibus numeris abſolutę argumentum, & inditium eſſet, minimè mirum videri debet, ſi id Leo tribuit Constantino Imperatori aptè ad dignitatem, aptè ad eam, quæ dignitati conueniret, morum, vitæq. perfectio. Quin & cautè Leonem id feciſſe videre mihi videor, cùm Eccleſia Romana, ac omnes Occidentis populi ab illa de Conſtantini vitæ ſanctitate ſententia ſemper abſtinuerint, quæ Orientalibus olim arriſit. Nec intereſt, quòd apud Siculos Conſtantini Templum aliquando fuerit, cum à Græcis poſitum id eſſe conſtet. Neque etiam, quòd vna, aut altera Conſtantini imago Romæ orbiculari diademate, & ſanctitatis titulo inſignis reperta ſit: nam

Conſtantini quadratum inſigne.

Impe-

Imperatorum, Regumque eam fuiſſe conſuetudinem demonſtrauimus, vbi ad Ἀνέκδοτα Procopij, Iuſtiniani ſanctimoniam ijs confirmari argumentis minime poſſe oſtendimus. Nam non modò *Sanctum*, ſed & *Sanctiſsimum*, & *Diuiniſſimum*, & *noſtra Diuinitas*, *noſtrum Numen*, & quid non vſurparunt olim Imperatores? Orbiculari autem figura ornatæ extant etiam num Romæ Salomonis imagines in Sacello ſancti Syluestri ad ſanctorum Quatuor Coronatorum ædem; eum verò in Eccleſia chriſtiana honore, qui ſanctis debetur, cultum fuiſſe quis dicat? Vides denique in vtraque hac tabula dignitatis eccleſiaſticæ modum, formamque, ad præſcipta Canonum, ſeruatam; vt honeſtiore loco ſint Pontifices, ſecundum ab ijs gradum teneant Imperatores. Ecclesiaſticorum prelatio. Quem ſanè modum inde ab Apoſtolorum temporibus definitum eſſe, qui eos audiuit Ignatius Martyr ſanctiſsimus teſtatum reliquit: Τίμα, φησιν, υἱὲ τὸν Θεὸν, καὶ Βασιλέα. Ἐγὼ δὲ φημι τίμα μὲν τὸν Θεὸν ὡς αἴτιον τῶν ὅλων καὶ κύριον, Ἐπίσκοπον δὲ ὡς ἀρχιερέα Θεοῦ εἰκόνα φοροῦντα, κατὰ μὲν τὸ ἄρχειν, Θεοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἱερατεύειν, Χριστοῦ. Μετὰ δὲ τοῦτον τιμᾶν χρὴ καὶ Βασιλέα. *Honora, inquit, Deum & Regem. Ego verò dico, Honora Deum, vt omnium autorem, & Dominum; Epiſcopum verò, vt principem Sacerdotum imaginem Dei ferentem; Dei quidem, propter principatum, Chriſti verò, propter ſacerdotium. Poſt eum verò honorare oportet, & Regem.* Cum verò duplex ſit priſca loci conſtituendi ratio eccleſiaſtica, vt alibi diſputauimus, Diuerſa Prælationis ratio.

mus, Leo III. non quæ paſsim in antiquis cernitur imaginibus, & Hæreticis de Petri, Paulique dignitate dubitandi occaſio fuit; ſed Romanam retinuit, quam ipſe vt cum maximè obſeruauit, non ſolùm hic in vtriuſque Imperij tabulis, ac in teſtudine Cameræ, vbi Petrus alieno quàm in vetuſtis muſiuis ſtat loco; ſed etiam in alijs Eccleſiarum iconibus, quas eum poſuiſſe nouimus. In æde ſanctæ Suſannæ ita ſanctorum vultus effigieſque collocauit; medium, *Chriſtum Dominum*; Dexteros, *Virginem Matrem, Petrum Apoſtolum, Suſannam Virginem, ſe ipſe*; Siniſtros, *ſanctum Paulum Apoſtolum, Caium Papam, Gabinum Presbyterum, Carolum Magnum*. Quæ locorum diſponendorum ratio, licèt à nonnullis etiam Romanis Pontificibus ſeruata ſit, alteram tamen illam frequentiorem fuiſſe, & antiquiorem, in ijs libris demonſtramus, quos *de Eccleſiaſtica Prælatione* conſcripſimus. Eam interim rationem (dum ij limantur libri) hoc in lapide contemplare;

qui

qui eadem illa Leonis ætate Ticini in Baſilica ſancti Michaelis à Longobardorum Regibus cœlatus eſt, ad eam planè actionis, atque negotij ſimilitudinem, ad quam hæ ambæ depictæ ſunt à Leone tabulæ; vt hic tempora, ingenium, conſuetudinemque facilè comparare poſsis: & ex inſcriptione lapidis titulum noſtræ huiuſce tabulæ, qui exceptoris incuria deperijt, conijcere, ac propemodum ſupplere queas.

SINISTRÆ PARTIS MVSIVVM Quid denotet. Cap. X.

DE Imperio Romano à Græcis ad Gallos, Leonis III. Pontificis Max. autoritate, tranſlato, tam explorata, tam grauia veterum habentur apud virum clariſsimum Cardinalem Bellarminum [a] teſtimonia, vt in rem tanti momenti, ad eludendam Hæreticorum pertinaciam, neque eſſe, neque deſiderari maiora queant. Hic autem en tibi rem publico teſtatam monumento; quod vnum, ſi omnia, quæ eximius vir ille in medium adduxit, deſideraremus, inſtar omnium eſſe poſsit.

[a] *lib. 1. de Transl. Imp.*

Imperij tranſlati monumẽtum.

Cõſilium monumẽti ſtatuendi:

Id, vt præfatus ſum, plerique ante nos viri grauiſſimi non otioſè ſunt contemplati; ex quibus Marcus VVelſerus cum abhinc annos fermè quadraginta Romæ, ſapientum olim hominum more, peregrina-

retur

retur, ita oculis, ac animo id perluſtrare ſolebat, vt exemplum ſumma diligentia, ac fide ſibi deſcribendum curauerit, doctiſque viris paſsim eius videndi copiam fecerit. Vidit, præter alios, Iacobus Gretſerus: Qui, *Romæ*, ait, *in Aula Leoniana extat ex opere vermiculato imago ſancti Petri Pallium tribuens Leoni III. Pontifici, & Imperium Carolo Magno: Sedet ſanctus Petrus in ſolio, dextra dat Leoni Orarium, ſiniſtra porrigit vexillum Carolo genibus flexo, inſigne Imperij. Ipſe quoque ſanctus Petrus Orarium habet. Has imagines bona fide ex archetypo expreſſas vidimus beneficio Marci VVelſeri IIuiri Auguſtani.* *lib. 2. de Cruc. cap. 39.*

Quamquam verò dubium non eſt, Caroli Magni ſimulachrum à Leone, more maiorum, illatum fuiſſe in Baſilicam Iuliam, *labratis* Cæſarum imaginibus, quæ quondam in Prouincias mittebantur, deſtinatam; hoc tamen in Triclinio eius fortaſsis collocatæ cauſam Leo indicandam curauit. Nam videtur neſcio quid arcani hæc tabula continere; in qua Carolum genu ſubmittentem vides, Leonem duplici inſignem pallio, Petrum Apoſtolum rei neſcio cuius autorem, & pro tribunali ſedentem arbitrum, ac vindicem; Inſcriptiones demum, ac titulos plures, atque tanti negotij velut interpretes. Quæ ſingula vt explicatius euoluamus, res ipſa cum primis requirere videtur. Qui Leonis III. caſum memoria tenet, videt planè hic eius reſtitutionem, Carolumque Imperatorem inauguratum,

Eccle-

Eccleſiæ autem Romanæ in vtraque re autoritatem, ſuis vt aiunt, coloribus delineari. Etenim reſtitutionem Leo ſuam, & Sylueſtri Pontificis diuerſis quidem ſignis, non alienis tamen à Romanorum Pontificum, & Petri ſucceſſorum præſtantia, *clauibus*, *pallioque* denotauit. Quæ ſiquidem poteſtas argumento clauium antiquitus intelligebatur, hæc poſterioribus deinde ſeculis *pallij* quoque agnoſcebatur veluti expreſſa, propriaque imagine. Certè *pallium*, Leonis ætate, ad Petri Apoſtolorum Principis dignitatem, quæ eadem Pontificis Maximi eſt, ſignificandam, adeo fuit accommodatum inſigne, vt Monachis, cùm ex præſcripto legum cœnobicarum ſilentij religione tenebantur, ſi fortè Petrus commemorandus ſilentiò fuiſſet, *pallij* ſigno, ac geſticulatione ijs legibus ita exprimebatur. *Pro ſigno ſancti Petri*, Lex ait, *manum dexteram ab humero dextero deorſum vſque in finem pectoris trahe, eo modo de ſiniſtro ad dexterum, propter ſimilitudinem pallij, addens hoc, vt manu caua coronam in capite ſimules*. Nimirum æquè appoſitum *pallij* fuit inditium ad Petrum Apoſtolorum anteſignanum indigitandum, ac *tonſuræ* ſignum, quàm à Petro in vniuerſum Clerum manaſſe nemo neſcit. Hinc ritus ille patrum vetuſtiſsimus, vt licèt in Pontificum Maximorum litteris, inde à Leonis III. tempore, vna Petri, Paulique dignitas, poteſtas, autoritaſque celebretur; Pallia

Reſtitutio Leonis III.

Pallij ſignificatio.

lib. Reg. Monach. ex Bibl. Palat.

tamen quæ primarijs dabantur Prouinciarum Antiſtitibus, *de Principis Apoſtolorum corpore* duntaxat, non de Pauli collegæ monumento ſumerentur; quò illa, quam Pallium denotat, plena poteſtas, ex vno Petro, quaſi ſuo fonte, in alios deriuari intelligeretur. Quamobrem ne religionis tantùm, ac pietatis ergò Pallia *de corpore ſancti Petri* deſumi crederentur, Gregorius Magnus tum Leandro Antiſtiti, tum alijs, *de beati Petri Apoſtoli Sede*, hoc eſt, Eccleſia Romana, Pallia tranſmittere ſe profitetur. Hoc ergo apprimè conuenienti, aptoque Pallij argumento in Petri ſedem reſtitutum ſe Leo declarauit; atque ita reſtitutum, vt altero, quo, Pontificum ritu, amictus eſt pallio, nunquam ſua ſe Eccleſia eiectum, priuatumque fuiſſe probet. Caroli verò conſecrationem non ex ſolemnibus cæremonijs, quæ in anguſta tabula ob oculos poni haud facilè poterant, ſed è vexillo, & imperatorio paludamento, coronaque indicauit. Religiones tamen illas, quibus initiatus eſt Carolus Imperator, luculentiùs quàm quiſquam Latinus ſcriptor æqualis memoriæ commendauit [a] Theophanes, qui à Leone Papa Carolum affirmat oleo perunctum *à capite vſque ad pedes*, & ornatum *Imperatoria veſte*, atque *corona*. Quæ quidem duo poſtrema inſignia Imperij hæc etiam exhibet imago. Quod verò ait Carolum tam profusè, ſplendidèque delibutum, græco eius ætatis loquendi genere ritum

Duplex Leonis pallium.

Caroli inauguratio.

[a] *in Chron.*

Vnctio.

K ſigni-

ſignificauit, qui Græcis non eadem, atque Romanis ratione vſurpabatur. Illi, caput ſolummodò, Romani, ſuis Imperatoribus etiam brachia, humeros, ſcapulas, & quidquid ſedes virium, ac roboris eſſe videtur, ſacris oblinire vnguentis conſueuerunt. Niſi fortè vberiorem, quàm hodie ſit, Leo ritum olim habuerit; vel Gallorum, vt reor, conſuetudine cumulauerit, qui præterea pectus, & tergum, & manuum volas, & brachiorum ſuffragines ſuis Regibus, inde à Clodouæi tempore, deliniunt. Græculus ſchiſmaticus Theophanis ſententiam, conſuetudinemque Latinam minimè aſſecutus, neſcio quid in facto Leonis, Romanoque ritu hebraicæ ſuperſtitionis ridere videtur.

Conſtant. Manaſſ. in Chron.

. . . . . . τὸν Κάρουλον ὁ Λέων
Ἀναγορεύει Κράτορα τῆς παλαιτέρας Ῥώμης,
Καὶ στέφος περιτίθησιν ὡς οἱ ῥωμαίων νόμοι.
Οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενος καὶ νόμοις Ἰουδαίων,
Ἐκ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐλαίῳ τοῦτον χρίει.
Οὐκ οἶδα τίσι λογισμοῖς, ἢ ποίαις ἐπινοίαις.

Tum verò Carolum Leo Romæ veteris Imperatorem renunciat; neque tantùm corona caput eius, more Romano, cingit; verùm etiam legibus Iudæorum vſus, à capite ad pedes oleo totum perungit. Quod quibus ex cauſis, ac rationibus factum fuerit, equidem ſcire nequeo. Quaſi verò vſum Reges oleo perfundendi Græci ex profana aliqua palæſtra, non è ſacris Hebræorum, ac Samueli à Deo traditis

tis cæremonijs acceperint. Non ne videt Græcos, vt Codinus Georgius aſſeuerat, ſolemnem illam, ad Imperatorum vnctionem, vſurpaſſe, terque geminaſſe acclamationem Ἅγιος, *Sanctus*; &, quemadmodum olim Hebræi, Reges *Vnctos*, & *Chriſtos* vocauere, ſic à gentilibus ſuis Cæſares *Sanctos* nominari; quin & orbiculari diademate donari, quod Sanctis more maiorum impertimur? Quorum alterum prorſus deuitauit Romana modeſtia. Diadema verò, vel omninò Cæſaribus negauit, vel, quod Leonem in hac tabula feciſſe videmus, quadratum conceſsit. Carolum, dum iniret imperium, ſacro perfuſum vnguento à Leone III. Claudius Rangolius ea ratione negauit, quòd, vt Gallorum Reges ſolent, delibutus iam antea fuiſſet, quòdque de eo nihil Eginhartus, nihil Annalium Francorum Autor meminerint. At Theophanis illam narrationem non modò ſua probauit verſione Bibliothecarius, ſed ea etiam, quam de Pontificibus edidit hiſtoria. Ludouicus verò II. Caroli pronepos ſuo magis magiſque teſtimonio confirmauit: *Francorum*, inquit, *Principes primo Reges, deinde Imperatores dicti ſunt, ij duntaxat, qui à Romano Pontifice ad hoc oleo ſancto perfuſi ſunt; in qua etiam Carolus Magnus abauus noſter, vnctione eiuſmodi per Summum Pontificem delibutus, primus ex gente, & genealogia noſtra, pietate in eo abundante, & Imperator dictus, & Chriſtus Domini factus eſt.* Ad reliqua

in lib. off. Pal.

ad 1. lib. Reg. c. 9.

in Leon. III.

in epiſt. ad Baſil. Imp.

quæ tum ſolemni peracta cum cæremonia ſunt, ad-
Autor Annal. Franc. dit Autor illorum temporum æqualis *à Leone Pontifice, poſt laudes dictas, Carolum, more antiquorum Principum,*
Adoratio. *adoratum fuiße*; idemque carmine Poëta memorauit, qui Arnolpho Imperatore floruit:

Poſt laudes, igitur dictas, & Summus eundem
Præſul adorauit, ſicut mos debitus olim
Principibus fuit antiquis.

Hic porro ille Regum adorandorum mos eſt, quem Samuel, autore Deo, primus inuexit, & poſteris imitandum reliquit; nam primum Hebræorum
lib. 1. Reg. cap. 9. Regem conſtituturus *Tulit lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius, & deoſculatus eſt eum*. Ita planè Leo Carolum Cæſarem, vt ij Autores autumant, *adorauit*. Qui enim *adorare*, idem eſſe quod *deoſculari*, ſeu libato oſculo ſalutare, non intelligit, is enim verò græcæ, latinæque omnis eruditionis rudis ſit oportet; quem vel illa inerudita Caroli Magni ætas (ne lon-
in epiſt. ad Impp. giùs abeamus) docere id poſsit. Siquidem Taraſius Patriarcha Conſtantino, & Irenæ Imperatoribus ita προσκυνεῖν ex ipſa vocis notatione eſt interpretatus; ita
In Leon. III. Albinus Flaccus Anaſtaſij illud de Carolo, & Leone, *pariter ſe amplectentes cum lacrymis ſe oſculati ſunt*, car-
In Carm. de Leon. mine extulit:

Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
Pontificem amplectens magnum, & placida oſcula libans.

Imperatoris autem adorandi, ſalutandiq. non vnus

modus

modus, Procopio teſte, vel dignitas fuit. Pectus, Patricij, hoc eſt Cæſaris, ſeu Reipublicæ patres; cæteri manus, pedes pro dignitate deoſculabantur. Auguſti ora, faciemque oſculo proſequendi facultatem, libertatemque non vnus habuit Pontifex Maximus, ſed quiuis ſacrorum Antiſtes. Ambroſius enim Mediolanenſis Epiſcopus Maximi ad oſculum aſſurgentis oſculum reſpuit, quòd ab eo, præter Epiſcopi dignitatem, in Prætorio, & inter *Conſiſtorianos* audiretur. *Quid*, ait, *oſcularis eum, quem non agnoueris? ſi enim me agnouiſſes, non hoc loco audires.* Hæc in ijs de *Eccleſiaſtica Prælatione* libris vberiùs diſputamus. Igitur cum totam illam rituum celebritatem, ac inaugurandi Cæſaris pompam huius, vt dixi, tabulæ anguſtiæ minimè caperent, Leo rei totius veluti ſummam fecit, eamque ſubſcripta acclamatione, qua Carolum à Senatu Populoque Romano renunciari Cæſarem iuſsit, denotandam curauit. Conceptis illis verbis, vocibuſq. ſolemnibus perſonare adhuc hiſtorias audimus: *Carolo pijſſimo Auguſto, à Deo coronato, magno, pacifico, Imperatori Romanorum vita, & victoria.* Quamquam ijs populi plauſibus Leoni Pontifici Maximo tantæ rei autori acclamatum, atque eundem & Carolum Petro Apoſtolo, in cuius templo ea peracta ſunt, deuotos publicè fuiſſe, & veroſimile eſt, & inſcriptio perſpicuè teſtatur:

In Vita Iuſtin.

5. lib. ep. 27.

Populi acclamationes.

Autor Annal. Franc. Anaſt. in Leon. III.

BEA-

BEATE. PETRE. DONA
VITAM. LEONI. PP. ET. BICTO-
RIAM. CARVLO. REGI. DONA

Autoritas reſtituendi Leoné, & inaugurandi Carolum.

Reſtat huius emblematis tertia pars, atque illa quidem præcipua, ex qua nimirum, & reſtituendi Leonis, & inaugurandi Caroli Auguſti intelligas autorem. Quis neſciat Caroli Magni opera Leonem III. ad priſtinum gradum fuiſſe reuocatum? Cui nam ex recentioribus Hæreticis facilè perſuaſeris Imperij Romani dignitatem non ex Senatus conſulto, vel Populi, Plebiſque ſcito decretam Carolo fuiſſe? Hic tamen Petrus ſedet ſuæ vtrique autor amplitudinis, & gradus, alteri pallium, alteri vexillum tradens. Tradere quidem autoritate ſua facile videri poterat, qui ita pro tribunali ſedet; verùm vt id expreſsiùs denotaretur, tabulæ magiſter addidit autoritatis inſignia, palliumque ab humero ſuſpendit, & claues in ſinu repoſuit. Hiſce vtraque poteſtas, notata quomodo ſit, paucis iam explico. Sed ante alia non vt in ſcenicis machinis Petrum è cœlo delapſum hic tam vario ſymbolorum apparatu introduci à Leone credere fas eſt, cum illa non tam Petri effigies, quàm ſimulachrum, & quod vocant Hieroglyphicum Eccleſiæ Romanæ ſit, quæ nullo aut pingi aptiùs, aut exprimi luculentiùs, quàm Petri Apoſtoli ſigno queat. Familiare id, & alijs Pontificibus fuit. Ante Leo-

te Leonem Stephanus III. ſuo, & Eccleſiæ Romanæ nomine Pipinum Romanorum Patricium contra Longobardos in Italiam euocaturus, Petrum Apoſtolum in concionem inducit, qui ea omnia faciat, dicatque, quæ ipſe Pontifex in eam rem coram diſſeruiſſet. Nam Vrbis periculum Petrus narrat, eius defendendæ curam à Pipino ſuſceptam memorat, ni periclitanti Eccleſiæ præſto ſit minas intentat, denique ſibi, & Stephano Pontifici, & Eccleſiæ Romanæ cauſam eſſe communem dicit tota illa oratione, vt ſtatim epigrapha declarat: *Petrus vocatus Apoſtolus à Ieſu Chriſto, & per me omnis Dei Catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia, atque eiuſdem almæ Eccleſiæ Stephanus Præſul, Gratia, pax, & virtus ad eruendam eandem ſanctam Dei Eccleſiam, & eius Romanum populum mihi commiſſum de manibus perſequentium, plenius miniſtretur à Domino noſtro vobis viris Excellentiſſimis Pipino, Carolo, & Carolomanno tribus Regibus, &c.* Ad eum planè modum Leo hic Petrum inducit. Ac ne de Eccleſiæ Romanæ, ſub eo ſymbolo repræſentandæ conſilio quicquam dubitaretur, certum id Leo fecit nouo illo, & planè inuſitato veſtium apparatu. Nam *pallium*, hoc eſt ſacrum illud amiculum crucibus inſigne conſuetis Petri veſtibus iniecit; quod & maiorum conſuetudini, & ſacris, vt ſupra diſſerui, religionibus minime conſentaneum eſt, ſi Petri perſonam, dignitatemque ſpectemus; valde verò con-

apud Bar. Ann. 755.

Petrus hieroglyphicũ Eccleſ. Rom.

Cur Petro pallium.

rò con-

rò conſentaneum, ſi Eccleſiæ Romanæ id eſſe intelligas ſimulachrum, & concinnandorum rationem ſymbolorum perpendas, in quibus vel diſparia diſſentaneaque coniungi ſolent in vnam rei arcanæ ſignificationem. Itaque Petri imago, Apoſtolorum more, interius quidem tunicata, exterius verò penulata eſt; contra quam eius exempla (quod non eſt diſsimulandum) Franciſcus Penia, & Angelus Maſſarellus, viri antiquitatis eccleſiaſticæ conſulti, nobis exhibuerunt; qui Petrum tunicatum ſolummodò proponunt. Fucum vtrique fortaſſe fecit vnus idemque ille albus tunicæ, penulæque color, qui, quaſi per huius tabulæ denſam vetuſtatis caliginem, magis magiſque perſtringit oculos. Rubra tamen tunicæ lora, penulæque rubra littera ſic albis internitent lapillis, vt antiquitatis peritos illa veſtium differentia latere minime potuerit, imo ſuis quamque inſignibus diſtinguere ſpectanti cuique licuerit; vt enim tunica litterata, ita lorata penula eſſe nequit. Egent ſanè veteres imagines pleniſsimo lumine, vt commodè probèq. perſpiciantur, id eſt antiquitatis eccleſiaſticæ varia, multiplicique notitia, & hiſtoria; quibus ſi careas, allucineris neceſſe eſt, vt qui tabulas neque in ſuo, neque in bono lumine contemplantur. Propoſuit igitur Leo penulatam, tunicatamque imaginem, & vtroque amictu, ad Apoſtolorum conſuetudi-

nem,

nem, albatam, vt Petrum oſtenderet; *pallio* autem, hoc eſt, ſacro illo humerorum redimiculo amiciuit, vt in Petro, Romanam Eccleſiam intelligendam eſſe moneremur. Nam præterquàm quòd *pallij* deferendi, alijſque impartiendi poteſtas penes Romanam Eccleſiam, Pontifices inquam Maximos tantùm eſt; præterea nemo ſacrum illud indumentum Antiſtiti Romano, dum initiatur (nimirum nec dum reſtituitur) imponere poteſt, niſi qui deferendi pallij facultatem habeat, quam in eum finem Oſtienſi Epiſcopo à Marco Papa factam olim accepimus. Quemadmodum autem vnus Eccleſiaſticorum ordo legitimum, ſummumque Antiſtitis creandi ius habet, ita & eiecti reſtituendi integram poteſtatem. Et ſi enim Carolus dum Leo in ſuum gradum reuocabatur, nefariorum hominum turbas compeſcuit, peruicaciamque ſuperauit, Cleri tamen Romani calculo, ſententiaque Leo in ſuam eſt dignitatem aſſertus. *Amplectens*, inquit Anaſtaſius, *præfatus Venerabilis Pontifex* (Leo III.) *ſancta Chriſti quatuor Euangelia, coram omnibus aſcendit in ambonem, & ſub iureiurando clara voce dixit. Quia de iſtis falſis criminibus, quæ ſuper me impoſuerunt Romani, qui inique me perſecuti ſunt, ſcientiam non habeo, nec talia egiſſe me cognoſco. Et hoc peracto omnes Archiepiſcopi, & Abbates, & cuncti Clerici litania facta, laudes dederunt Deo, atque Dei Genitrici ſemperque Virgini Mariæ Dominæ noſtræ; & beato Petro*

Anaſt. in Marc. Papa.

Ius reſtituendi Pōtifices.

In Leon. III.

Apoſtolorum Principi, omnibusque Sanctis Dei. Nam ijs laudibus, quas *Litanias* vocat Anaſtaſius, repetito ad ſingula Sanctorum nomina intercalari illo carmine, *Tu illum adiuua*, Pontificis redintegratio, ſeu reſtitutio, more maiorum, non ſecus ac electio cumulari conſueuerat. Nam cum Reſtitutio quædam ſit Electionis inſtauratio, non magis ritibus ijſdem, atque religionibus celebrabatur, quàm eorum calculo, & autoritate, penes quos eſſet Electio. Quod & in Symmachi Papæ reſtitutione factitatum narrat [a] Bibliothecarius. *Beatus,* inquit, *Symmachus congregauit Epiſcopos centum & quindecim, & facta Synodo, purgatur à crimine falſò, &c. Tunc ab omnibus Epiſcopis, & Presbyteris, & Diaconibus, & omni Clero, vel plebe redintegratur Sedi Apoſtolicæ Symmachus, vt cum gloria apud beatum Petrum ſederet Præſul.* Non ergo ſua Carolus autoritate Leonem reſtituit. Sed cum diuino planè nutu hæc ſuperſit priſcorum imago temporum, ac tum geſtorum ſimplex veraque hiſtoria, eam contemplentur, [b] qui ementitam, ac prorſus vmbratilem ſynodum in medium proferunt, in qua Pontificum electionem, Romanæq. Sedis ordinationem Adrianus I. Carolo permiſiſſe dicitur. Neque enim hic Carolum deprehendent pro tribunali iura Eccleſiaſticis dantem, gradum, ſedemque Leoni decernentem: quin ex hac tabula illius ſynodi detegent impoſturam. *Ab Adriano Pontifice ius illud Carolo Au-*

guſto

[a] *In Symmacho.*

[b] *Goldaſt Ration. Conſtit. Imp. Morn. Hiſtor. Pap.*

guſto conceſſum affirmatur. Scilicet Adrianus Carolo Epiſcoporum ordinationes tum conceſsiſſet, cum eaſdem ab Orientis Imperatoribus (vt extremo capite dicam) in Calabria, Siciliaq. occupatas tam ſeuerè repetebat, vt eos, niſi parerent, ſacris, templiſq. prohibiturum ſe minaretur. Sed ex hac vna tabula modò ſufficiat argumenta depromere. Ergo ab Adriano Pontifice ius illud Carolo Auguſto conceſſum in Pſeudoſynodo affirmatur. *Carolo Auguſto?* Quis neſciat longè poſt Adriani mortem eum Auguſtum fuiſſe ſalutatum? ſed ſit ita ſanè. Quid ſubditur? *Auguſto tum dignitatem Patriciatus collatam fuiſſe.* At Carolum iam Cæſarem non ſumpſiſſe, ſed vt par erat, depoſuiſſe *Patricij* nomen à ſcriptoribus illius ætatis accepimus. *Ac deinde*, inquit Francorum Autor Annalium, & Ado Viennenſis, *omiſſo Patricij nomine, Imperator & Auguſtus eſt appellatus.* Addit præterea commentitium illud Decretum; *Factam Carolo poteſtatem ordinandi Patriciatum.* Creandi Patricios fortaſſe dicere voluit, vt Goldaſtus interpretatur; ſi Carolo Imperatori facta ea facultas fuit: nugatorium planè fingis Imperatorem, qui ea pridem poteſtate caruerit: ſi Carolo Patricio; inauditum eſt in omni memoria Reipublicæ Romanæ, vt à ſolo Patricio Patricij conſtituerentur. Verùm impoſtor ille non ſolùm ignorare videtur quis ordo, quæ dignitas fuerit illa Patriciatus; ſed etiam

qualem attulerit Carolo autoritatem cùm Romæ, tum in Italia; dequa re mox diſſeram. Quis verò Theodoricum Niemum, Melchiorem Goldaſtum, Philippum Mornæum, alioſque non miretur, qui has nugas tanti eſſe ponderis credunt? Verùm eſto, concedatur tanta Decreti illius indignitas, reſtituerit, ſi ita vis, Carolus Leonem ſuo iure, ſua autoritate, munuſque hoc ſuum obierit ſumma cum dignitate, maieſtateque. Quid verò? Tantæ dignitatis, tantæ autoritatis nullam Leo rationem habuit? nullum hac in imagine veſtigium expreſſit? Contrà verò atque oportebat omnia fecit; honeſtiori ſe ipſe loco conſtituit, Carolo minus honeſtum reliquit; genibus eum niti voluit; in ſubſcriptis acclamationibus, illo poſthabito, primos ſibi ipſe plauſus aucupauit; in inſcriptione verò æquè ſibi, ac Carolo Dominij titulum inſcripſit; qui tanquam ſeruus Imperatoris, vt [a] Mornæus ait, Carolum poſt renunciationem adorauit. Siccine prima ſtatim occaſione obſeruatum Synodi ampliſsimum illud, ac honorificentiſsimum decretum? Vidit hæc Carolus præſens, & æquo animo tulit? Ergo ne ad caſſum priuilegium, ſuperatis Alpibus, Romam accurrit? Sed quid ego de Leone reſtituto Romanæ Eccleſiæ autoritate diſputo? Nonne Carolum Magnum eadem autoritate Cæſarem fuiſſe conſtitutum hæc loquitur imago? Accipit ille vexillum ab Ec-

a *Hiſtor. Pap.*

Autoritas creandi Imperatores.

ab Eccleſia Romana, vel ſi dicere mauis, à Petro; vtrumuis autem dixeris, res, vt expoſui, redit eodem. Venerabundus genu flectit, tantò enim ſe gerit ſubmiſsius, quantò ſuperiorem agnoſcit poteſtatem, ex qua Imperialis potentia in ſe deriuatur. Nimirum ſuperiorem eam poteſtatem tergeminæ inditio clauis autor imaginis, quoad fieri potuit, luculentiſsimè declarauit. Maiores etenim noſtri, qui, in tabulis, Petri poteſtatem vnius interdum clauis ſymbolo ſatis indicaſſe viſi ſunt ſibi, eodem plerumque geminato ſymbolo, ligandi, ſoluendique ius, quod ea poteſtas complectitur, explicatiùs ſignificauerunt; quo triplicato ius idem pleniſsimum, ampliſsimumque ternarij ratione denotari voluerunt. Iconum eiuſcemodi pingendarum exemplum reddo ex Vaticano Codice manu deſcripto ſexcenteſimo nonageſimo nono, cuius antiquitatem membranarum, librique forma quadrata, quadrati apices teſtantur, ritus verò vetuſtatem Chriſtiani, ſeu Chriſtini græci Scriptoris teſtimonium, imo Græciæ vniuerſæ conſuetudo, quam ille ſecutus eſt, comprobat. Is verò Autor Imperatore Iuſtino ſeniore ſcripſit; eam ſcribendi amat varietatem, vt quidquid oratione diſputat, id coloribus expreſſum legentibus ob oculos proponat; quare totus imaginum ille eius plenus eſt liber.

Tripli-

·:· ΠΕΤΡΟϹ ·:·

Triplici ergo claue cum ampliſsimam Petri poteſtatem maiores denotauerint, quid præter geminum illud ligandi, ſoluendique ius, vlterius innuerunt? Scilicet ſenſerunt poteſtatem illam, quæ ad continendam in offitio Chriſtianorum Rempublicam Petrō conceſſa eſt, iure ſuo longè latèque manare, extendique, cum opus eſt, ad ci-

uilem

uilem quoque ſtatum temperandum; qui tum optimè temperatus, ordinatuſque putatur, cum ne latum quidem vngem à pietate diſcedit, qua vna, & vno animorum bono ciuile omne negotium metitur chriſtiana religio. Tertia igitur clauis munus eſt illud, quod ex ligandi, atque ſoluendi iure conſequitur, nempe ſecularia ad ſpiritualia dirigendi autoritas. Quamobrem aptiſsimè ad rem præſentem clauis Petro appingitur triplex, quippe qui ſuam illam poteſtatem conuerterit ad temperandum Imperium, quod, vt duobus poſtremis capitibus dicetur, ab auita pietate deſciuerat, Eccleſiamque Romanam religionis Magiſtram, cui præſidio eſſe debuerat, armis, bonorumque ſpoliatione oppugnabat. Nonne vides vno hoc in emblemate quàm accuratè id Leo ſeruauerit, vt illius factum ad hanc ſententiam eò faciliùs interpretere? In apſidis concha duplicem Petro in læua clauem dedit, ſcilicet poteſtatis indicem; hic verò triplicem, vbi ad eiuſdem poteſtatis regulam Imperium dirigentem illum introducit. Hoc eodem modo Petri depictas imagines ſub Ottone Magno, cum à Ioanne XII. Pontifice Romano ad Germanos tranſlatum eſt Imperium, teſtatur Ottonis II. in eodem Imperio primi ſucceſſoris ſepulchrum, cuius hoc muſiuum

olim

[a] *Chron. lib. 3.* olim ad introitum, [a] vt Ditmarus ait, *orientalis Paradiſi*, hoc eſt atrij Templi Vaticani veteris extabat, noſque vidimus; hodie verò in crypta Confeſsionis ſancti Petri integrum aſſeruatur. Nempe

duo

duo illa huius tempeſtatis Hæreticorum placita, vna Leonis III. tabula, quam modò explicauimus redarguit: Carolum eligendorum Pontificum, Apoſtolicæque Sedis ordinandæ ius habuiſſe, ac Imperium Romanum à Leone III. nequaquam accepiſſe. Sed vberius de hoc infra dicam.

INSCRIPTIO CAROLI IMAGINIS explicatur. Cap. XI.

RITVS ſolemnes, quibus eſt inauguratus Carolus Auguſtus, commodius quàm Leo III. in exigua tabula, ſcriptores expoſuerunt; traditi verò ius Imperij æquè in hiſtorijs contineri videtur, atque in ea breuiſsima inſcriptione:

D. N. CARVLO. REGI

Hanc enim detorquere ad Caroli Patricij Romanorum, Francorumque, & Longobardorum Regis dignitates non licet; quas ille partim Adriani Pontificis arbitrio iam dudum obtinuerat, partim generis ſucceſsione à Pipino patre multos ante annos acceperat, partim armorum contentione longè ante Leonis Pontificatum acquiſierat. Hæc verò tabula, niſi nos oculi fallunt, nuperam Caroli dignitatem refert, hoc eſt Leonianæ reſtitutionis, cui hoc in emblemate componitur & comparatur, (*Inſcriptionis ſcopus.*)

M prorſus

prorſus æqualem. Res erit exploratior, ſi ſingulas inſcriptionis partes perpendamus ad eas Caroli dignitates. Principiò quidem Regis nomen Patricio non quadrat, cum ad illud in Italia penitus abolendum, Patricij, vt ſtatim demonſtrabo, ab Imperatoribus fuerint deſignati. Tantum abeſt, vt [a] Franciſci Iunij, ac aliorum vera ſit ſententia, qui Romanorum Patricium, *Dominum*, ſeu *Regem* fuiſſe Romanorum commenti ſunt; vel [b] Goldaſti, qui Caroli Patriciatum Imperatoriæ Maieſtati exæquauit. Nam de noſtris taceo, qui non tam Caroli Patriciatus propria, quàm Patriciorum ordinis communia in medium proferunt. Omnes denique illam Caroli dignitatem quaſi alio cœlo natam circumſpiciunt, & alba an atra ſit edicere non ſatis queunt. Sed erant olim, quod nemo neſcit, in Republica Romana Patricij, qui cum reliquo Senatu æquo iure viuerent. Conſtantini verò Magni lege, ſi qua Zoſimo [c] fides, proximi maieſtati Cæſaris facti ſunt, ac Senatoribus, Præfectiſque Prætorio gradu, ſententiaque in Senatu dicenda prælati. Quæ huius ordinis excellentia ad Iuſtiniani vſque dominationem (ſi Procopio [d] credimus) ac diu poſt integra perdurauit. Ab Iuſtiniani fermè tempore, niſi fortaſſe prius, quod quidem modò non ſuccurrit, dignitati addita eſt præfectura prouinciarum. Qui eo carerent munere prouinciæ, ac in vrbe, & Sena-

Patricius non eſt Rex.

[a] *de Tráſl. Imp. cont. Bellarm.*

[b] *in Apol. adu. Gretſer.*

Patriciorum dignitas.

[c] *lib. 2. hiſt.*

[d] *in Anec.*

Differentia.

Senatu præſentes adeſſent, *Præſentales* Patricij, vt eſt apud [a] Caſsiodorum vocabantur. Qui præfecturam gerebant, pro ſuarum quique prouinciarum more, ac lege nuncupari conſueuerant, Proconſules Africæ, Italiæ Exarchi, Siciliæ Strategi, Prætores Orientis, & aliarum regionum Moderatores, Comites, Duces, Præfecti. Verùm cum eas nonnunquam præfecturas obirent, qui ex Patriciorum gradu non eſſent; Patricij, ne quid ſupremæ in Senatu dignitati ſuæ derogatum videretur, ſuarum titulis præfecturarum ordinis quoque nomen præponendum curarunt. Quare paſsim apud Gregorium Magnum, Nicephorum Conſtantinopolitanum, Theophanem Iſaurum, Paulum Diaconum, alioſque ea nomenclaturæ forma occurrit: *Patricius* & Exarchus Italiæ, *Patricius* & Prætor Orientis, *Patricius* & Proconſul Africæ, *Patricius* & Strategus Siciliæ; cuiuſmodi exemplum eſt illud: *Theophylactus Cubicularius, Patricius & Exarchus Italiæ*, apud Anaſtaſium in Ioanne VI. *Scholaſticus Cubicularius, Patricius & Exarchus Italiæ* apud eundem in Conſtantino,& apud [b] Paulum Diaconum. Sed demum (quæ eſt inanis hominum ambitio) neglecto Præfecturæ nomine licet honeſtiſsimo, Patricij ſolummodò prouinciarum dici maluerunt. Hinc in Imperio illa Præfectorum omnium ſimilis eademque nomenclatio: Narſes *Patricius in Italia* apud [c] Iuſtinianum,

[a] *Caſsiod. Var. lib. 8. epiſt. 9.*

Patricij Præfecti prouincijs.

[b] *de geſt. Longobar. lib. 6. c. 11*

[c] *in Dipl. apud Cuiacium, & Vuelſer.*

num, Salomon *Patricius Africæ* apud [a] Victorem Tunnenſem, Priſcus *Patricius Orientis* apud [b] Gregorium Magnum, Gennadius [c] *Patricius*, & Venantius [d] *Patricius* ab eodem ſalutantur, diſsimulato nomine Africæ & Siciliæ, vbi hic Strategum, ille Proconſulem gerebat, Smaragdus *Patricius Rauennæ* apud Paulum [e] Diaconum, Daniel *Patricius de Sicilia* in Francorum [f] Annalibus, Michael *Patricius Phrygiæ* apud [g] Autorem aliorum Franciæ Annalium, Dynamius *Patricius Galliarum* apud [h] Gregorium Magnum inſcribitur, quem Gregorius Turonenſis Rectorem Maſsiliæ, & Prouinciæ nouit, [i] Arrigius *Patricius de Gallia*, & [k] Aſclepiodotus *Patricius Gallorum* ab eodem Gregorio Magno vocantur Dynamij in eadem præfectura ſucceſſores, apud [l] Paulum Diaconum Amalus, ſiue Amatus *Patricius Prouinciæ, qui Guntramo Francorum Regi parebat*. Ac ne aliarum ciuitatum, & prouinciarum infinitos numerem, Vrbanos memoro. Apud [m] eundem Diaconum Gregorius *Patricius Romanus* is dicitur, qui tum Dux etiam nominabatur, apud [n] Hericum Monachum Voluſianus *Vrbis Patricius* hoc eſt Præſes, & in veteri [o] lapide TERTVLLVS. DEI. GRATIA. ROMANÆ. VRBIS. PATRICIVS ideſt Præfectus: Autor lapidis more ſui ſeculi loquitur; ille tamen Tertulli non eſt, cum vna huius, & illorum Caſsinenſium ſit impoſtura Priuilegiorum, quæ [p] alibi exploſimus.

[a] in Chron.
[b] lib. 2. epiſt. 51.
[c] lib. 10. epiſt. 44.
[d] lib. 10. epiſt. 45.
[e] de geſt. Long. lib. 4. cap. 8.
[f] ad ann. 799.
[g] apud Greſ. con. Iunium.
[h] lib. 2. epiſt. 33.
[i] lib. 5. ep. 57.
[k] lib. 12. epiſt. 17.
[l] de geſt. Long. lib. 3. cap. 2.
[m] de geſt. Long. lib. 4. c. 14.
[n] lib. 6. vit. S. Germani.
[o] apud I. Dart. in Exert. in Bar.
[p] in Not. ad Aenei. Procop.

ſimus. Denique Suidas cum Patricios *πατέρας τοῦ κοινοῦ* *Communis patres* definit, non *Præſentales* Patricios, quorum nuda dignitas fuit, ſed *Præfectorios* intelligit, quorum munus erat prouincialibus ius dicere, & præſtare populis præſidium. Porrò ſub Iuſtiniano (quod dicere cœperam) in Italia odioſo Regis nomine audacia Gothorum, atque tyrannide Imperatoribus ſacto, poſt eos debellatos, Beliſarius primùm, deinde Narſes Patricij & Ducis exercitus titulo inſignes, vt eius temporis hiſtorici referunt, Italiam rexere. Exinde in prouinciam miſsi ſunt *Exarchi*, qui eo demum abrogato nomine, *Patricij*, (quæ iam Imperij lex erat) ſunt appellati. Itaque Patricia dignitas, licèt Regiæ proxima, longo interuallo tamen proxima fuit; cum & titulo, & inſignibus, & dominatione Regum careret. Nam prouinciæ, cui Patricius præerat, quaſi Prætor Præfectuſque ad Cæſaris nutum moderabatur, ac in officio populos ijs, quas Auguſtus præſcripſiſſet legibus, continebat, armiſque ab hoſtibus tuebatur. Inde eſt quòd cum Defenſorem, ac Patronum ſuarum prouinciarum, & Vrbis Pipinum Stephanus III. & Adrianus I. Carolum Magnum cooptarent, prompto illo, paratoque *Patricij* nomine, quod tum in Italia ex Imperij conſuetudine vſurpabatur, eos appellauerunt. Quamobrem Carolum Romæ Imperatorem iam renunciatum Patricij nomen

Patricij, & Regis diuerſitas.

Patricij, & Imperat. differentia.

men depoſuiſſe autores illorum temporum æquales, quos paulò ante laudaui, in Francorum annalibus narrauerunt; *Ac deinde,* inquiunt, *omiſſo Patricij nomine Imperator, ac Auguſtus eſt appellatus.* Idque eò factum eſt, quòd Cæſariani Miniſtri titulus illum, qui iam Cæſar eſſet, dedeceret. Quid ergo ijs Imperatoribus amabò in mentem veniſſet, quos Goldaſtus [a] aſſeuerat de inſtaurando Patricij nomine cogitaſſe, cum id Carolus Magnus ſtatim vt Imperator fuit, reſpuerit, ac reiecerit? Quid itidem Patriciatum Goldaſtus [b] Imperatoriæ Maieſtati *inſeparabiliter annexum, & perpetui priuilegij, & legis æternæ beneficium eſſe* prædicat? Quaſi ſummum ſit hero priuilegium, ac beneficium ſi ſeruus appelletur, Chremeti ſi Dauus in ſcena dicatur. Quamquam Romæ, ac in Pontificum ditione vniuerſa non illa Carolo, quæ pridem Cæſarianis Patricijs, ſumma rerum poteſtas Prætoria fuit; ſed tutelaris tantummodo, ac vt ita dicam, præſidiaria, quod Carolus ipſe titulorum ſui Patriciatus forma declarauit, quam regijs litteris poſt Francorum, & Longobardorum Regis nomen prænotare hunc in modum ſolebat: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum Defenſor ſanctæ Dei Eccleſiæ.* Hoc ſcilicet Caroli Patriciatus erat munus certum, proprium, ac vniuerſum; Eccleſiæ Romanæ præſto eſſe, eidemque domi, foriſque pacem, tranquilli-

[a] *aduer. Gretſer.*

[b] *ibidem.*

Patricij Romanorum poteſtas.

quillitatemque publicam turbatam vindicare, vindicatamque tueri. Nec dubium, cum in ijſdem litterarum epigraphis *Patricij* nomen ita plerumque diſsimulet, vt id in vno illo *Defenſoris* titulo comprehendat, atque concludat: [a] *Carolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Defenſor ſanctæ Dei Eccleſiæ.* Quare Paulus I. Pipinum à Stephano III. deceſſore ſuo creatum *Romanorum Patricium*, appellare *Defenſorem Romanum* conſueuerat: *Menſe*, inquit, *Auguſti, die ſeptima decima, introduximus corpus beati Stephani Martyris atque Pontificis, tempore Conſtantini, & Leonis Auguſtorum, & Pipini excellentiſsimi Regis Francorum, & Defenſoris Romani, Indictione quartadecima.* Sed ad Caroli titulorum normam redeo, quam hic vnam mihi propoſui. Neque [c] *Defenſorem* Carolus ſolutum ſe ſcribit, ac liberum, vt integrum ſibi foret eam defenſionis prouinciam ſuſcipere pro arbitratu, vel ſuo conſilio negligere; quandoquidem ſacramenti religionem, qua ſe ſe ea de cauſa Pontificibus, Eccleſiæque Romanæ obſtrinxerat, agnoſcit ac profitetur, vbi ſe *Defenſorem deuotum* in libello Capitulorum prænotat: *Ego Carolus gratia Dei, eiuſque miſericordia donante Rex, & Rector Regni Francorum, & Deuotus ſanctæ Dei Eccleſiæ Defenſor, humiliſque adiutor.* Quibus verò nominibus, quoue ſacramento *Deuotus* eſſet, aperuit, cum ad Elipandum ſcribens, *Filium Eccleſiæ* hoc eſt Romanæ, ſe nuncupauit: *Carolus*

[a] *ad Offam Reg. ad Homer. apud Alchin. epiſt. 83. 85. & alibi.*

[b] *apud Baron. ann. 761.*

lus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, Filius & Defenſor ſanctæ Dei Eccleſiæ. Neque enim pietatis, vt fit, ac religionis ergo *Filium* ſe dixit; quippe qui, vt eius appellationis, quam vehementer ambiuit, compos fieret, Leonem III. etiam atque etiam per Legatum efflagitauerit: [a] *Et paterna*, inquit, *pietate nos in filium ſibi adoptaret dilectionis pacificam vnanimitatem*. Quid? vt ſe paterna voluntate Leo proſequeretur, ac filium appellaret? Non erat tanti, vt tam grauem Carolus adornaret, expediretque Legationem, vti nomen id ſibi à Leone beneficij loco concederetur, quod ex domeſtica conſuetudine à Romanis Pontificibus ne vel infimæ quidem plebis homuncioni negabatur. Sed ſi attendimus animum, *Adoptari filius*, diſertis verbis expetijt. *Adoptari* vero? Idque ab Eccleſiaſtico viro, à ſacrorum Antiſtite, cui ex præſcripto canonum eſſe nequeunt natura liberi? Liceat hic penitius Caroli Patriciatum inſpicere, ac eius rationem, conditionemque in lucem proferre. Cum *adoptari filius* à Leone Carolus petit, rem petit minimè nouam, ſi vel eius ætatis morem, vel Pipini parentis exemplum animaduertimus. Pipinus quidem *Patricius Romanorum* à Stephano III. declaratus, non ſemel FILIVS ADOPTIVVS in ijs [b] litteris appellatus eſt, quas, Petri Apoſtoli perſonam inducens, ad eundem Pipinum, obſeſſa à Longobardis Roma, perſcri-

[a] *epiſt. 84. ad Leon. apud Alcuin.*

Caroli Patriciatus qualis.

[b] *apud Baron. ann. 755.*

perſcripſit. Ex more autem vetuſtiſsimo ea tempeſtate adſciſcebantur cum à priuatis hominibus, tum à Regibus, prouinciarumque dominis auxiliares viri fortes, bellica virtute, & præclarorum gloria facinorum inſignes, qui priuatam familiarum, vel publicam Regnorum, ac prouinciarum rem tuerentur, ſi quod vel ab hoſtibus aliquando eſſet, vel à ciuibus timeretur periculum. Ita ſibi filium [a] Zeno Imperator adoptauit Theodoricum Regem Gothorum, [b] Theodoricus Regem Herulorum, [c] Iuſtinus Imperator Eutharicum Cillicam, alij vero alios bello & armis expertos. *Neque enim erat dignus adoptari* (vt [d] Caſsiodorus ait) *niſi qui fortiſſimus mereretur agnoſci, & qui ſe prius vellet mori, quàm aliquid aſperum videre patribus inſligi.* Quare aſciſcebantur data vltro citroque fide certis quibuſdam ritibus, vt eſt in formula [e] Theodorico Regi Gotthorum ſolemni: *Filium te præſenti munere procreamus, vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris; damus tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum*, ac ſtatim de iuramento, ac fide ſubdit: *Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit.* Quod ita innuit Venantius [f] Fortunatus:

Vtque fidelis ei ſit gens armata, per arma
Iurat, iure ſuo ſe quoque lege ligat.

Qui vero ita adoptarentur, *Filij per arma* (vt legere eſt apud [g] Caſsiodorum, atque [h] Iornandem) in po-

[a] Iornand. de reb. Getic.
[b] Caſsiod. Var. lib. 4. ep. 2.
[c] Idem Var. lib. 8. ep. 1.
[d] Var. lib. 4. ep. 2.
[e] ibidem.
[f] lib. 6. carm. 7.
[g] Var. lib. 4. ep. 2. Var. lib. 8. ep. 1. & 9.
[h] de reb. Getic.

ſterum vocabantur, & ob iuramentum defenſionis gratia factum, *Defenſores Deuoti*. Nimirum ad eiuſmodi ſacramentum Adriano Pontifici dictum Carolus haud dubie reſpexit, cum ſe litteris Regijs *Filium ſanctæ Dei Eccleſiæ, Eccleſiæ Defenſorem*, ac *Defenſorem Deuotum* inſcripſit. Tria enim hæc Romæ Carolus præſtitit: *Filij* pietatem Pontifici profeſſus eſt, Eccleſiæ *Defenſionem* in ſe recepit, in eamque rem ſe ipſe, data Adriano fide, *Deuouit*. Quæ ſingula comprehendit ea Legatio, quam pro petitione Patriciatus Romam Carolus deſtinauit. Nam extincto Adriano Pontifice, quam ab illo acceperat Patriciam dignitatem, & Eccleſiæ Filij nomen ſibi confirmari à Leone III. ſucceſſore per Angebertum Legatum petijt, ſuamque viciſsim, hoc eſt, Filij ac Defenſoris fidem Pontifici ſpopondit, & Eccleſiæ tutelam. [a] *Illique* (Angeberto) *iniunximus*, inquit, *vt ex collatione mutua* (cum Leone Pontifice ad quem ſcribit) *conferatis quidquid ad Patriciatus noſtri firmitatem neceſſarium intelligeretis. Sicut enim cum Beatiſsimo Prædeceſſore veſtro ſanctè paternitatis pactum inij, ſic cum Beatitudine veſtra eiuſdem fidei, & charitatis inuiolabile fœdus ſtatuere deſidero. Quatenus Apoſtolicæ Sanctitatis Veſtræ, diuina donante gratia, Sanctorum aduocatis precibus, me vtique Apoſtolica benedictio conſequatur; & ſanctiſsima Romanæ Eccleſiæ Sedes, Deo donante, noſtra ſemper deuotione defendatur.* Nam vt ſibi redintegraretur Romanus Patriciatus,

Patriciatus Caroli confirmat.o.

[a] *epiſt 84. ad Leon. apud Alcuin,*

tus,

tus, qui, Adriano mox vita functo, inanis iam erat, ac planè nullus, duas eiuſdem olim ſibi conceſsi proponit Leoni conditiones, *fidei* alteram, alteram *defenſionis*. *Fidei,* inquit, *inuiolabile fœdus ſtatuere deſidero:* hoc eſt *paternitatis pactum*, vt ait, quod cum Adriano inierat, nimirum *adoptionis*. ad quam ipſe Carolus in Adriani Pontificis epitaphio reſpexit:

[a] *Nomina iungo ſimul, titulis clariſsime, noſtra,*
Adrianus, Carolus, Rex ego, tuque Pater. [a] *apud Alcuin. car. 217.*

Nam à Pontifice qua Prouinciarum Domino, non propagandæ ſobolis cauſa, ſed ditionis defendendæ, adoptatus eſt de more *filius per arma*. Quemadmodum [b] Stephanus III. ad eundem Carolum, Pipinum & Carolomannum: *Vos*, ait, ADOPTIVOS *habeo* FILIOS *ad* DEFENDENDVM *de manibus aduerſariorum hanc Romanam ciuitatem*. Etenim vniuerſum illud *paternitatis pactum*, & *fidei fœdus* in eo tandem, vt ipſe Carolus hic ait, vertebatur, *Quatenus ſanctiſsima Romanæ Eccleſiæ Sedes noſtra ſemper deuotione defendatur*: Caroli ergo Patriciatus quantuſcumque erat, huiuſmodi erat, vt nihil niſi Eccleſiæ Romanæ patrocinium, ac defenſionem, eamque ſacramento deuotam contineret. Cur igitur à Caroli Patriciatu Defenſoris munus diſtinguit [c] Goldaſtus atque hoc illum Eccleſiæ impendiſſe contendit, illo verò Romanis ius dixiſſe comminiſcitur? Certè Carolus Patriciatum à Leone renouari ſibi ea tantum re poſtulat:

[b] *apud Baron. ann. 755.*

Patricius Rom. & Defenſor Eccl. idẽ.

[c] *in Ration. Cõſt. Imp.*

ſtulat: *Quatenus*, inquit, *ſanctiſsima Romanæ Eccleſiæ Sedes noſtra ſemper deuotione defendatur*. Pipinus itidem *Defenſor Romanus* à Paulo I. vt dixi, vocatus eſt, qui *Romanorum* æquè fuit *Patricius*. Mirum illud fortaſſe videatur, quòd Carolus ſibi petat inſtaurari Patriciatum, qui ſemper integer ei relinquebatur, cui ſemel in Romana Republica obtigiſſet; *Nam mox vt datus fuerit Patriciatus, in vitæ tempus reliquum* (Theodoricus [a] Rex ait) *homini fit coæuus, ornatus indiuiduus, cingulum fidele, quod neſcit ante deſerere, quàm de mundo homines exire contingat*. Nempe illud veriſsimum eſt, atque hinc magis ac magis comprobatur, quod paulò ante diſputaui, Carolum Romanorum Patricium fuiſſe renunciatum, non tam vt in Senatum adlectus in albo Patrum, ſeu Patriciorum conſcriberetur, quàm vt Romanorum *Defenſor* deſignaretur, deſignaretur autem conſueto, vulgatoq. illo *Patricij* nomine, quo tum in Imperio Præſides prouinciarum, quorum partes erant prouinciales defendere, vulgò paſsim, & ex Imperij conſuetudine nominabantur. Quæ igitur auctoritas, quodve munus eſſet Caroli Romanorum Patricij, ipſe ſua legatione, ſuique Patriciatus titulis declarauit. Declarauit porrò & alio facto; quandoquidem Carolus in Italia duobus clarus nominibus fuit Regis & Patricij; eius enim ditionis vniuerſæ, ex qua Longobardos expulit, alteram partem Pontificibus olim poſſeſ-

[a] *Variar. lib. 6. formul. 2.*

Patricius Rom. minor quàm Rex Longobard.

ſoribus

ſoribus ceſsiſſe, reſtituiſſeque illum nouimus; alteram, belli iure, ſuo adiunxiſſe imperio. In hac quidem *Longobardorum Rex* dici voluit, in illa *Patricius*, atque *Defenſor* potuit quidem, *Rex* autem eſſe, vel dici, nec potuit, nec voluit. Atque eam ob rem *Patricij Romanorum* titulum *Regis Longobardorum* titulo vbique poſtpoſuit; neque enim Regiæ maieſtati Patricij gradum comparandum putauit. Quod ſi *Romanorum Patricius, Rex* (vt iſti credunt) *Romanorum* fuiſſet, nulla prorſus dignitate, nulla ratione Longobardico Regno Regnum Romanorum Carolus poſthabuiſſet. Præſertim cum diu ante quàm Longobardos profligaret, Romanorum Patricius à Stephano III. nominatus eſſet. Nam ad ſuppetias Vrbi ferendas Pipinum patrem, amboſque eius liberos ſimiliter, vnoque nomine Stephanus euocauit, litteriſque hanc præfixit epigrapham. [a] *Dominis excellentiſsimis Pipino, Carolo, & Carolomanno noſtris Romanis Patricijs.* Quæ cum ita ſint, tantum abeſt, vt Carolus Magnus, quà *Patricius, Rex* Romanorum eſſet, aut Rempublicam cum poteſtate gereret, aut Pontificum prouincijs, vrbibuſque moderaretur, vt earum clientelam, quam ſolam Patriciatus nomine contineri demonſtrauimus, ab Adriano I. conceſſam ſibi, Leonem III. ſucceſſorem rogaret, vt ratam firmamque eſſe ſibi nihilominus vellet; quòd illam ſciret à Romani Pontificis nu-

[a] apud Baron. anno 755.

cis nu-

cis nutu pendere, & pro eius arbitrio æquè ſibi, Regibuſque Francorum, atque cuilibet Chriſtianorum Principum committi poſſe, prout quiſque rebus Eccleſiæ Romanæ, vel bono religionis publico ſtudere maximè videretur. Quare poſt Gallorum Reges demandata ea nonnunquam prouincia fuit Regibus Italiæ, Caſtellæ, Sueuiæ, Siciliæ; quorum, niſi me fallit memoria, poſtremi fuere Conradinus, & Ludouici Regis ſanctiſsimi frater Carolus Andegauus, quod eius hic argenteus nummus prodit,

in quo SENATOR VRBIS Carolus inſcribitur; quia poſterioribus deinde ſeculis Romanorum Patricij (vt ex lege Nicolai III. liquet, quam modò proferam) Vrbis SENATORES, RECTORES, ac etiam CAPITANEI ſunt appellati. Quorum potentia cùm plerumque in Pontificum Maximorum, & Cardinalium comitijs opprimeretur potius Eccleſia Romana, quàm ex vetere, primoque inſtituto, vt par erat, defenderetur; Nicolaus III. Vrbis patrocinium & adminiſtrationem, ab ijs, ad minorum gentium Præſides, vt hodie videmus, hac lege traduxit. [a] *De fratrum noſtrorum conſilio, hac irrefragabili, & in perpetuum valitura conſtitutione ſancimus: vt quandocumque & quotieſcumque* SENATORIS *electio, vel alterius quocumque nomine cenſeatur, qui quocumque modo, vel quocumque*

[a] *cap. Fundamenta. de Elect. in Sext.*

titulo

titulo ipſius Vrbis debeat præeſſe regimini, in poſterum imminebit: NVLLVS IMPERATOR, SEV REX ROMANORVM, AVT ALIVS IMPERATOR, VEL REX, PRINCEPS, MARCHIO, DVX, AVT BARO, *vel quicumque alterius notabilis præeminentiæ, potentiæ, ſeu poteſtatis, excellentiæ, vel dignitatis exiſtat frater, filius, vel nepos eorum, ad tempus, vel in perpetuum, ſeu quiuis alius, vltra annale ſpatium, quouis modo, colore, vel cauſa, per ſe, vel per aliam perſonam quomodolibet ſubmittenda, in* SENATOREM, CAPITANEVM, PATRICIVM, AVT RECTOREM, *vel ad eiuſdem Vrbis regimen, ſeu officium nominetur, eligatur, ſeu aliâs aſſumatur abſque licentia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius Sedis litteras conceſſionem licentiæ huiuſmodi ſpecialiter exprimentes.* Siue igitur ampliſsimam Patriciorum Imperialium, hoc eſt Italiæ Exarchorum poteſtatem, iuriſdictionemq. ſpectemus, ſiue hanc, quam modo declarauimus Caroli Patriciatus longè minorem dignitatem; qua tandem ratione Carolo Romanorum Patricio DOMINI, REGISque tituli, quos illa celebrat inſcriptio, congruant? vel ille, quem tabula exhibet, habitus, veſteſque conueniant? Romanorum ſiquidem Patricijs, velut hodie Vrbis Senatori, talarem fuiſſe amictum, *chlamydem, tunicamque* ſcimus; quas cum in ea dignitate eſſet, Carolum Leonis III. rogatu induiſſe, teſtis eſt [a] Eginhartus. *Peregrina verò indumenta*, inquit, *quamuis pulcherrima reſpuebat, nec vnquam eis indui patiebatur;*

Patricio Rom. nec inſcriptio nec habitus conuenit.

[a] *in Vit. Car.*

tur; excepto quòd Romæ ſemel Adriano Pontifice petente, & iterum Leone ſucceſſore eius ſupplicante, longa tunica, & chlamyde amictus, & calceis Romano more formatis, induebatur. Eum fuiſſe Patriciorum habitum, Athalaricus Rex apud [a] Caſsiodorum teſtatur. Hic verò vbi tunicam longam, vbi chlamydem vides? Certè paludamentum vides imperatorium indumento ſuperiectum Francico, Carolo Regi, vt paulò poſt dicam, conſueto & familiari. At cum Francorum, & Longobardorum Principe, ait, non ne *Regis* nomen bene conſentit? ſed conſentit illud ſolummodo; nam *Dominum noſtrum* (quæ altera inſcriptionis pars eſt) Romæ externo Regi quis inſcribat? ſcilicet externi tum etiam fuere Longobardorum Reges, cum reliquam Romanorum Pontificum ditionem per ſummum ſcelus occupabant; quibus demum exactis Carolus victor, etſi Longobardorum, non tamen ob id vocari, vt dixi, Romanorum Rex voluit, aut potuit. Tum quòd recuperatas Eccleſiæ Romanæ Prouincias Adriano Pontifici reſtituit; tum etiam quòd à Longobardorum Regibus, quorum in Regno ille ſucceſsit, etſi Roma obſidione preſſa, nunquam tamen oppreſſa fuit imperio. Francorum autem Reges, qua Eccleſiæ Defenſores, ac Romanorum Patricij (nam extra hoc quidem nomen, nihil rei Gallis fuit cum Romanis) tantum abeſt, vt Romæ *Domini noſtri* dici vellent,

[a] Var. lib. 8. epiſt. 9.

Neque Regi Longobardorum.

Neque Regi Francorum.

vellent, vt ne cuperent quidem, etſi aliqua id ratione potuiſſent, quippe qui viderent Patricijs id, vt expoſui, minimè conuenire; domi verò vſum eius tituli nullum ipſi haberent, quemadmodum & eorum *Capitula*, quas leges nuncupamus, & Nomiſmata, & Caroli Calui de cudendis nummis conſtitutio probat. Nam ſiquando D. N. REGEM in actis, tabuliſque Francorum legi contingat, quod quidem contingit rarò; priuatorum tabellionum id obſequium eſt potius, quàm eius reipublicæ, aut Principum conſuetudo, quæ planè contraria domeſticis verbis, & natiuo ſenſu in ijs *Capitulis* exprimitur. Ob nullam ergo trium illarum dignitatum, ſed noua & penitus peculiari de cauſa Carolus dici *Dominus Noſter* tum primùm cœpit, cum illa ſcilicet tranſlata in eum dignitas fuit, propter quam à Romanis, atque adeò etiam à Pontificibus Maximis Imperatores veteri quodam vſu *Domini noſtri* appellari, ſalutarique conſueuerunt. Quamobrem Theophanes [a] non quidem antea, ſed ab Caroli Cæſaris renunciatione γινομένης τῆς ῥώμης ἀπ' ἐκείνου καιροῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγγων, *in Francorum*, hoc eſt Caroli, *poteſtatem deueniſſe Romam* exiſtimauit; de qua tamen ſententia mox dicam enucleatè. Romanorum ergo more recepto, Romano Principi tum primùm creato inſcriptum à Leone III. eſt: D. N. CARVLO REGI. Cur autem ab *Imperatoris* nomine hic temperatum

Conuenit Carolo Imperatori.

[a] *in Chron.*

ſit, tertiodecimo capite diſputabimus. Sed de hac inſcriptione ſatis.

INSCRIPTIO LEONIS IMAGINIS exponitur. Cap. XII.

AGE nunc alteram videamus, quæ eſt:

SCSSIMVS. D. N. LEO. PAPA

Vt illa Carolum, hæc ita Leonem *Dominum Noſtrum* indigitat. Quis iſte Dominorum Duumuiratus vrbanus? dicet fortaſſe quiſpiam, qui infenſo animo, atque inimico audit Romanorum Pontificum ciuilem dominationem, quam *temporalem* appellant; niſi forte frigida illa, atque ieiuna calumnia, pictoris vitio factum id arbitretur. Verùm dum antiquas perluſtro maiorum imagines, æquè me nihil detinere ſolet, atque ſolertiſsima illorum diligentia, ſiue rerum hiſtoriam, ſiue rituum obſeruantiam, ſiue pondera veritatis examino. Ea omnia, licet rudibus expreſſa lineamentis, admirabile quid habent in receſſu, modo hæc eruditis oculis intueare; nam eminent, & apparent eò magis, quò minus opprimuntur artis induſtria. Vide hic Apoſtolos in teſtudine tribunalis, Petrum oram pallij ſublegentem, reliquos pallijs ſuffarcinatos; fortaſſe ridebis artificem dignitatis imperitum; at ſi quam refert hiſtoriam animaduertas,

Titulus D. N.

Imaginum antiquarū ἀκρίβεια.

uertas, peritiſsimum dicas. Scilicet ad iter accinctos, ſuccinctoſque, iamque carpentes viam Apoſtolos depinxit, vbi illud Chriſti Domini audierunt celeuſma EVNTES DOCETE, quod in tabulæ appendice notauit. Vide præterea duum Imperatorum Conſtantini, & Caroli tam diſsimiles coronas; neque enim ad pictoris libidinem, ſed ad diuerſi ſeculi conſuetudinem, vt mox diſſeram, illa eſt varietas. Vide denique inſcriptum Carolo Imperatori REGIS titulum; in quo quis non oſcitantem arguat artificem? Attamen data eſt opera, vt paulò poſt dicam, ne aliter illa ſonaret epigrapha. Nemo igitur eam ἀκρίβειαν, exactamque diligentiam in Leonis titulo neglectam fuiſſe putet, qui hanc in reliquis huiuſce tabulæ partibus tam accuratè, religioſèque ſeruatam videat. Nec dubium, cum Leonis III. tempeſtate, ac diu poſt, antiquiſſimum, ac præſtantiſsimum Aedilium Leuitarum Collegium perdurauerit, quorum munus fuit ſacris ædificijs faciundis præeſſe, vtque cum dignitate, ritèque fierent ita curare, vt publico nominum ſuorum teſtimonio lapidibus inciſo procurationem verbis ſolemnibus profiteri tenerentur. Damaſi Pontificis Leuita Aedilis in Cœmeterio Vaticano, quod aggere cinxerat, carmen, quo rem totam narrat, ita claudit:

Leuitarum Ædilium cura.

HÆC. CVRAVIT. MERCVRIVS. LEVITA. FIDELIS

O 2 Leonis

Leonis III. Leuita Aedilis in ſacello, quod, ante Sixtianam demolitionem, ponè Triclinium, de quo agimus, extabat, hunc in modum inſcripſit.

CVRANTE. N. LEBITA. PETRI
AD. HONOREM. ARCHANGELORVM
LEO. TERTIVS. PAPA. FIERI. IVSSIT

Ad portas æneas Patriarchij Lateranenſis Leuita Cœleſtini III. ſuam ita teſtatus eſt diligentiam.

INCARNATIONIS. DOMINICÆ. ∞C XCVI.
PONTIFICATVS. VERO. DOMINI. COELESTINI. PAPÆ. III
ANNO. VI. CENCIO. CAMERARIO. MINISTRANTE
HOC. OPVS. FACTVM. EST

Ergo Leuitarum Aedilium Collegium eius tituli formam conceptis, conſultiſque verbis opportunè ad rem, ita dictaſſe, vt in Triclinio hodie legitur, minimè dubitamus. Cæterum antiquus, vt paulo ante attigi, Romanorum mos eſt, atque adeò proprius, Principes, quorum in ditione, legitimaque poteſtate eſſent, *Dominos noſtros* nuncupare, & inſcribere. Sic olim Imperatores Romanos nationes, populique omnes, *Dominos orbis terrarum*, ſalutabant; ſingulæ verò Prouinciæ, *Dominos noſtros*, ſuos, inquam, profitebantur. Poſt Cæſares vel Gentiles, vel Chriſtianos, ita Romani venerati ſunt Gotthos Reges, Theodoricum, Athalaricum, Theodatum, ac reliquos, quorum adhuc ſuperſunt inſcriptiones, & nomiſmata. Eadem ratione, eodemque more Pon-

Pontifices Rom. DD. NN.

Pontifices Maximos, *Dominos ſuos*, nuncupare tum cœpit Senatus, Populuſque Romanus, cùm Vrbe Pontifices ſuo, plenoque iure, ac dominatu primùm potiti ſunt. Potiti ſunt autem cum à fidei deſertore Leone Iſaurico diſcedens Senatus Romanus ſacramentum (teſte [a] Anaſtaſio) dixit Gregorio II. Quamquam impius Imperator, vt à Pontificis fide Senatum, Populumque Romanum abduceret, claſſem inſtruxit, quam ad oſtia Tyberina priuſquàm appelleret, diuino nutu, quemadmodum [b] Theophanes narrat Adriaticum Pelagus, Eccleſiæ Romanæ velut iniuriarum vltor, abſorbuit. Neque ita tamen ſedatæ procellæ ſunt, quibus ciuile hoc imperium Romanorum Pontificum iactatum eſt per id tempus, ſub altero Gregorio, Zacharia, & Stephano III. qui Francorum auxilium præſidiumque imploraturus ad Pipinum Regem in Gallias perrexit. Is primum arma Longobardorum ab Vrbe, & à reliqua Pontificum ditione auertit, Carolus deinde filius tranquilliſsimam pacem Adriano I. peperit, qui procul ab omnibus turbis, Romam, vt deceſſores inde à Gregorio II. Pontifice, plena dominatione tenuit. Tenuit Leo quoque III. ſucceſſor integro quadriennio. Tum ciuium coniurata manus Pontificiæ dominationis pertæſa, Leoni vim intulit; Carolus verò Magnus, qui tandiu laudabitur, dum memoria Ponti-

[a] *in Greg. II.*

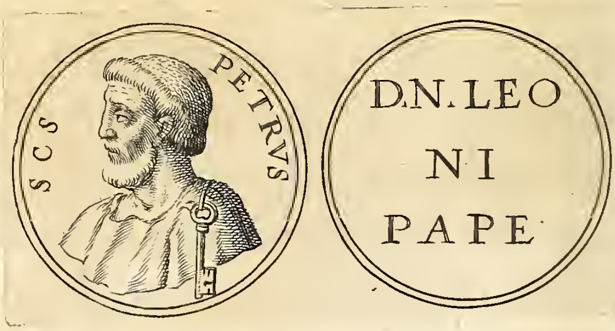
[b] *in Chron.*

ficum

ficum Romanorum manebit, non modò paratam defectionem coërcuit, ac Senatum, Populumque Romanum ad debitam Leoni fidem pellexit, induxitque; ſed vetus etiam Pontificum in Vrbe dominium ita ſtabiliuit, vt ex eo tempore (ante id enim ego quidem hoc nondum obſeruaui) Romani Pontifices tanquam Vrbis iam Domini, cum in titulis, tum in acclamationibus, audire cœperint, *Domini noſtri*. Sanè poſt illud tempus, extat in æde ſancti Marci teſſellatum opus Gregorij IV. qui paulò poſt Leonem III. Pontificatum cepit, ibidemque legis hanc epigrapham

SCSSIMVS. D. N. GREGORIVS. PP

Et in antiquis Ritualibus, tum Pontificibus, tum Auguſtis acclamatur *D. N. Papæ vita. D. N. Imperatori vita & victoria*. Quod ex decreto Leonis vſurpatum deinde fuiſſe, facilè ex huius tabulæ, & Benedicti Politici teſtimonio poteſt intelligi. Sed committamus cum Leonis emblemate vermiculato hoc nomiſma.

in cuius altera facie ſimulachrum reſtituti Leonis ſub imagine Petri, in auerſa, eius nomen, Dominijque titulum æquè luculentum videre licet, atque in hac tabula incorruptum habemus. Neque

Baro-

Baronio [c] eccleſiaſticæ antiquitatis peritiſsimo, cui alioqui plurimum tribuo, aſſentiri facilè poſſum, aut Lælio Paſqualino, qui Baronio eius fuit autor ſententiæ, vt crederet Leonis I. eſſe illud nomiſma. Nam quarto illo, quo Leo Magnus floruit, tribuſque poſterioribus ſeculis, ita Cæſares Italiæ vniuerſæ, & Vrbi moderati ſunt, vt Pontificibus Maximis, præter eccleſiaſticam, nihil ciuilis iuriſdictionis permiſerint; tantum abeſt, vt vrbanæ dominationis ergò *Domini noſtri* à Senatu Populoque ſint appellati, aut ab illis hoc titulo cuſa nomiſmata fuerint. Si titulos, quos Magno Leoni populus, vel ſibi ipſe poſuerit, aliunde (quandoquidem Leoniani minimè ſuppetunt) noſſe certò volumus, facilè intelligemus è Xyſti III. eius anteceſſoris, vel ſucceſſoris Hilari titulorum exemplo, indeq. eliciemus Leonis, atque adeò eius tempeſtatis conſuetudinem. Xyſtus in arcu maiore Baſilicæ Liberianæ, quam olim reſtaurauerat, ſcribi iuſsit ex muſiuo:

[a] *Tom.* 6. *ad ann.* 461.

Antiqui Pontific. Rom. tituli.

XYSTVS. EPISCOPVS. PLEBI. DEI

Hilarus epiſtylio ædiculæ ſancti Ioannis Baptiſtæ, quam in Baptiſterio Conſtantiniano condidit, inſcripſit hunc titulum:

HILARVS. EPISCOPVS. SANCTÆ. PLEBI. DEI

ædiculæ ianuas æneas argento ita cælauit.

IN. HONOREM. BEATI. IOANNIS. BAPTISTÆ
HILARVS. EPISCOPVS. DEI. FAMVLVS. OFFERT

In al-

In altero verò ſancti Ioannis Euangeliſtæ ſacello, quod è regione illius eſt:

LIBERATORI. SVO. BEATO. IOANNI. EVANGELISTÆ
HILARVS. EPISCOPVS. FAMVLVS. CHRISTI

En quantum abhorret huius nomiſmatis epigrapha à Magni Leonis tempore, ac more. Nec minus abeſt ab vſu ætatis Leonis II. eandem enim tum perduraſſe, quæ antiquitus Romæ fuerat, ciuilis iuriſdictionis, adminiſtrandæque Reipublicæ formam, Agathonis teſtimonio liquet, qui, ad Conſtantinum Pogonatum Cæſarem Legatos Synodi Conſtantinopolitanæ Præſides ſe deſtinare ait: *de hac ſeruili veſtri Sereniſsimi principatus Romana vrbe*.

Titulus,& nomiſma Leonis iij. Vnus ergo omnium Leonum facile antiquiſsimus, cui nomiſma illud attribui queat, Leo eſt III. conſentitque hiſtoria, ac huius tabulæ titulus, ſi cum nummi titulo comparetur. Hic nobis [a] Theophanem neſcio quis obijciat, qui ne tum quidem, hoc eſt, Leonis III. tempeſtate, in Pontificum Romanorum, ſed in Francorum poteſtatem, vt paulò ante memoraui, Vrbem deueniſſe narrat. At id confirmare ſua [b] Bibliothecarius interpretatione, à qua penitus illam ſententiam excluſit, minimè quidem voluit; quippe cui optimè de adminiſtratione ſtatuque Reipublicæ Romanæ conſtaret, & ante oculos ipſa tum res verſaretur. Niſi Theophanem ſic accipias; quemadmodum [c] Paulus Diaconus apud

Caro-

[a] *in Chron.*
[b] *in Hiſt.*
[c] *in Ded. Feſt. Pomp.*

Carolum Magnum, *Ciuitatem veſtram Romuleam* dixit, quæ ſcilicet in illius tutela eſſet, vt demonſtrauimus, atque præſidio. Nam tabulæ quas Carolus Adriano confecerat, ac Leoni confirmarat, haud ita priuatæ, ignotæque fuerunt, vt tantos eius temporis ſcriptores latere potuerint. At verò Romam Pontificum Maximorum imperio, legibuſque tum paruiſſe, ſi quidem alijs affirmantibus credere non libet, ſaltem ijs, quorum res intererat, credatur; [a] Carolo Magno, qui, vt ſuperiore capite declaratum eſt, & quartodecimo fuſius dicetur, Romanorum Patriciatum, ideſt Vrbis Præfecturam per Legatos, à Romano Pontifice petijt, fidemque eidem ſpopondit ſuam. Credatur [b] Ludouico filio, qui Paſchali I. Leonis III. ſucceſſori ratam Caroli patris conceſsionem habens; *Concedo*, inquit, *ſicut à prædeceſſoribus veſtris vſque nunc in veſtra poteſtate, & ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis Ciuitatem Romanam cum Ducatu ſuo*, &c. [c] Credatur Conſtantino Porphyrogenneto, qui filium imperij ſucceſſorem monet, ne Romam ſuæ ditionis finibus contineri putet, quæ δεσπόζεται κυρίως παρὰ τῷ κατὰ καιρὸν Πάπᾳ: *ab eo Antiſtite, qui in Pontificatu per tempus ſuccederet, iure Dominij teneretur*. Hoc ergo nomine Leo III. cùm in nomiſmate, tum in emblemate D. N. inſcribitur, Carolus verò, quà Cæſar publicè renunciatus. Ad quem planè modum vterque *Romæ Pater* à Poëta eius ætatis nuncupatur:

Dominiū Pontificis Rom.

[a] *Epi. 84. ad Leon. apud Alcuin.*

[b] *in Conſt. de priu. E. Pet.*

[c] *de Them. lib. 2.*

P *O quan-*

O quanto premitur Romana dolore
Præclaris ſubitò Patribus orba ;

Et infra *duo Lumina* vocantur :

Luge Roma tuum nomen in vmbris ,
Et defuncta duo Lumina luge .

Præſtat hic integrum dare carmen , & huic diſputationi conueniens , & haud inuenuſtum, ſi ſcribentis ætatem ſpectes . Ijs certè minimè ingratum fore puto , qui noua priſcorum temporum monumenta ex Vaticana Bibliotheca expetunt .

Cæſar , tantus eras , quantus & orbis ,
At nunc in modico clauderis antro .
Poſt te quiſque ſciat ſe ruiturum ,
Et quòd nulla mori gloria tollat .
Florens Imperij gloria quondam
Deſolata ſuo Cæſare marcet ,
Hanc vltra ſpeciem non habitura ,
Quam tecum moriens occuluiſti .
O quanto premitur Roma dolore ,
Præclaris ſubitò Patribus orba .
Nunc Auguſte tuo funere languet ,
Infirmata pij morte Leonis .
Leges à ſenibus Patribus actas ,
Quas elapſa diu raſerat ætas ,
Omnes , vt fuerant , ipſe reformans ,
Romanis ſtuduit reddere cauſis .
Tu longinqua ſatis Regna , locoſque

Quos

Quos nullus potuit flectere Cæſar,
Romanos onerans viribus arcus,
Ad ciuile decus excoluiſti.
Quæ te non doluit, Cæſar, obiſſe,
Vel quæ non timuit patria viuum?
Sed quæ te timuit patria viuum,
Hæc te nunc doluit, Cæſar, obiſſe.
Nam ſic lenis eras iam ſuperatis,
Et ſic indomitis gentibus aſper,
Vt qui non doluit, iure timeret;
Et qui non timuit, iure doleret.
Luge, Roma, tuum nomen in vmbris,
Et defuncta duo Lumina luge.
Arcus frange tuos, ſicque triumphum,
Et te, Roma, tuis hoſtibus offer.

Quid? Num ad rebellionem Romanos incitat? Id verò neque Romanorum fidem, neque Poëtæ modeſtiam decebat, qui non tam magnam Caroli laudem, quin maiorem Ludouici ſucceſſoris vituperationem hic exaggeraſſet, ſi quid ad Imperium, quod tum Ludouicus ſuſceperat, Roma pertinuiſſet. Num potius innuit quod res eſt? ita videlicet Romano Pontifici integrum fuiſſe Defenſorem ſibi quærere quem vellet, vt vbi Defenſor Carolo virtute par non ſuppeteret, ſuo iure, ſuaque libertate vti, & abuti ſic poſſet, vt ſe hoſtibus offerre nulla inuidia, nulla iniuria, nulla denique violata lege

vel fide poſſet. Scilicet Autor præter tutelarem in Vrbe Caroli poteſtatem, de qua ſupra diſputatum eſt, aliam agnoſcit nullam. Idque, vt demonſtraui, munus erat Patricij Romanorum, hoc eſt, (quid enim iſti fruſtra diſtinguunt?) Defenſoris Eccleſiæ Romanæ, eiuſque iurium, ciuitatum, ac prouinciarum, quæ in ditione Romanorum Pontificum eſſent. Quas etenim victorias, quos triumphos Vrbi, ac Romanis Carolum peperiſſe hic Autor affirmat, ijſdem Eccleſiam Romanam ornaſſe ait Ingobertus Caroli ſcriba:

Ad dexıram Armigeri prætendunt arma miniſtri,
Eccleſiam Chriſti inuictus Defenſor in æuum
Armipotens magnis queis ornet ſæpe triumphis.

Armis quippe Carolus debellauit, qui domi, foriſq. Eccleſiæ Romanæ, Pontificumque dominatum, & ditionem turbatum ibant; atque hæc fuit Caroli Romanorum Patricij ſumma triumphorum. Ex rebus à Leone geſtis illud inſigne nobis Poëta notatum reliquit, quòd

Leges à ſenibus Patribus actas
Romanis ſtuduit reddere cauſis.

Egregium ſanè opus, quod in eruditorum animis ingens ſui deſiderium commoueat. Ni fortè Anſelmi illa, quæ in Bibliothecis habetur, Canonum Collectio ab hac Leoniana, ita vt eſt integra, manarit. Planè ad vnam vtraque formam concinnata fuiſ-

ta fuiſſe mihi videtur. Nam in altera, quæ ſupereſt, ſiue Anſelmi, ſiue Leonis eam dicere mauis, id obſerues, quod memoria dignum Poëta cenſuit: *Leges* Eccleſiaſticas per certa capita *Romanis cauſis redditas;* ſingulas nimirum ſingulis appoſitas, tributaſque; quod ante Leonem feciſſe primum Ioannem Patriarcham Conſtantinopolitanum [a] alibi diximus. Eius Canonum Collectionis, nuper Hidelberga, inſignis codex, exeſus licet ac dimidiatus, adlatus huc eſt, venerandæ antiquitatis illuſtre ſanè monumentum.

[a] *in Not. ad Procop.*

QVÆ DICTA SVNT QVINQVE habere difficultates videntur. Cap. XIII.

VETERVM huius generis monimentorum fides ex tribus his fermè conſtat, ſi cohæreant ſingula, ſi temporibus reſpondeant, ſi ab hiſtoria habeant teſtimonium. Hæc verò etiam ſi ſatis, ni fallor, explicata ſunt; Imperij tamen tranſlati controuerſia plena cum ſit inuidiæ, quæ ſicuti videre contemnit veritatem, ita ſingula perſpicere ſolet, quibus veritas impugnetur; quinque in hac tabula reperio cauſas, ijs maximè opportunas, qui contradicendi libertate ſuo veluti iure vtuntur. Vnam, quòd de Imperio hic mentio ſit nulla, imo nec Imperatoris nomen

Rationes contra tabulā Trāſlationis Imp.

Prima.

men

men extet, quo tamen Carolum fuiſſe tum ſalutatum, cum Auguſtus renunciatus eſt, nemo Hiſtoricorum non aſſeuerat. Alteram, quòd ſignum id, quod in manum Carolo traditur, ſi cuius eſt, Patriciæ certè eſt argumentum dignitatis; de vexillo quippe à Leone III. ad Carolum Patricium miſſo Autores meminerunt. Tertiam, quòd nihil cum Cæſare inaugurato ille facere videtur ornatus, quem præſefert muſiui delineatio. Quartam, quòd ad cuiuſuis magis, quàm ad Caroli ſimilitudinem ea accedit imago, cui Caroli inditum nomen hic eſt. Quintam, quòd Leonianum Triclinium longè ante abſolutum fuit, quàm à Romanis Leo eijceretur, quàm proficiſceretur in Germaniam, quàm denique Carolum donaret Imperio. Nam publici conuentus, qui, ſtatim poſt Leonis reditum è Saxonia, de eius cauſa habiti ſunt, hic, teſte [a] Bibliothecario, ſunt habiti. *Poſt aliquos dies*, inquit, *fideliſsimis Mißis, qui cum Leone venerunt in Pontificale obſequium, videlicet Hildeualdo, & Arno Reuerendißimis Archiepiſcopis*, &c. *reſidentibus in Triclinio ipſius Domini Leonis Papæ, & per vnam, & amplius hebdomadam inquirentibus*, &c. Earum, ſi placet, cauſarum quantum quæque valeat, quantumque vera ſit vnaquæque, videamus. Ante conditum fuiſſe Triclinium (vt de poſtrema primùm cauſa dicamus) quàm Carolus renunciaretur Imperator, minimè inficias imus;

Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

[a] in Leon. III.

Ad quintam rationem.

orna-

ornamenta tamen Cœnaculi perfecta negamus, antequàm Carolus Romam veniret, ac Cæſar appellaretur. Siquidem omnia penè ædificia à Leone III. Romæ inchoata, ob factam à Paſchale, & Campulo in eum coniurationem, imperfecta fuiſſe relicta, idem Bibliothecarius affirmat; ac ne de Triclinio dubitandi locus remaneret, nominatim Patriarchij meminit extructionum: [a] *Hic autem*, inquit, *venerabilis, & ſanctiſsimus Præſul, dum in Catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia per ordinem eccleſiaſticum degeret, et ritum orthodoxæ fidei teneret, atque ex omni parte tam per diuerſas Eccleſias, quàmque in Patriarchio, in amplis ædificijs conſtruens, comptè ornaret*, coniuratorum factione, inſidijſque petitur ad necem. Exornari ergo ædes cœperant, cùm, inopinato illo caſu, Roma Leo excedere coactus eſt; ac primum in Spoletanum agrum ad Vinigiſum Ducem, deinde ad Carolum Regem Francorum in Germaniam confugere: quo toto tempore cum Triclinium, tum reliqua Leonis ædificia penè in ſqualore iacuerunt. Sed quid de Triclinio? cùm Eccleſia ſanctæ Suſannæ, cuius (vt apud [b] Anaſtaſium narrationis ordo declarat) longè ante cœpta extructio fuerat, poſt acceptum à Carolo imperium, ſit abſoluta? Quippe Carolum corona, paludamento, totoque indutum imperatorio ornatu Leo III. in eius templi Apſide, (quod [c] diximus, nec repetere piget) ex muſiuo depinxit.

Triclinium Leonis quando perfectum.

[a] *in Leon. III.*

[b] *in Leon. III.*

[c] *ſup. c. 2.*

Præ-

Præterquàm quòd, ante Campulanam illam coniurationem, nulla extiterunt in Leonem Caroli merita, nulla conſuetudinis, vel amicitiæ cauſa, quam ob rem in Baſilicis, in Lateranenſi Patriarchio eidem à Leone publicè ſtatuerentur imagines, nedum inſignibus imperij decorarentur, vel inſcriptione Cæſari ſolùm, vt oſtendimus, debita cohoneſtarentur. Verùm ſi ante Romanorum in Leonem conſpirationem perfecta huiuſce Triclinij ornamenta contendis, cedò alterum Leonis exilium, alteram reſtitutionem, quam hac in tabula expreſſam demonſtres. Itaque ſicut ex Anaſtaſij conſtat hiſtoria conuentus aduerſus coniuratos in Triclinio Leoniano fuiſſe celebratos; ita, quod modò dicebam, Triclinij ornamentis, poſt Leonem reſtitutum, Carolumque Imperatorem deſignatum, ſupremam manum impoſitam fuiſſe, cum eiuſdem Anaſtaſij teſtimonium, tum ipſa ratio conuincit.

Ad quartam rationem. Deinde Caroli ſimilitudinem (is enim locus erat poſtremo proximus contra ea, quæ diſputamus) tam expreſſam, tam veram, ac viuam exigimus à Pictoribus, qui, Carolo Imperatore, & Leone Pontifice, hoc eſt ætate non adeò culta ſolertique, vixerunt? idque in opere teſſellato? Scio diſsimilem

Caroli M. forma. planè iſtius eſſe Caroli vultum, quem Turpinus deſcribit: ſed autorem illum, qui Turpini mentitus eſt nomen, plenum eſſe fabularum, res nota iam

dudum

dumdum eſt, atque apud omnes peruulgata. Sed quid ille de Caroli ſpecie,& habitu?[a] *Longitudo eius*, inquit, *octo pedum, ſuorum ſcilicet, qui erant longiſsimi; facies eius palmum, & dimidium habebat in longitudine; barba vnum palmum; naſus circiter dimidium; & frons eius erat vnius pedis*. De ſtatura quod ait; imponet, vt reor, nemini, cum hodieque ſuperet haſtile Caroli Magni ad eius olim ſtaturam exactum, quemadmodum litteræ ex argento inſcriptæ declarant: KARLVS. IMPR. IVSSIT. CVBITV. ISTV. FACERE. IVXTA. MENSVRAM SVAM. Haſtile verò, vt[b] qui viderunt, ac menſi ſunt affirmant, inſolens ac vaſtum continet planè nihil. Faciem autem (ſi qua eſt humani corporis commenſuratio) planè prodigioſam, ac monſtroſam narrat, niſi fortè rictum equinum, non vultum humanum deſcribit; quamquam & belluinum roſtrum iuſta non careat partium competentia. Hic tamen palmo, ac præterea ſemipalmo faciem, pede frontem, ſemipalmo naſum metitur. Siue autem palmo, ac pede Gigantis, quem delineare videtur, ſiue ſuo Turpinus giganteam illam vaſtitatem metiatur, menſura eſt minimè conſentanea, nec ad ſymmetriæ rationem modulata. Eginhartus diuerſa, & omninò contraria de ſui Principis forma refert, huic verò imagini conuenientiſsima.[c] *Corpore*, inquit, *fuit amplo atque robuſto, ſtatura eminenti, quæ tamen iuſtam non excederet, nam ſeptem ſuorum pedum pro-*

[a] de geſt. Caroli M. cap. 20.

Statura.

[b] Marquar. Freher. de ſtatura Car. M.

Facies.

[c] in vit. Car. M.

ceritatem eiùs conſtat habuiſſe figuram. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paululum mediocritatem excedente, canicie pulchra, facie læta & hilari. Penè ad viuum expreſſa videmus omnia in hoc ſimulachro, alteroque illo, quod ex ſanctæ Suſannæ tribunali deſumptum ſupra, ſecundo capite, propoſuimus; in quo tamen corporis ſtatura, membrorumque amplitudo, ac robur ipſa imaginis conſtitutione, ſituque magis magiſque prodatur, & appareat. Caniciem, & ſi quid aliud eſt vltimæ ſenectutis inditium, in imagine primo ſtatim imperij anno depicta, hoc eſt, quarto & decimo ante diem

Barba. Caroli vitæ ſupremum, fruſtra requiris. Barbam denique Turpinus; Eſt ne autem quod de Caroli barba rectè referre poſsit, qui omnia perperam de facie narrauit? [a] Marcus Velſerus vir clariſsimus Carolum promiſiſſe barbam negauit, protulitque hoc Leonis emblema, & monetam, in qua Caroli effigies puro eſt mento. Proferimus nos idem illud Eccleſiæ ſanctæ Suſannæ muſiuum; proferimus Ingoberti Caroli Imperatoris Scribæ tabulam, in qua herum ille ſuum mento raſo Romanorum Imperatorum ritu, vel detonſo, nobis exhibuit

[a] *apud Freber. loc. cit.*

in fron-

in fronte Bibliorum, quæ iuſſu Caroli, regio planè apparatu, ſua ipſe manu exarauit, quod, præter alia, ſic præfatur.

Hæc namque inuenies præſenti paſcua libro

Quem tibi, quemque tuis, Rex Karolus ore ſerenus
Offert, Chriſte, tuuſque cliens, & corde fidelis.
Eius ad imperium deuoti pectoris artus
Ingobertus eram referens, & Scriba fidelis,
Graphidas Auſonios æquans, ſuperanſque tenore:

Præſtat & imaginis deſcriptionem hic addere, quam Ingobertus in eodem Bibliorum Codice, qui in ſacrario Baſilicæ ſancti Pauli via Oſtienſi ſeruatur, carmine ſic expreſsit.

Rex cæli Dominus ſolita pietate redundans
Hunc Karolum Regem terræ dilexit herilem.
Tanti ergo officij vt compos valuiſſet haberi,
Tetracty impleuit virtutum quatuor alma.
Imminet hæc capiti de vertice cuncta refundens.
Denique ſe primum, tunc omnia ritè gubernat
Prudenter, iuſtè, moderatè, fortiter atque.
Hinc inde Angelico ſeptus tutamine ſacro,
Hoſtibus vt cunctis, exultet pace, repulſis.
Ad dextram armigeri prætendunt arma miniſtri
Eccleſiam Chriſti inuictus defenſor in æuum
Armipotens magnis queis ornet ſæpe triumphis.
Nobilis ad læuam coniux de more venuſtat,
Qua inſignis proles in regnum ritè paretur.

Ad tertiã rationem. De veſtitu Caroli tertio loco obijciebatur; illum minimè imperatorium videri. Si quidem reliquum dicis veſtimenti ornatum, calceos, tibialia, tunicam: haud ego quidem negauerim; meminiſſe tamen

men oportet, non ex condicto, vel diu ante meditato apparatu celebratam Caroli inaugurationem fuiſſe, ſed inſcio, ac nihil tale opinanti Imperiale paludamentum à Leone iniectum, & impoſitam capiti coronam. Subita hæc pompa, improuiſumq. ſpectaculum vno omnium ſcriptorum narratur conſenſu. An eſt qui tum veſte indutum non patria Carolum oſtendere poſsit? qui exterorum ita reſpuiſſe dicitur amictum, vt vel Romanum, Romæ, à Summis Pontificibus rogatus, vix admitteret. [a] *Veſtitu*, inquit Eginhartus, *patrio, hoc eſt Francico vtebatur, &c. peregrina verò indumenta, quamuis pulcherrima, reſpuebat, nec vnquam eis indui patiebatur: excepto quòd Romæ ſemel Adriano Pontifice petente, & iterum Leone eius ſucceſſore ſupplicante, longa tunica, & chlamyde amictus, & calceis Romano more formatis, induebatur.* Quamobrem veſtis illa reliqua, præter paludamentum, & Auguſtalem coronam, tota Francica eſt, & Carolo conſueta ac familiaris, quam ita deſcribit Eginhartus. [b] *Ad corpus camiſiam lineam, & fæminalia linea induebatur: deinde tunicam, quæ limbo ſerico ambiebatur, & tibialia: tum faſciolis crura, & pedes calciamentis conſtringebat: & ex pellibus lutrinis thorace confecto, humeros ac pectus hyeme muniebat. Sago Veneto amictus, & gladio ſemper accinctus, cuius capulus ac baltheus, aut aureus, aut argenteus erat: aliquoties & gemmato enſe vtebatur: quod tamen non niſi in præcipuis ſolemnitatibus, vel ſi quando exterarum gentium legati veniſ-*

Caroli M. veſtis patria.

[a] *in vit. Car.*

[b] *Ibidem.*

Tunica. *veniſſent, faciebat.* Vides hic tunicam prætextam quidem, non tamen talarem, qualem Romanorum Patriciorum fuiſſe oſtendimus; Carolumque adhuc Patricium Leonis rogatu induiſſe Eginhartus
Faſciæ. narrauit. Crura præterea vides faſciolis inuoluta, quod & in altera Caroli è templo ſanctæ Suſannæ deprompta imagine licet obſeruare; ex quo Eginharti loco Pompeum Vgonium, & Angelum Maſſarellum errore lapſos facile intelligas, qui faſciolas, cum, ex candore de armis acceperint, armatum Carolum ex his imaginibus nobis exhibuerunt. Sed hodieque tibialia, ſub genu, ne defluant, breuioribus faſcijs nos aſtringimus, veteres longioribus, perpetuiſque, à talis ad genua, crura con-
Corona. ueſtiebant; crurales eæ faſciæ dicebantur. De Ca-
[a] *in vit. Car.* roli Magni corona [a] Eginhartus: *Diademate*, ait, *ex*
[b] *ſup. hoc cap.* *auro & gemmis ornatus incedebat;* eius formam [b] Ingobertus coloribus quidem delineauit, ſed huius longè diſsimilem. Regum illa eſt nimirum propria, hæc Imperatoria, qualis inde à Leone Daco, alijſque deinceps Auguſtis Illyrijs inoleuit, Macedonum ſcilicet Cauſia, quam regio diademate ornatam
[c] *Dipn. lib.12.* [c] Athenæus dicit, [d] Plutarchus verò καυσίαν διαδηματο-
[d] *in Anton.* φόρον appellat, Caſsidi perſimilem, ob eamque figu-
[e] *in Chron.* ram καισαρείκιον περικεφαλαίαν *galeam Cæſarianam* [e] Theophanes vocat, quæ cum ſuperiore parte contecta ſit,
[f] *in vit. Pont. paſſim.* *Regnum Epanocliſtum* [f] à Bibliothecario nuncupatur;

ad

ad idque coronæ genus alludit [a] Sugerius, vbi ſtemma Pontificium deſcribit: *Phrygium, ornamentum Imperiale inſtar galeæ circulo aureo concinnatum.* Eiuſmodi videmus hic Caroli diadema; neque enim dubium eſt Leonem III. coronam, qua Carolus donandus, ac Cæſar deſignandus erat, talem planè curauiſſe, vti tum erat mos & ingenium, qualem ſcilicet eius ſeculi, ac tempeſtatis Auguſtorum reddunt nomiſmata, quæ omnium manibus teruntur Leonis Iſauri, Conſtantini Copronymi, Leonis qui proximè imperauit, Conſtantini Irenæ filij, Nicephori Logothetæ, & Michaelis Rangabis, quorum coronæ forma cum hac ſi conferatur, tam conſimilis eſt, quàm eſſe poteſt. Conſtantinus porrò Magnus cuiuſmodi ſit vſus corona, non illius nummi modò, ſed altera huius etiam emblematis pars oſtendit; vt ſomniare prorſus videatur, qui [b] *cum ipſo Conſtantinianeo ſtemmate Leonem Pontificem ius Imperij in Carolum tranſtuliſſe* affirmat ex [c] Ermoldo Nigello

Tum iubet afferri gemmis, auroque coronam
Quæ Conſtantini Cæſaris ante fuit.

Nam ſi, dum Ermoldus adhuc latitat, eius licet ſententiam ex vno illo, quod profertur carmine, elicere: *QVÆ* Poëtarum more vſurpauit, cum dicere oportuiſſet, *qualis* fuit Conſtantini corona, hoc eſt ornatu, ſplendore, dignitate planè Imperialis.

[a] in vit. Lud. Craſſi.

[b] Anonym. de Donat. Conſt.

[c] apud eund. Anonym.

rialis.

rialis. Sed quis fœdius labitur Anonymus hic, qui Corona olim à Conſtantino Pontificibus conceſſa Carolum redimitum affirmat, an [a] Franciſcus Iunius, qui Romanos Pontifices per id temporis geſtaſſe, & ad hanc ferme diem retinere Clodouei Francorum Regis diadema contendit? *Illa ipſa*, inquit, *corona illud Regnum, quod hodie imponitur capiti Pontificis, eadem eſt, quam Anaſtaſius Imperator Clodoueo dedit, & Clodoueus Pontifici*. Vnde id Iunius habeat, ſi quæras; [b] Sigibertum profert, qui ait, *Ipſe verò, Rex Clodoueus miſit Romam ſancto Petro coronam cum gemmis, quæ Regnum appellari ſolet*. *Regnum* autem dici Pontificum diadema cum Iunius legerit, homonymia lapſus eſt planè pueriliter. *Regnum* verò Clodoueus Romam miſit quidem, ſed beato Petro miſit, non Hormiſdæ Pontifici, quod ſcilicet ad Aram Vaticanam religionis ergò ſuſpenderetur, non quo Pontifices coronarentur. Ad Aram porrò illam non Clodouei tantùm, ſed innumeras Regum, & Imperatorum coronas dependiſſe nouit, qui Anaſtaſij, & aliorum legit hiſtorias. Sed eo conſilio Iunius, quæ modò Pontificum eſt corona, Clodouei fuiſſe demonſtrare adnititur, vt Imperij dignitatem in Carolum non à Leone Pontifice, ſed à Clodoueo Francorum Rege deriuatam oſtendat. Nam Clodoueus ab Anaſtaſio Auguſto (ſic ille ratiocinatur) quemadmodum Imperatoris nomine, ita

[a] *de tranſl. Imp. cont. Bellarm.*

[b] *in Chron.*

ita & corona donatus eſt. Non ſimplici illa quidem, ac vnius coronamenti, qualis eſt Regum; ſed coronamenti triplicis, ſicut eſt Imperatorum. Quod, inquit, planè indicat Pontificum Romanorum tiara, quam illis dono miſit Clodoueus. Sed vide quid ſani ſit in Iunij hac ratiocinatione. Primò quidem (vt dixi) Clodoueus coronam ſancto Petro, more maiorum, dicauit. Deinde tiaram triplicis coronamenti ex Pontificibus primus geſtauit, ante annos, non amplius, ducentos quinquaginta, Vrbanus V. duplicis verò Bonifacius VIII. nam ſuperiorum Pontificum tiaras in vetuſtis imaginibus, ac monumentis vnius coronamenti, & Romæ cernimus, & [a] Sugerius deſcribit: *Capitis eius* (Innocentij IV.) *phrygium, ornamentum Imperiale, inſtar galeæ, circulo aureo concinnatum imponunt*. Præterea tergeminam Auguſtorum coronam nulla (poſt Cæſarum memoriam) dant æra, lapides, anaglypha, ſigna, vel monumenta. Demum eſto, corona Imperatoria, ac ea planè, quam ſibi Iunius fingit, Clodoueum Anaſtaſius ſit impartitus; non ſtatim ille Romanorum fuit Imperator iuſtus, ac ordinarius, vt ita dicam, ſed honorarius. Honorarios autem Imperatores titulo tenus, aut veſte, iuriſdictione autem, vel autoritate nudos, ac vacuos, non vnum, aut alterum inuenias. Poſt Anaſtaſium enim, qui Clodoueum fecit, Iuſtinianus Auguſtus Aretham Sara-

[a] *Ibidem.*

[a] Procop. lib. 1. Bell. Perſ. *[b] Luitpr. in Legat.*

cenorum Ducem, [a] Imperatorem nominauit. [b] Bulgarorum Principes ita ab Orientis Imperatoribus tum maximè dicti ſunt, cùm eius nominis honor (vt paulò poſt dicam) Occidentis Imperatoribus inuidebatur. Cultum verò Cæſareum Lazorum Regibus conceſſum olim fuiſſe memorat [c] Agathias; idem & [d] Bulgaris deinde habitus honor; idemque à Iuliano Auguſto, vt [e] Zoſimus ſcribit, Procopio conſanguineo ſuo, qui poſt Iuliani cædem veſtem Imperatoriam depoſuit. Ad hunc fermè modum imperatorium nomen, mundumque ab Anaſtaſio Cæſare traditum Clodoueus obtinuit. De Caroli vexillo proximo capite diſputabimus. Hic verò ex comparatione cum ſigno, quod in altera tabula Conſtantinus præfert, quò id Caroli ſpectet, quiſque facilè poteſt intelligere. Nam ad vexillum Carolo Patricio in Gallias à Leone tranſmiſſum nemo prudens hoc referat; niſi verò omnia hic abſona, extra modum, extra tempus, extra hiſtoriam depicta quis exiſtimet. Siquidem Vrbis vexillum quinquennio ante Leonis reſtitutionem Carolus accepit; accepit autem non Romæ, non in ſuburbio ad aram Principis Apoſtolorum, non de manu Pontificis, ſed alicubi trans Alpes à Pontificijs Legatis; accepit denique non cum Populus Romanus VITAM, vt hic legis, LEONI. PP precabatur, ſed cum à primoribus Reipublicæ in

[c] Hiſtor. lib. 2. *[d] Io. Curopal. in Tzemiſc.* *[e] Hiſtor. lib. 4.*

Ad ſecundam rationem. De Caroli vexillo.

eius

eius vitam conſpirabatur. Quinta reſtat cauſa, quam primo loco propoſui, ea nos ipſo monumenti titulo anxius vrgere videtur, in quo Imperatoris quidem minimè, Regis autem non ſemel inſcriptum nomen apparet. Regis, ac Imperatoris nominum diſcrimen nonnullum aliquando quidem fuiſſe, aliquando verò nullum fuiſſe ſtatim intelligetur. Poſt tranſlatum autem à Leone Pontifice ad Gallos Imperium Romanum, tantam Carolo, eiuſque ſucceſſoribus Imperatoris titulus inuidiam conflauit, quanta in litteris Ludouici iunioris ad Baſilium Imperatorem Græcorum, & in Legatione Luitprandi legitur. Ita vt Occidentis Imperatores non niſi Ῥῆγας, ideſt *Reges* appellandos Græci contenderint; ſe verò ſolos βασιλέας; adeò vel ſono eius vocis aſſueuerant, vel notionem non animaduertebant. Neque enim græcè βασιλεὺς eſt Imperator; quòd neque Lacedæmones, neque Athenienſes abnuunt, neque vetus Græcia vniuerſa. Quare qui olim imperium tenuerunt Romani Principes in Græcis inſcriptionibus, ac nomiſmatis αὐτοκράτορες, quàm βασιλεῖς, à Græcis dici maluerunt. Sed aliter poſt Conſtantinum vſus obtinuit, quando αὐτοκράτορος nomen, rariùs audiri, ac non niſi in Cæſarum fermè Diplomatis; à Chriſtianis verò, præſertim Eccleſiaſticis, omninò poſthaberi cœpit, ob eam quam præ ſe fert arrogantiam, βασιλέως autem titulus vſur-

Ad primã rationem.

De Imperatoris, & Regis nominibus.

pari, qui & domeſtica Chriſtianorum conſuetudine probaretur, & diuinarum vſu litterarum ac penè teſtimonio, ab omni procul faſtu eſſe videretur. Cæterùm Imperatores Regum nomine denotatos fuiſſe, ex Latinis profanarum litterarum monumentis probare difficile non eſt; imo tam facile, vt in iocis ipſis huius rei teſtimonium inuenias; teſtimonium verò æquè luculentum, ac vſitatum dicendi genus, vnde iocus deſumptus eſt: *Mirabile fortaſſe videatur*, inquit [a] Trebellius, *ſi quæ origo imperij Regilliani fuerit, declaretur; Militari enim ioco regna promeruit. Nam cum milites quidam cum eo cœnarent, aſtitit Valerianus Tribunus, qui diceret, Regilliani nomen vnde credimus dictum? Alius continuò: Credimus, quòd à regno. Tum is qui aderat Scholaſticus, cœpit quaſi grammaticaliter declinare & dicere. Rex, regis, regi, Regillianus. Milites, vt eſt hominum genus pronum ad ea quæ cogitant, dixerunt. Ergo poteſt rex eſſe? item alius: Ergo poteſt nos regere? item alius: Deus tibi regis nomen impoſuit. Quid multa? His dictis, cum alia die mane proceſſiſſet, à principijs Imperator eſt ſalutatus.* Eandem vocis acceptionem Ethnicis in vſu fuiſſe docere ex Chriſtianis poteſt Tertullianus, qui non ſolùm in ijs libris, quos ad [b] noſtros edidit, publica pro Imperatoribus ſuſcepta vota, eorumque Conſecrationes, *Regum ſolemnia*, & *Reges in cœlum receptos* dixit; ſed in ipſis etiam ad [c] Nationes conſcriptis monumentis id obſeruauit. In Chriſtiano-

Imperatoribus tributum Regis nomẽ.

a in Regilliano.

b De ſpect. c. 30. Ad Vxor. lib. 2. cap. 6.

c ad Nat. lib. 1. c. 10. lib. 2. c. 10.

ſtianorum autem hiſtorijs, paſsim Regis nomen Imperatoribus accommodatur, nec apud Rufinum tantùm Romanorum eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptorum antiquiſsimum, qui Græcum ipſum βασιλέως nomen, quo Euſebius Imperatores Romanos ſemper appellauit, *Regem* ſæpe conuertit; ſed etiam apud Anaſtaſium, & alios poſteriorum ſeculorum autores Caroli Magni ætate ferè coniunctos. Mitto alios, en tibi Leo III. qui in altera huiuſce muſiui tabula Conſtantini Imperatoris imagini inſcribi iuſsit: R. CONSTANTINVS. Quamquam, vt de Carolo ipſo Imperatore dicamus; Albinus Flaccus in ijs epiſtolis, quas ad illum ſcribit, ſæpiſsimè eundem Regem, eundemq. Imperatorem vno orationis contextu nominat. [a] Matthæus autem Veſtmonaſterienſis inſignia Carolo Imperatori à Leone conceſſa, *Regalia* vocat, quæ Anaſtaſius ex Theophane, *Imperialia* conuertit. *A Domno Papa Leone purpura regali induitur, corona aurea capiti eius imponitur, & regale ſceptrum ei in manibus datur.* Quemadmodum Conſtantini Imperatoris habitum, *Regium*, [b] Victor appellauit. Quis præterea neſcit Carolo Magno *Regis* nomen multò magis, quàm *Imperatoris* glorioſum fuiſſe, quòd hoc illi dies vna, plebiſque fauor pepererit, illud verò ſecum vnà natum, à maioribus acceptum, infinitis deinde exterarum gentium victorijs, atque triumphis proprium, ſuumque fecerit?

a *in Floribus.*

b *in Conſtant.*

rit? Præterquàm quòd ab *Imperatoris* nomine Carolus aliquando abhorruit, tum modeſtia ſingulari, tum etiam Græcorum inuidia. *Romæ Imperatoris*, inquit [a] Eginhartus, *& Auguſti nomen accepit: quod primò tantùm auerſatus eſt, vt affirmaret ſe eo die, quamuis præcipua ſolemnitas eſſet, Eccleſiam non intraturum fuiſſe, ſi Pontificis conſilium præſcire potuiſſet. Inuidiam tamen ſuſcepti nominis, Conſtantinopolitanis Imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua eis procul dubio longè præſtantior erat, mittendo ad eos crebras Legationes, & in epiſtolis fratres eos appellando*. Sanè Caroli modeſtia Leonem, qui eos in Triclinio titulos inſcripſit, minimè latebat; imo Pontifex ita inſcripſit, vt Carolo placere, atque ex eius animi ſententia omninò eſſe nouerat. Neque enim hic primus, vel vnus eſt Caroli titulus, à quo, ille, iam dudum imperium adeptus, *Auguſti*, vel *Imperatoris* nomen excluſit. *Principem*, tantummodo in ea Baſilica poni iuſsit, quam, poſt acceptos Imperij faſces, exornauit, dedicauitque, & in qua ſibi monumentum collocauit. *Erat in eadem Baſilica*, inquit [b] Eginhartus, *in margine coronæ, quæ inter ſuperiores, & inferiores arcus interiorem ædis partem ambiebat, Sinopide ſcriptum; continens quis autor eſſet eiuſdem templi, cuius in extremo verſu legebatur*, PRINCEPS. CAROLVS. Nummos denique, ab accepto Romanorum Imperio, ſimplici *Romanorum Regis* nomine cudi Carolus iuſsit.

[a] *in vit. Car.*

[b] *in vit. Car.*

Magnam

Magnam eorum copiam nummorum, ante hoc quindennium, effodi vidimus ex eo Leonis III. Triclinio Vaticano, quod (vt ordo hiſtoriæ apud Bibliothecarium demonſtrat) Carolo iam pridem renunciato Imperatore, ad gradus Baſilicæ Principis Apoſtolorum, à Leone conditum [a] ſupra memorauimus. Neque in rem ſuam nummi inſcriptionem Franciſco Iunio, ijſque trahere licebit, qui Caroli Patriciatum de Rege Romanorum accipiunt; quantùm enim à Regia, nedum ab Imperatoria maieſtate Patriciorum dignitas, gradus, nomenque diſtaret, liquidiùs, quàm ad hanc diem diſputatum ſit, indicauimus.

[a] *cap. 1.*

AN IVS, ET AVTORITATEM IMPERII transferendi hæc tabula contineat. Cap. XIV.

TRANSLATIONEM quidem Imperij hoc, vt oſtendimus, emblema vndique exhibet, ſiue primam eius faciem intueare, ſiue titulos inſcriptos, acclamationeſque perpendas, ſiue cum altera eidem mutuò reſpondente imagine conferas, quæ Conſtantini reddit Imperium; vtramque enim Leo, veluti παραλλήλους, inter ſe comparauit. Non ſolùm autem

tranſla-

Ius transferédi Imperium in hac tabula.

a *cap.*10.

tranſlatum Imperium, ſed eiuſdem transferendi ius, autoritatemque, ſi animum aduertamus, illud triplicis clauis hieroglyphicum, de quo [a] ſupra diſſeruimus, & ſtatim vberiùs dicam; quin & nuda ipſa illis inſignibus imago per ſe ſe refert, ac penè loquitur. Contemplentur tabulam qui Carolum Magnum, vel armorum contentione, vel hæreditario iure, vel Senatus Populique Romani ſuffragio Imperium Romanorum inijſſe contendunt. Vnum prorſus agnoſcit tabula Leonis, & Caroli dignitatis autorem Petrum Apoſtolorum Principem, Romanam, inquam, Eccleſiam. Imperij faſces ſi aliunde Carolus accepiſſet, quid hoc Leonis monumento incredibilius? imo quid excogitari ambitioſius, vel pictura exprimi audacius, vel Carolo, Populoque Romano proponi turpius ob oculos potuiſſet? Quàm grauiter Leo Caroli animum offendiſſet, cuius ampliſsima, eaque recentiſsima in illum extabant beneficia? Quàm perniciosè inuidiam, odiaque Populi Romani in ſe concitaſſet, quo cum in gratiam tum primùm redierat? Quàm leuiter denique alienum factum ſibi, Eccleſiæque Romanæ adſcripſiſſet, idque publicè, ac tam alieno ſui Pontificatus tempore? Putamus Senatum, Populumque Romanum ab hoc monumento, quo Reipublicæ libertas, autoritas, imperium, tam apertè, tam grauiter læderetur, manus abſti-

abſtinere voluiſſe, aut potuiſſe, quando ad excutiendam Pontificum dominationem, non ſolùm extincto iam Leone, ſuburbij mœnia, [a] quæ ille poſuerat, diſiecit, ac funditus euertit; ſed etiam eidem viuo manus nefarias inijcere non dubitauit? Hic fortaſſe [b] Iunius ad argutias illas ſuas, acumenque confugiat: Leo Carolum creauit Imperatorem *ſigno, non facto;* Imperij contulit *inſignia, non Imperium.* Si quo autem modo Carolum Leo Imperatorem *facto* creauit, id vt *partiaria cauſa* fecit, non aliter ac quilibet è Senatu Romano. Leo, inquit, vt quilibet è Senatu? Non ne audit Senatum, Vrbemque vniuerſam hic acclamantem Leoni? Sed acclamatur, inquit, Leoni tanquam Senatus, Populique primario. Cedò quo potiſsimum nomine, quo titulo fuit Leo Reipublicæ Romanæ primarius; id quidem diſsimulare planè non licet, quod ipſa ſtatim prodet inſcriptio, de qua [c] ſupra pluribus. In ea enim Leonem Populus Romanus DOMINVM NOSTRVM, ſuum ſcilicet, appellat. Ita ne ergo *Dominum* in ſubditorum ordinem redigat, vt cauſam Iunius partiariam dicat? Non ita ſanè Carolus Magnus, qui vni Romano Pontifici acceptum refert Imperium, neque eam rem ad Senatum, Populumque Romanum quicquam attinuiſſe, vel verbis aliquando indicauit, vel facto docuit. Quod vt manifeſtiſsimè conſtet, argumenta cum ex ijs

[a] *Anaſt. in Leon. IV.*

Sententia F. Iunij de iure Imp. transferẽdi.

[b] *adu. Bellar cap. 4.*

[c] *cap. 12.*

Diuiſio diſputationis, & argumentorum.

cauſis, quæ Imperij tranſlationem anteceſſerunt, tum ex coniunctis, tum demum ex ijs, quæ ſunt conſecutæ, deſumam. Faciam id verò breuiſsimè; neque Caroli propinquorum memorias tranſiliam; quòd vnum illorum teſtimonium, ad rem hic conficiendam, mea quidem, & bonorum ſententia ſatis videatur, ac inſtar omnium. Quis enim Imperij tranſlati rationem, formamque nos veriùs doceat, quàm qui primi ex Pontificum autoritate Imperatores fuere? Principiò quidem pono quod eſt veriſsimum; Romanum, hoc eſt, Chriſtianorum Imperium duo illa in primis complecti, ſummam inter Chriſtianos omnes Principes dignitatem, à quibus Cæſar quaſi Pater Patriæ ſuſpicitur; & Eccleſiæ Defenſionem, quam illi quidem ceu Primipili, Cæſar verò tanquam Legionum Imperator ſuſcipere tenetur. Atqui Carolus Magnus ab vno Leone III. Romano Pontifice, & ſummum ius dignitatis, & Eccleſiæ tuendæ munus accepit; tota igitur, vniuerſaque Imperij tranſlati cauſa Leo fuit. Id quod in tabula exprimere autor non prætermiſit; quem enim admodum pallio Petrum amiciuit, vt Eccleſiæ Romanæ in Leone reſtituendo autoritatem ob oculos ſtatueret; ita ius inaugurandi Carolum Imperatorem tergemina claue, vt [a] ſupra declaratum eſt, indicauit. Clauis namque duplex, ligandi ſcilicet, ſoluendique autoritas penes alios eſt

I. locus argumentorum ex ijs, quæ præceſſerũt transl.

Vnde Põt. Rom. ius transferẽdi Imp.

[b] cap. 10.

eſt etiam Eccleſiarum Antiſtites: facultas verò ſecularia ad religionis amuſsim dirigendi, Rerumque publicarum ſtatum temperandi, & ad Chriſtianæ pietatis cenſuram Regna, & Imperia moderandi, Apoſtolica planè eſt, & ſumma Eccleſiaſtica poteſtas. Quæ, vt [a] ſupra expoſui, licèt à ligandi, ſoluendique poteſtate proficiſcatur; illi tamen iure ſolummodo conuenit, qui vnus omnium eſt Pater, Cenſor religionis, ac benè, beatèque viuendi Magiſter. Is ergo cum Romanus ſit Pontifex, eius ſanè fuerunt partes, ad regendum Imperium, quod à religione iam aberrarat, & pietatis præceptoribus Romanis Pontificibus bellum indixerat, hominem deſignare, qui, & religionis, & Eccleſiæ Romanæ religionis magiſtræ cauſa, omnia vellet. Hæc autem cura non Senatum, Populumque, ſed Pontificem Romanum tangebat religionis arbitrum. Eam porro fuiſſe originem, vnde Carolus, eiuſque filij, ac nepotes Romanum adepti ſunt Imperium, Ludouicus Iunior Caroli pronepos à maioribus, non ſecus ac Imperium, per manus accepit, teſtatumque reliquit. [b] *Propter orthodoxiam*, inquit, *regimen Imperij Romani ſuſcepimus, Græci verò propter cacodoxiam Romanorum Imperatores exiſtere ceſſauerunt.* Paulò verò ante dixerat: *Porrò ſi calumniaris Romanum Pontificem quod geßerit, calumniari poteris & Samuel, quòd ſpreto Saule, quem ipſe vnxerat, Dauid in Regem vngere non renuerit. Verùm*

[a] *cap.* 10.

Prima cauſa antecedēs tranſl. Imp.

[b] *Epiſc. ad Baſil. Imp.*

rùm ſuper hoc ſi eſt qui ſummo Pontifici ſaltem vnum faciat muttum, congruo profectò illius non carebit reſponſo. Primò quidem, ait, quòd Eccleſiæ Romanæ periclitanti ferre ſuppetias abnuerint Græcorum Imperatores; deinde quòd Romanos Pontifices ipſi vexarint, & oppreſſerint. *Verùm hæc,* inquit, *Pontifices, quæ extrinſecus agebantur facilè paruipenderunt, niſi & intrinſecus, quæ per diuerſas hæreſes perimere conantium molimina deprehenderunt. Vnde merito Apoſtatis* Græcis *deſertis, adhæſerunt genti* Francorum *adhærenti Deo, & ipſius regni fructus facienti.* Cum igitur non nudum Imperij nomen, ac dignitatis vacuum Carolo Magno collatum à Leone fuerit, ſed quod Græci Cæſares, antequam eo ſpoliarentur, obtinebant; integræ Imperatoriæ dignitatis cauſam integram fuiſſe Eccleſiam Romanam liquet: *Ex qua,* idem [a] Ludouicus ait, *regnandi prius, & poſtmodum imperandi autoritatem proſapiæ noſtræ ſeminarium ſumpſit. Nam Francorum Principes, primò Reges, deinde verò Imperatores dicti ſunt, ij duntaxat, qui à Romano Pontifice ad hoc oleo ſancto perfuſi ſunt.* Cum verò ex crimine violatæ religionis (vt Imperator palam Imperatori exprobrat) Imperium Carolo decretum ſit à Leone, eã totã cauſã iuris fuiſſe Pontificij, ad Senatum verò, Populumque Romanum nihil omninò pertinuiſſe, nemo non videt. Quod & Sacramentum à Carolo Magno, eiuſque in Imperio ſucceſſoribus non Senatui, ſed Pontifici Ro-

[a] *Ibidem.*

mano

mano dictum comprobat; comprobat Imperij confirmatio, quam ab vno Pontifice Maximo Ludouicus Caroli Magni filius, poſterique petierunt; de quibus modò diſſeram; nam de Romanæ Eccleſiæ Defenſione, quæ altera ratiocinationis pars erat antea dicamus. Ad Imperij faſtigium Carolus eodem planè eſt euectus conſilio, quo Patricius pridem fuerat à Pontificibus conſtitutus. Scilicet vt Eccleſiæ Romanæ partim Barbarorum incurſionibus, partim Hæreticorum perfidia periclitanti, armis, ope, patrocinioque Caroli *filij per arma*,[a] vt dixi, iam tum *adoptati* conſuleretur. Quem ergo antea *Patricium Defenſorem Eccleſiæ* quæſiuerant Pontifices, eundem *Cæſarem Eccleſiæ Defenſorem* Leo poſtmodum habuit, rituque ſolemni publicè renunciauit. Atqui totam poſterioris deſignationis cauſam Pontificem fuiſſe non ambiget, cui conſtiterit eundem totam fuiſſe cauſam Caroli quoque Patriciatus. Petijt ille, extincto iam Adriano, eam ſibi renouari Præfecturam: à quo vero? Legationem ea de re grauiſsimam, plenamque deſiderij Romam deſtinauit: ad quem autem? Vt ea ſibi dignitas, quàm ardentiſsimè ambiebat, concederetur; *pactum* promiſit, *fœdus* propoſuit, *fidem* ſpopondit: at cui tandem? Num Senatui, Populoque Romano? certè vbi de re tanta Carolus egit cum Leone Pontifice, adeo nullam præ illo rationem ciuium Romano-

Secunda cauſa antecedens trãſl. Imp.

[a] *cap.* 1 8.

Patriciatus, & Imper. tranſl. idem autor.

rum

rum duxit, ducendamque intellexit, vt in ea Legatione ne nomen quidem illorum admiſerit, quin omnem ex ea Senatus, Populique Romani memoriam abiecerit; [a] *Illique* (Angeberto) *iniunximus*, inquit, *vt ex collatione mutua* (cum Leone Pontifice ad quem ſcribit) *conferatis quidquid ad Patriciatus noſtri firmitatem neceſſarium intelligeretis. Sicut enim cum beatiſſimo prædeceſſore veſtro ſanctè paternitatis pactum inij, ſic cum Beatitudine veſtra eiuſdem fidei, & charitatis inuiolabile fœdus ſtatuere deſidero. Quatenus Apoſtolicæ ſanctitatis veſtræ, diuina donante gratia, Sanctorum aduocatis precibus, me vtique Apoſtolica benedictio conſequatur, & ſanctiſſima Romanæ Eccleſiæ Sedes, Deo donante, noſtra ſemper deuotione defendatur*. Extollat hic Patriciam Caroli dignitatem [b] Iunius plena quantum libet manu, & maieſtati exæquet Regiæ, vel Imperatoriæ [c] Goldaſtus inſolubili nexu coniungat; quidquid maximum de ea dicturi ſunt, totum pendere Carolus affirmabit ex vna cauſa, Leone Pontifice Maximo. Inde eſt, quòd cum ſuæ Carolus dignitatis munus, officiumque denotat *Patricium* ſe ipſe *Romanorum* appellat; cum verò dignitatis originem explicat, quæ tota ex fœdere, pactoque cum Pontifice inito manabat, à quo & in liberi locum adoptatus fuerat, *Pontificis*, vel *Eccleſiæ Filium*, non item Senatus, Populique Romani, ſe nominat. Neque Populus Romanus vnquam dicere auſus eſt, Stephanus verò Pontifex iure, meri-

[a] *epiſt. 84. ad Leon. apud Alcuin.*

[b] *adu. Bellarm.*

[c] *aduerſ. Gretſer.*

meritoque dixit FILIOS MEOS ADOPTIVOS Pipinum, liberoſque eius Carolum, & Carolomannum, cum ad illos iam tum Romanorum Patricios Triumuiros perſcribebat. Quoniam verò non vnus Carolus Magnus, ſed parens, fraterque Patricij Romanorum fuere, cedò ex his vnum, qui ſuæ huiuſce dignitatis confirmationem, vel à Senatu, Populoque Romano petierit, vel à ſingulis quibuſque tunc in Pontificatu ſuccedentibus Romanis Epiſcopis non acceperit? Fidem quam Leoni Carolus in ea Legatione obtulit, eandem [a] Stephano III. Pipinus dedit, [b] Paulo I. confirmauit, [c] Stephano IV. Carolus, & Carolomannus profeſsi ſunt. Quibus ille: *Recordamini peto excellentiſsimi filij, quomodo vobis fideliter dicere viſus eſt præfatus veſter Dominus, ac Genitor, promittens in veſtris animabus Deo, & beato Petro, atque eius Vicario antefato ſanctæ recordationis prædeceſsori noſtro domino Stephano Papæ, firmiter vos debere permanere erga ſanctæ Eccleſiæ fidelitatem, atque omnium Apoſtolicæ Sedis Pontificum obedientiam, & illibatam caritatem. Et poſtmodum prædeceſſori noſtro domino Paulo Papæ, eadem vos vna cum eodem veſtro genitore certum eſt plerumque per Miſſos, & ſcripta promiſiſſe; & poſt deceſsum antefati ſanctæ memoriæ patris veſtri, & vos ipſi ſæpius tam per veſtros Miſſos, quamque per litteras, ſimulque & per Sergium fideliſsimum Nomenclatorem, & per alios noſtros Miſſos nobis ſpopondiſtis, in eadem vos veſtra promiſsione, ſicut genitor veſter, circa ſanctam*

Patriciatus confirmatio à Pót. Rom.

[a] *Annal. Franc. & ep. 1. & 2.*
[b] *epiſt. 1. 20. 28.*
[c] *epiſt. ad eoſdem.*

ctam

ctam Dei Eccleſiam, & noſtram fidelitatem eſſe perſeueraturos. [a] Adriano denique I. eandem Carolus fidem, *ad ſancti Petri Confeſsionem*, ratam firmamque habuit. Scilicet quibus acceptam Patriciatus dignitatem referebant, ijs & ſacramentum Pipinus, liberique eius dixerunt; non Senatui, Populoque, ſed Eccleſiæ Romanæ, *Deo*, inquit, *& beato Petro, atque eius Vicarijs & nobis*. Quod ijdem Pontifices ſuis ad eoſdem Patricios epiſtolis ſæpe ſæpius inculcant, illudque iuramentum *fidelitatis* appellant. In quam ſententiam Carolus ad Leonem, [b] *Relectis*, ait, *excellentiæ veſtræ litteris, & audita Decretali Chartula, valde, vt fateor, gauiſi ſumus, ſeu in electionis vnanimitate, ſeu in humilitatis noſtræ obedientia, & in promiſsionis ad vos fidelitate. Ad nos* perperam habent libri Pariſijs editi, quos ex ea Stephani IV. epiſtola corrigere licet. Nam Carolus qua Romanus Patricius, hoc eſt, Vrbis Præfectus, & Eccleſiæ Romanæ Defenſor *obedientiam, & fidelitatem* Pontifici profitebatur. Quàm importunè igitur [c] iſti nobis occinunt Populi Romani acclamationes, & [d] Goldaſtus illud Ottonis Friſingenſis: *Ipſe verò* Carolus Magnus *acclamante populo vniuerſo Patricius Romanorum appellatur.* Acclamatum quidem eſt à Populo, ſed Adriani factum ille modò probauit; quam etenim autoritatem in eo facto Populus, atque Senatus habuit, qui Carolo ipſo teſte, nullam habuit? Vide quid in eam rem Senatus conferre

[a] *epiſt. 30. & 32.*

[b] *epiſt. 84. ad Leon. apud Alcuin.*

[c] *Iunius loc. cit.*

[d] *Ration. con. Imp.*

ferre potuit, qui tum à Leone III. in diuerſas factiones recedebat, cum Leo Carolum Patricium, & Eccleſiæ Romanæ Defenſorem renunciauit. Qua ille vna renunciatione fretus (nihil enim ad ſui Patriciatus ſtabilitatem requiri præterea ſentiebat) tandem Romam venit, & (quod Patricij munus erat) rebellionem cohibuit, ac perduelles Leoni ſubiecit. Duæ autem eodem tempore de Patriciatu Romano Legationes altera Pontificia, Regia altera vltro citroque commearunt. Carolus, ne Adriano Pontifice iam vita functo, alteri Patriciatus à ſucceſſore decerneretur, inſtaurari ſibi eam dignitatem per Angebertum à Leone petebat. Leo rurſus vt rebelles Romanos in officio contineret, Carolo Patriciatum vltro confirmabat; miſsis ad eum clauibus Confeſsionis ſancti Petri, Vrbiſque vexillo. Quorum inſignium duorum altero quidem Ciuilis, altero verò Eccleſiaſticæ rei defendendæ facultas Carolo deferebatur. Neque enim claues illæ (quod clariſsimorum [a] virorum pace dixerim) huiuſmodi erant, quales *eulogiæ*, & *benedictionis* gratia Gregorius Magnus Regibus, Principibus feminis, atque adeo etiam amicis mittit; ſed quibus templi Vaticani aptabantur fores, vel quibus Petri monumenti adyta, & penetralia ſeruabantur. Haſce, & munera, quibus Leo Carolum proſecutus eſt, diſertè diſtinguunt autores; diſertèque

Carolo M. cur claues, & vexillum mittitur.

[a] *Bellarm. de tranſl. li* 1 *c.* 13. *Baron. ad ann.* 796.

T omnes

omnes non *eulogias* vocant, ſed *claues Confeſſionis ſancti Petri*, eaſque tum maximè miſſas affirmant, cum Caroli patrocinium implorabatur. Perſpecta res erit, ſi eius originem, fontemque aperiamus. Nam ſi ad ea interpretamenta noſtri confugiunt, vt cauillos ſoluant Hæreticorum, qui per *Claues*, atque *Vexillum* Carolo conceſſum Vrbis dominium volunt; hos nihil æquè, vt ipſa rei veritas eludit, quam nudè, ſincerèque proponimus. Poſt excuſſam à Gregorio II. Pontifice Leonis Iſauri Imperatoris Hæretici dominationem, Gregorius III. ſucceſſor primus exterorum Principum auxilia, & ſocietatem quæſiuit ſibi, & Eccleſiæ Romanæ. Quæſiuit autem à Carolo Martello per binas Legationes, quibus ei *Vrbanam Præfecturam* obtulit, & *Defenſionem* ab eodem exegit. Illam quàm liberaliter Gregorius polliceretur, hanc quàm ardenter expeteret, ita declarauit, vt nihil tam dignum, tam ſanctum Romæ haberi Carolus Martellus intelligeret, quod non ſub eius præſidio eſſe Gregorius vellet, quando *Confeſſionis ſancti Petri claues* in illius manus vltro conijceret. [a] *Coniuro te* (inquit Gregorius Pontifex) *per Deum viuum, & verum, & per ipſas ſacratiſſimas claues Confeſſionis beati Petri, quas vobis ad regimen direximus, vt velocius ſub nimia feſtinatione ſentiamus, poſt Deum, tuam conſolationem ad noſtram Defenſionem.* Hæc quidem in ſecunda Legatione; primæ autem,

[a] epiſt. ad Carol. Martell.

quæ

quæ intercidit, ita ſententiam, qui vidit Autor, expreſsit. *Eo tempore bis à Romana Sede ſancti Petri Apoſtoli beatus Papa Gregorius claues venerandi ſepulchri cum vinculis ſancti Petri, & muneribus magnis & infinitis, & Legationem (quod antea nullis auditum, aut viſum temporibus fuit) memorato Principi deſtinauit: eo pacto patrato; vt à parte Imperatoris recederet, & vt Romanum Conſulatum præfato Principi Carolo ſanciret.* *Conſulatum* vocauit Patriciam dignitatem, & ciuilem Vrbis adminiſtrationem, quam *Regimen* ſuperiore epiſtola dixit. Quod *Regimen* Carolo Magno cum Leo III. inſtauraret, ad *Claues* addit *Vexillum*, vt eò diſtinctius, & Ditionis, & Religionis tutelam eidem à ſe demandatam oſtenderet. En tibi rem ſua luce clariſsimam. Claues ergo Adyti Vaticani miſſæ ſunt; vt Carolo quidem Martello Eccleſiæ Romanæ tuendæ negotium daretur, Carolo autem Magno confirmaretur. Quale enim in Vrbe dominium Carolus Martellus vnquam exercuit? ſuſceptam tamen ab illo Eccleſiæ Romanæ defenſionem, fœduſque initum cum Gregorio III. Græcorum, Latinorumque hiſtoriæ, datæque ad eum epiſtolæ loquuntur. Cæterùm in hac tabula Vrbis vexillum Carolus Auguſtus accipit, quòd & ſi Patricij nomen, cum Cæſar declararetur, depoſuit; Defenſoris tamen officium retinuit, ad idque ſacramentum Eccleſiæ Romanæ dixit. Secundum hoc cauſarum genus eſt,

Append. ad Greg. Turon. c. 180.

II. locus argumentorum ex cauſis cõiunctis. quo Pontificis Romani plenam Imperij transferendi autoritatem intelligimus; iuramentum à Carolo, eiuſque in Principatu ſucceſſoribus non Senatui, ſed Eccleſiæ Romanæ datum. Hic ego non mirer eſſe quemquam, [a] qui ſibi perſuadeat à Carolo Magno nullum Pontificibus Romanis dictum fuiſſe iuſiurandum, credatque commentitium eſſe quod Caroli nomine circumfertur? Hoc qui exiſtimat, non videt, vel non videre ſe ſimulat illam Caroli de petitione Patriciatus Legationem, quam hic crebrius inculcare cogimur. [b] *Sicut enim*, inquit ille, *cum beatiſſimo prædeceſſore veſtro ſanctè Paternitatis pactum inij, ſic cum beatitudine veſtra eiuſdem fidei, & charitatis inuiolabile fœdus ſtatuere deſidero*. Eſſe verò *pactum*, vel *fœdus* poſſe putamus, in quo fides non intercedat, aut religio? [c] Adrianus I. Carolo ſæpe in mentem reuocat Aram Vaticanam, & Principis Apoſtolorum penetrale, vbi pacta inierant; [d] Paulus I. [e] Stephanus III. & [f] IV. factæ Deo, & beato Petro pollicitationis Pipinum, liberoſque eius admonent; quam qui violauerit, eidem ſacris omnibus interdictum volunt. Equidem non inficior complures fuiſſe Reges, ac Principes Chriſtianos Eccleſiæ Romanæ Defenſores, qui ad id nulla pacti, vel fœderis, ſed ſola beneuolentiæ, ac vltroneæ pietatis lege tenerentur. Verùm, qui Defenſionem Eccleſiæ Romanæ cum Patriciatu coniunctam ſuſcipiebant, ij cer-

Patriciorum Iuramentum.

[a] *Goldaſt. in Ration. Conſt. Imp.*

[b] *epiſt. 84. ad Leon. apud Alcuin.*

[c] *epiſt. 30. & 32.*

[d] *epiſt. 20. & 28.*

[e] *epiſt. 1. & 2.*

[f] *epiſt. 1.*

ij certis pactionibus agebant cum Romano Pontifice, eidemque ſe ſacramento obſtringebant; quod ex illa Caroli Magni Legatione, & ex Ludouici, & Caroli Calui fratrum iuramento intelligis. [a] *Mundeburdem autem, & Defenſionem*, inquiunt, *ſanctæ Romanæ Eccleſiæ pariter conſeruabimus: In hoc vt Romani Pontifices nobis debitum honorem conſeruent, ſicut eorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus conſeruauerunt. Sic me Deus adiuuet, & iſti ſancti. Honor,* quem ſibi maiorum exemplo conſeruari petunt, eſt Carolo Martello delatum à Gregorio III. *Regimen* Vrbis, ſeu *Conſulatus*, de quo modò dicebam. Conditiones enim, quibus Pontifices Maximi Eccleſiæ Romanæ Defenſionem Francorum Regibus concrediderunt; ciuilis cum Romæ, tum in Pontificia ditione adminiſtratio fuit, certa forma, atque ratione, præſcripta. Quæ cum honeſtiſsima fuerit ampliſsimaque, in eam nonnullos adduxit ſententiam, vt crederent Carolum Magnum Romæ, ac in reliquis Pontificum Prouincijs rerum potitum fuiſſe; cum tamen in Pontificum ditione Carolus alienæ dominationis vicarius fuerit. Ad quod probandum, & ſi reliqua (quæ huius loci non ſunt) deſideraremus, vna hæc iuramentorum religio, ac forma ſatis ſuperque eſſe poſſet. Pipinus liberique eius ambo pacta, conuentaque cum Stephano III. quo iureiurando ſanxerint, vtraque eiuſdem Pontificis euocatio plena terroris indicat.

[a] *cap. 33. Edit. Sirmund.*

Pontificum pacta cum Patricijs.

Conſi-

a epiſt. 1. [a] *Conſiderate,* inquit, *dilectiſsimi, & omnino percogitate (per Deum viuum vos coniuro) quoniam poſt Deum, & eius Principem Apoſtolorum, noſtræ omnium Romanorum animæ in vobis pendent; & ſi perire (quod abſit) eas contigerit, penſate in cuius animam reſpiciat id peccatum. Certè enim omnino credite Chriſtianiſsimi, ſi nobis aliqua euenerit calamitas (quod abſit) periclitandi, vos de omnibus ante tribunal Dei eritis reddituri rationem, &c. Ne ſi amplius neglexeritis nos eruendum, nobis irruat calamitas pereundi, & vobis pertineat ad magnum detrimentum, & peccatum, atque condemnationem in præſenti, & æterna vita, quia vobis animas omnium noſtrorum Romanorum tradidimus.* [b] Id ſeueriùs in altera euocatione, in qua Petrum Apoſtolum dicentem inducit: *Ecce, filij cariſsimi, prædicans admonui vos. Sin autem (quod non credimus) aliquam poſueritis moram, aut adinuentionem, minimè velociter hanc noſtram adimplendam adhortationem ad liberandam hanc meam ciuitatem Romanam, & populum in ea commorantem, & ſanctam Dei Apoſtolicam Eccleſiam à Domino mihi commiſſam, ſimul & eius Præſulem;* SCIATIS. VOS. EX. AVTORITATE. SANCTÆ. ET VNICÆ. TRINITATIS. PER. GRATIAM. APOSTOLATVS. QVÆ. DATA. EST. MIHI. A. CHRISTO. DOMINO. VOS. ALIENARI. PRO. TRANSGRESSIONE. NOSTRÆ. ADHORTATIONIS. A REGNO. DEI. ET. VITA. ÆTERNA. Eandem Anathematis ſententiam Stephanus IV. in Carolum, fratremque eius Carolomannum pronunciauit,

b epiſt. 2.

uit, quò illos à coniugio cum Deſiderij Longobardorum Regis, Eccleſiæ Romanæ crudeliſsimi hoſtis filia deterreret. [a] *Si quis veſtrum*, ait (*quod non optamus*) *contra huiuſmodi noſtræ coniurationis, atque exhortationis ſeriem agere præſumpſerit,* SCIAT. SE. AVTORITATE. DOMINI. MEI. B. PETRI. PRINCIPIS APOSTOLORVM. ANATHEMATIS. VINCVLO ESSE. INNODATVM. ET. A. REGNO. DEI. ALIENVM. ATQVE. CVM. DIABOLO. ATQVE. EIVS ATROCISSIMIS. POMPIS. ET. CÆTERIS. IMPIIS ÆTERNIS. INCENDIIS. CONCREMANDVM DEPVTATVM. Quæſo, quæ hæc eſt obſecratio, inquies, plena execrationis, & minarum? Quin illud mirare maximè; Pipinum, & Carolum Francorum Reges ad periculoſa belli certamina è remotiſsimis prouincijs, aliena de cauſa, ære, militeque ſuo venire, atque ad tantum impendium, & diſcrimen acerbiſsimis minis trahi. Id eò ſcilicet, quòd præter Romani Patriciatus honores, & commoda, quibus Caroli, & Francorum Regum in Romanam Eccleſiam meritum compenſabatur, ijdem ſacramento tenerentur, ijs planè verbis concepto, quibus hodie Reges, ac Principes ſe obligare, deque ſe mutuis armis tuendo cauere inter ſe conſueuerunt. Audi ſyngrapham, atque conditiones, in quas Carolus iurauerat, à [b] Stephano IV. eidem productas: *Excellentiam veſtram oportet meminiſſe, ita* VOS. BEATO. PE-

TRO

[a] epiſt. 13

[b] epiſt. 10

TRO. ET. PRÆFATO. VICARIO. EIVS. (Stephano III.) VEL. EIVS. SVCCESSORIBVS. SPOPONDISSE. SE. AMICIS. NOSTRIS. AMICOS. ESSE ET. SE. INIMICIS. INIMICOS; *ſicut & nos in eadem ſponſione firmiter dignoſcimur permanere*. Par ergo, & mutua hæc erat Pontificum, atque Regum Francorum inter ſe ſtabilita defenſio. Nec Stephano III. tantùm, qui primus cum Pipino, & Carolo Magno his conditionibus egit; ſed reliquis etiam Leonis III. præceſſoribus datum id fuit ſacramentum.

[a] *epiſt.84. ſup.cit.* Leoni quidem per [a] Angebertum Legatum Carolus ipſe fidem ſuam præſtitit. Acceptum ab eodem

[b] *epiſt.30. & 32.* iuſiurandum non vnis litteris [b] Adrianus I. memoriæ poſteritatis commendauit; idemque cum cæteris anteceſſoribus minimè neglectum fuiſſe Stepha-

[c] *Ibidem.* nus IV. oſtendit. [c] *Recordamini peto excellentiſſimi filij, quomodo vobis fideliter dicere viſus eſt præfatus veſter Dominus, ac Genitor, promittens in veſtris animabus Deo, & beato Petro, atque eius Vicario antefato ſanctæ recordationis prædeceſſori noſtro domino Stephano Papæ, firmiter vos debere permanere erga ſanctæ Eccleſiæ fidelitatem, atque omnium Apoſtolicæ Sedis Pontificum obedientiam, & illibatam caritatem: & poſtmodum prædeceſſori noſtro domino Paulo Papæ, eadem vos vna cum eodem veſtro Genitore, certum eſt, plerumque per Miſſos, & ſcripta promiſiſſe, & poſt deceſſum antefati ſanctæ memoriæ patris veſtri, & vos ipſi ſæpius tam per veſtros Miſſos, quamque per litteras, ſimulque, & per Sergium fideliſſimum*

liſſimum noſtrum Nomenclatorem, & per alios noſtros Miſſos nobis ſpopondiſtis, in eadem vos veſtra promiſſione, ſicut Genitor veſter, circa ſanctam Dei Eccleſiam, & noſtram fidelitatem eſſe perſeueraturos. Iam quæſo in his omnibus tabulis inter Pipinum, liberoſque eius, ac inter tot Pontifices inſtauratis firmatiſque Senatum Romanum, eiuſque autoritatem, vel memoriam omnibus veſtigijs (ſi quæ vel leuiſsima Iunius odoratur) indaget. In ijs certè Pipinus, Carolus, & ſi quis alius, cum Pontificibus tantùm rem egerunt, Eccleſiæ Romanæ pacta iurarunt, beato Petro, atque eius ſucceſſoribus ſacramentum dixerunt. Quid Senatui, cum Eccleſia Romana, cum Petro, cum Pontificibus? Iam verò neque illud prætereundum videtur, quòd iuramentorum religionem mutuis beneuolentiæ declarationibus ij cumulare ſolerent, inter quos fœdus ſanciebatur, vt hoc magis ratum, gratum, ſanctumque haberetur. Ea verò tempeſtate ſingularis id erat argumentum amoris, vt fœderatorum liberi certis ritibus viciſsim in familias reciperentur. Quare Carolus Martellus [a] *princeps Francorum Pipinum filium ſuum ad Luitprandum direxit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet. Qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt, multiſque eum ditatum regijs muneribus genitori remiſit.* Hinc illa minimè ante hac vſurpata conſuetudo, vt Francorum Regum liberi à Pontificibus Maximis ad ſacrum Baptiſmatis laua-

Studia inter Pont. & Franc. Reges fœderatos.

[a] Paul. Diac. lib. 6. c. 53.

crum in filiorum locum ſumerentur. Stephanus III. ita ſibi Pipini filium adſciuit; eodem ritu à Paulo I. vt adoptaretur filia, quam tum Pipinus ſuſceperat, in Vrbem à patre mittitur. Miſit & Carolus Magnus filium, quem Adrianus I. arrogauit. Vnde Pontifice Romano, quo *Compatre* vteretur, ille quidem nullo non tempore, nullo non in loco gloriabatur, hic verò idem aliquando de ſe nomen prædicauit [a] apud Orientis Imperatores. His ne vnquam ſtudijs egerunt cum Senatu Romano Francorum Reges? Contrà verò, vide in illos fœdere, & amicitia coniunctos mutuam Pontificum caritatem. Nam ab hoc tempore (quod antea nunquam auditum eſt) Gallorum Reges [b] ECCLESIÆ ROMANÆ FILII ADOPTIVI allecti ſunt, atque ſolemni eius ætatis ritu, quem vndecimo capite indicaui, ac modò proponam, ſunt inſtituti. Claues adyti Vaticani nullis vnquam Chriſtianis Principibus creditas illi à [c] Gregorio III. deinde ab alijs Pontificibus acceperunt. [d] *Eccleſia ſanctæ Petronillæ* in Vaticano *pro laude, æternaque memoria nominis Pipini conſecrata eſt* à Paulo I. Eaque cauſa fuit (quæ viros doctos hodie latet) cur eam Baſilicam Francorum Reges tam ſanctè coluerint, vt poſt longiſsimi temporis diuturnitatem Ludouicus XI. illam inſtaurari iuſſerit; Henricus verò IV. eiuſdem ius, quod *Patronatus* appellant, à Clemente VIII. Pontifice ſibi confirman-

[a] *epiſt. Synod. ad Conſt. & Iren.*

[b] *Steph. iij. epiſt. 2.*

[c] *in epiſt. ad Car. Mart.*

[d] *in epiſt. 51. Pauli I.*

dum curauerit. Bonum ſanè factum, vt in Ara ſanctæ Petronillæ, quæ nunc ex magnifico templo vna in Vaticano reliqua eſt, & Pipini æterna memoria vigeat, & Pontificum in Francorum Reges Defenſores, atque Vrbis Præfectos, immortale ſtudiorum viciſsitudinis monumentum perduret. Neque verò, dum de ſacramento quærimus, quod Pontificibus Maximis dici ab Imperatoribus conſueuit, ab re quis eſſe putet quæ de Pipini, & Caroli Vrbis Patriciorum iuramento diſputamus. Vnum enim idemq. fuit. Quemadmodum autem Romanorum Patricij, ac Cæſaris eadem fuit inſtituendorum ratio, Eccleſiæ ſcilicet Romanæ defenſio; ita par fuit illorum iurandi forma, ac ritus idem. Imo, poſt Carolum Magnum, nemo ſuſcepit Imperij faſces, niſi prius Eccleſiæ Romanæ *filius*, hoc eſt, *Defenſor* idem ſit declaratus. Habent id veteres libri Rituales. In veſtibulo enim templi Vaticani antequam ad inaugurationis celebritatem Cæſar ingrediatur: *Quærit ab eo Domnus Papa ter, ſi vult habere pacem cum Eccleſia, eoque ter reſpondente Volo, Domnus Papa dicit, Et ego do tibi pacem ſicut Chriſtus dedit Diſcipulis ſuis; oſculaturque frontem eius, ac mentum (raſus enim eſſe debet) & ambas genas, poſtremò os. Tunc ſurgens Domnus Papa ter quærit ab eo ſi vult eſſe* FILIVS ECCLESIÆ. *quo ter reſpondente, Volo; Domnus Papa dicit, & ego te recipio, vt* FILIVM ECCLESIÆ. *&) mittit eum ſub manto, & ille*

Patricij Rom. & Imperatoris idē iuramentum.

Cerem. apud Cenc. Cam.

oſculatur pectus Domni Papæ. Hæc illa eſt Patricij Romanorum ſolemnis, ac celebris adoptatio, quam toties Pipino, & Carolo Magno Stephanus III. ob oculos proponit; quam ſibi Carolus ab Adriano I. conceſſam affirmat; quam idem à Leone III. vt vndecimo capite dixi, ſummis votis, ſummoque opere flagitat; quam denique eccleſiaſtico more vides expreſſam ex ea Laicorum Principum conſuetudine, quam ex Theodorici formula ibidem attulimus. Antequam verò Patricius Romanorum hunc in modum à Pontifice adoptaretur filius, vel Auguſtus crearetur, iurare conceptis, conſultiſque iam inde à Carolo Magno verbis conſueuit. Quod Iuramentum non veteres modò, ſed recentiores etiam Rituales libri præſcribunt. Eius autem ſententiam, verba, ac penè formulam Carolus in frequentiſsimo Francorum Conuentu hæredibus ſuis, ac in Imperio ſucceſſoribus teſtamento legauit:

a In teſta-ment. Car.

[a] *Super omnia autem iubemus, vt ipſi tres Fratres curam, & Defenſionem ſancti Papæ ſimul ſuſcipiant, ſicut quondam ab auo noſtro Carolo, & beatæ memoriæ genitore Pipino Rege, & à nobis poſtea ſuſcepta eſt, vt eum cum omni adiutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & iuſtitiam ſuam, quantum ad ipſos, pertinet, & ratio poſtulat, habere faciant*. Eat nunc Melchior Goldaſtus, & modò Caroli Magni ſacramentum reuocet in dubium; modò *vnum* dicat *eſſe iuſiurandum*, *quod Pontifici Romano, & Præpoſito, & Capitulo Eccleſiæ*

Aquiſ-

Aquiſgranenſis præſtari ab Imperatoribus ſolet in vnctione, & coronatione Aquiſgranenſi. Scilicet Præpoſitus ille Carolum Magnum, vel reliquos Cæſares filios adoptiuos adſciuit, appellauitque, Aquiſgrani Patricios conſtituit, ſuis Prouincijs præfecit, dum ſibi ab hoſtibus periculum fuit, ad ſuppetias ſibi ferendas acciuit, cunctantibus, vel minatus eſt, vel ſacris interdixit, vel datæ religionis reos declarauit. Venio ad vltimum genus cauſarum, quæ, vt initio propoſui, tranſlationem Imperij ſunt conſecutæ. His Carolus eò luculentiùs Romani Pontificis autoritatem oſtendit, quò ſucceſſores ipſe ſuos inde petere docuit Imperium. Eas enim tabulas, quibus tripartitum Imperium filijs relinquebat, à Leone III. confirmandas eum curaſſe litteris proditum eſt. *Conuentum* (inquit [a] Autor Annalium Francorum) *habuit Imperator cum primoribus, & optimatibus Francorum de pace conſtituenda, & obſeruanda inter filios ſuos, & diuiſione facienda in tres partes, vt ſciret vnuſquiſque illorum, quam partem regere deberet, ſi, patre mortuo, ſuperſtitem eſſe contingeret. De hac partitione, & Teſtamentum factum, & iureiurando ab optimatibus Francorum confirmatum, & Conſtitutiones, pacis conſeruandæ cauſa, factæ: atque hæc omnia litteris mandata ſunt, & Leoni Papæ, vt ipſe ſua manu ſubſcriberet per Eginhartum miſſa. Quibus Pontifex lectis, & aſſenſum præbuit, & propria manu ſubſcripſit.* Hoc teſtamentum variè noſtros, ac aduerſarios inter-

III. locus argumentorum ex ijs, quæ tranſl. sũt conſecuta.

[a] ad ann. 806.

pretari

[a] Baron. ad ann. 806. pretari video. Eſt qui[a] exiſtimet *de Imperio nullam in eo mentionem haberi*, ne fortaſsis hæreditario iure ad poſteros perueniſſe videatur, vel à Carolo conſtitutum de Imperij ſucceſsione fuiſſe, quæ à Pontificis arbitrio penderet. At ſtatim initio tabularum: [b] *Poſt noſtrum*, Carolus ait, *ab hac mortalitate diſceſſum huius à Deo conſeruandi Regni, & Imperij noſtri hæredes relinquere, ſi ſic diuina maieſtas annuerit, optamus*. & mox: *Diuiſiones verò à Deo conſecrati, & conſeruandi Imperij, vel Regni noſtri tales facere placuit, vt Aquitaniam, &c.* Nam vt olim Conſtantinus Magnus tribus liberis Conſtantio, Conſtanti, atque Conſtantino Imperium certa partitione legauit; ita Carolum, Pipinum, & Ludouicum filios Carolus Magnus Imperij ſucceſſores nominauit; prioribus tamen illis duobus extinctis, *Ludouicum, qui ſolus* (vt [c] Eginhartus ait) *filiorum Hildegardis ſupererat, congregatis Francorum primoribus, cunctorum conſilio conſortem ſibi totius regni, & Imperialis nominis hæredem conſtituit*. Qua verò id autoritate fecit? ea, quam per Eginhartum Legatum (quod Autor illorum temporum æqualis narrat) à Leone Pontifice Maximo impetrarat. Hic Iunius atque Mornæus illas Caroli teſtamenti tabulas ad Romanum Pontificem ideo miſſas contendunt, vt à Leone III. tanquam à teſte ſolummodò conſignarentur. Scilicet erat bonorum hominum, fideque dignorum ea tum in Gallijs penuria, vt Carolo

[b] in teſt. Car. M.

[c] in vit. Car. M.

trans

trans Alpes locuples vnus teſtis quærendus fuerit. At diſertè Autor: *Quibus Pontifex lectis, & aſſenſum præbuit, & propria manu ſubſcripſit.* ASSENSVS Pontificis Maximi requirebatur, & MANVS; vt Caroli Magni Teſtamentum, in quo ſucceſſores Imperij deſignabantur, pondus, atque momentum haberet. Verùm ſi de Caroli facto, atque ſententia in re tam clara inter iſtos ambigitur; domi eſt interpres Caroli filius Ludouicus, qui facto ſuo parentis factum declarauit: imo in Imperij noua ſucceſsione ſeruauit, quod à patre vnicè obſeruandum acceperat; nimirùm ne inconſulto Romano Pontifice de Imperio quicquam ſtatueretur. Is etenim Ludouicus parentis exemplo tribus liberis vniuerſam ſuorum partitur Regnorum ditionem, ex quibus duos creauit Reges, Lotharium tantummodo Auguſtum appellauit. *Conuentum*, inquit[a] Autor, *Aquisgrani habuit, in quo filium ſuum primogenitum Lotharium coronauit, & nominis, atque imperij ſui ſocium ſibi conſtituit: cæteros Reges appellatos vnum Aquitaniæ, alterum Baioariæ præfecit.* Sed nihil hic, inquit, de illo Pontificis *aſſenſu*, vel *manu*. Audi teſtem locupletiſsimum, Agobardum Archiepiſcopum Lugdunenſem, qui rem tam veram narrat, quàm in aures narrat Ludouici autoris, qui fecit:[b] *Cæteris filijs veſtris deſignaſtis partes Regni veſtri, ſed vt vnum Regnum eſſet non tria, prætuliſtis eum illis, quem participem Nominis veſtri feciſtis; ac deinde geſta*

ſcribe-

[a] Annal. Fr. anno 817.

[b] Agobardus Lugdunen. ad Ludouic. Imper. de diuiſ. Imp.

ſcribere mandaſtis, ſcripta ſignare & roborare, & conſortem Nominis veſtri factum Romam miſiſtis à Summo Pontifice geſta veſtra probanda & firmanda. Probata verò, *firmataque* fuiſſe, eidem alibi repetit Agobardus.[a] *Si enim quod veſtra voluntate, & poteſtate, cum conſenſu totius Imperij veſtri factum eſt, & poſtea in Apoſtolica Sede roboratum, hoc vult* Gregorius IV. *in priſtinum reducere ſtatum, ſatis rationabilis, & oportunus eſt eius aduentus*. Nimirum ait Agobardus, nullo iure, ob exorta tum domi diſsidia, à Ludouico Lotharium filium Imperio priuandum, qui Pontificis calculo Imperium obtineret. Sed hæc plus etiam ſatis ad rem præſentem. Illud vnum relinquitur, vt de Imperij transferendi cauſis promiſſum faciamus.

a *Idem ad eund. de Compar. vtriuſq. Regim.*

AN HVIVS TABVLÆ INSCRIPTIONES tranſlati Imperij cauſas indicent. Cap. XV.

QVI reſtitutionem Leonis Pontificis Maximi, & Caroli Imperatoris renunciationem vna eademque in tabula coniunctas videt, eumque titulum legit:

SCSSIMVS. D. N. LEO. PAPA
D. N. CARVLO. REGI

haud temerè ſibi perſuadeat gratiæ Carolo referendæ cauſa, eundem à Leone Pontifice auctum fuiſſe Imperij dignitate. Certè id [a] Theophanes diſertis

Cauſa à Theophane allata.

a *in Chron.*

diſertis verbis aſſeuerauit: ὁ δὲ τὸν Κάρουλον ἀμειβόμενος ἔστεψεν αὐτὸν εἰς βασιλέα ῥωμαίων *Leo vicem Carolo recompenſans coronauit eum in Imperatorem Romanorum.* Quod, qui Pontificum facta non æquo expendunt animo, non tam iuſtam Imperij tranſportandi cauſam fuiſſe dicent, vt non priuatum potiùs officium, quàm publicum bonum reſipere ea videatur. Verùm neminem negaturum arbitror, ei, qui Reipublicæ patrem è ſupremo periculo ereptum, in integrum reſtituerit, ſummos in Republica honores deberi, atque adeò auguſtiſsimum Imperij gradum, ſi dum Imperij moderator idoneus quæritur, ipſe virtute, animi magnitudine, pietate denique Imperio ſe dignum oſtendat. Id Theophanes approbauit, & conceſſæ Carolo dignitatis occaſionem exiſtimauit conuenientiſsimam. Verùm transferendi cauſas Imperij tres potiſsimùm habuit Leo, habuerunt eius prædeceſſores inde à Gregorio II. Quòd Orientis Imperatores peſſum religionem dediſſent; quòd Pontificum Maximorum neglecta defenſione, hoſtes euaſiſſent; quòd iura Eccleſiæ Romanæ per ſcelus occupaſſent. Iam ſingula videamus; quæ ſuperiore capite ſolùm innuimus. Religionis crimen [a] Ludouicus Auguſtus Baſilio Macedoni exprobrauit. *Sicut nos Chriſtiani,* inquit, *per fidem Chriſti Abrahæ ſemen exiſtimus, & Iudæi per perfidiam Abrahæ filij eſſe deſierunt; ita quoque nos propter orthodoxiam, ideſt, bonam opinio-*

Cauſæ, quas habuerunt Pontifices Rom.

[a] *in epiſt. ad eundē.*

I. cauſa transferēdi Imperij.

nem, regimen Imperij Romani ſuſcepimus: Græci verò propter cacodoxiam, videlicet, malam opinionem Romanorum Imperatores exiſtere ceſſauerunt. Et quamuis Iconomachi Cæſares in Romanos Antiſtites, vt res ipſa probauit, odio fuerint hoſtili; non inſidiæ tamen, non bonorum Eccleſiæ direptiones (de quibus dicam) non bellorum incendia, ita, vt violatæ religionis piaculum permouit Pontifices, quò imperium illis de manibus eriperent. [a] *Porrò ſi calumnieris* (inquit Ludouicus) *Romanum Pontificem quòd geſſerit, calumniari poteris, & Samuel, quòd ſpreto Saule, quem ipſe vnxerat, Dauid in regem vngere non renuerit,* &c. *Et ſi quæ à veſtratibus Pontifices Romani pertulerunt, perſcruteris, profectò inuenies, vnde illos iuſtè non valeas redarguere. Verùm hæc illi, quæ extrinſecus agebantur facilè paruipenderunt, niſi & intrinſecus, quæ per diuerſas hæreſes perimere conantium molimina deprehenderunt. Vnde meritò Apoſtatis deſertis adhæſerunt genti adhærenti Deo, & ipſius regni fructus facienti.* Neque, à recta fidei ſententia aberrantes licèt Græcorum Cæſares Eccleſia Romana ſtatim proſcripſit, vel deſeruit; ſed modò libertate litterarum, modò Legationum auctoritate, modò publicis Synodorum congreſſionibus ab errore illos deterrere, & ad veritatem allicere ſtuduit annos perpetuos quinque, & ſeptuaginta. Italiæ verò populos tum primùm defectionem parantes, quoad licuit, in officio continuit; tandem Gregorius II. vbi Leonis Auguſti

[a] *ibidem.*

ſenſit

ſenſit pertinaciam, & exercitatam impietatem, Romanum Senatum, Italiamque ſacramento liberauit. Gregorij factum, quod hodie Catholicæ fidei deſertores adeò deteſtantur, ſumma cum eius laude Theophanes[a] homo Græcus, idemque ſanctus narrauit. Γρηγόριος ὁ πανίερος, καὶ ἀποστολικὸς ἀνὴρ, καὶ Πέτρου τοῦ κορυφαίου σύνθρονος, λόγῳ, καὶ πράξει διαλάμπων ἀπέστησε Ῥώμην καὶ Ἰταλίαν, καὶ πάντα τὰ ἑσπέρια τῆς τε πολιτικῆς, καὶ ἐκκλησιαστικῆς ὑπακοῆς Λέοντος, καὶ τῆς ὑπ᾽αὐτὸν βασιλείας. *Gregorius Sanctiſsimus, & Apoſtolicus vir, Petri Coryphæi conſeſſor, verbo & opere illuſtris, Romæ, Italiæ, ac totius Occidentis ordines cum Ciuiles, tum Eccleſiaſticos à Leonis obedientia, imperioque abduxit.* Quòd verò, inde à Leone Iſaurico, Imperatores Orientis inimicitias Pontificibus denunciarint, apertoque odio in eos ſæuierint, ijs litteris, quas ad Baſilium Macedonem dedit Ludouicus Auguſtus ſignificat, eiuſque rei teſtimonijs plenas eſſe Græcorum hiſtorias affirmat. Leo Iſauricus illas iactare minas ſolebat: Ἀποστελῶ ἐν Ῥώμῃ, καὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου τὴν εἰκόνα καταλύσω, ἀλλὰ καὶ Γρηγόριον τὸν ἐκεῖσε ἀρχιερέα δεδεμένον ἀνακομίσω. *Romam mittam, & imaginem ſancti Petri confringam; ſed & Gregorium illic Pontificem in vinculis adduci curabo.* Curauit quidem, vt[b] Theophanes innuit, &[c] Anaſtaſius pluribus expoſuit; ſed cum res illi haud è ſententia ſucceſsiſſet, in Pontificem armatam claſſem inſtruxit, quam Gregorius Catholicorum Italiæ populorum armis fretus planè contempſit.[d] *Scis*, inquit, *Romam, imperium tuum vlciſci*

[a] in Chron.

II. cauſa transferendi Imp.

in epiſt. Greg. II.

[b] in Chron.

[c] in vit. Greg. II.

[d] Greg. II. ad Leon. Imp.

ciſci non poſſe, niſi fortè ſolam Vrbem propter adiacens illi mare, & nauigia; ſed ſi ad quatuor, & viginti ſtadia Roma fuerit egreſſus Papa, nihil tuas minas extimeſcit. Quod non de Cœmeteriorum latebris (vt docti viri opinantur) Gregorius dixit, ſed de Beneuentani Ducis præſidio, de quo in epiſtola meminit, quam ad Carolum Martellum dedit; & in hac ipſa ad Leonem declarat; *Ad quatuor,* inquit, *& viginti ſtadia ſecedet in regionem Campaniæ Romanus Pontifex; tum tu vade, ventos perſequere.* Sed quid de alijs Pontificibus dico? Cum Leone III. non ne Nicephorus Imperator Patriarchæ Conſtantinopolitano amicitiam interdixit, ne

[a] in Chron. ve ad eundem, vt [a] Theophanes ait, Συνοδικὰς de *ſua fide*, ac religione daret epiſtolas? Quid Auguſtos religionis deſertores commemoro? Non ne Leo III. contra ſceleratorum coniurationem Irenæ pientiſſimæ alioqui Imperatricis opem implorauit, nec obtinuit? quod niſi Græci ipſi narrarent, vix de tam pia femina crederemus:

Conſt. Manaſſ. in Chron.

> Ὁ δὲ σημάνας ἐν γραφῇ ταῦτα τῇ βασιλίδι,
> Ἐπικουρίας τοῦ τυχεῖν ἐκ ταύτης ἱκετεύσας,
> Ὡς ἔγνω πάντα μάταια τεχνώμενος, καὶ πράττων,
> Καί γράφειν, τό λεγόμενον, ἐπιχειρῶν εἰς ὕδωρ,
> Καί πανταχόθεν ἀπογνούς, προσφεύγει τῷ Καρούλῳ.

Tum ille re tota mox Conſtantinopoli nunciata, opem ſibi ferri poſtulat. Vbi fruſtra ſe omnia moliri, & agere animaduertit, & in aqua (ceu prouerbio dicitur) litteras exarare; ab omni

parte

parte re deſperata, ad Carolum confugit. Nec quicquam profuit quod paulò ante Irenæ, ac Conſtantino filio, Caroli erga Romanam Eccleſiam munificentiæ, & atque pietatis exemplum Adrianus Pontifex propoſuerat. [a] *Filius*, inquit, *& ſpiritualis compater noſter Dominus Carolus Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum noſtris obtemperans monitis, atque adimplens in omnibus voluntates, omnis Heſperiæ, occiduæque partis barbaras nationes ſub ſuis proſternens conculcauit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & ſuo ſubijciens regno adunauit. Vnde per ſua laborioſa certamina eidem Dei Apoſtoli Eccleſiæ ob nimium amorem plura dona perpetuo obtulit poſſidenda, tam prouincias, quàm ciuitates, ſeu caſtra, & cætera territoria, immo & Patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Apoſtolo reſtituit, cuius & iure eſſe dignoſcebantur. Sed & aurum, atque argentum quotidie pro luminariorum concinnatione, ſeu alimonijs pauperum non deſinit offerendo; quatenus eius Regalis memoria non derelinquatur in ſæculum ſæculi.* Hæc adeò nihil Irenem permouerunt, vt paulò poſt Theodotum Longobardorum Regem, qui, autore [b] Theophane, catholica pietate deſerta, ad Leonem Iſauricum Byzantium confugerat, in Italiam remiſerit contra Carolum Eccleſiæ Romanæ Defenſorem. Iura denique Eccleſiæ Romanæ cum ſacra, tum ciuilia, quæ Imperatores occupaſſent, à Conſtantino, & Irene Adrianus I. repetijt. [c] *Sicut anti-*

[a] in epiſt. ad eoſd.

[b] in Chron.

III. cauſa transferēdi Imperij.

[c] in epiſt. ad eoſd.

antiquitus, inquit, *ab Orthodoxis Imperatoribus, ſeu à cæteris Chriſtianis fidelibus oblata, atque conceſſa ſunt patrimonia beati Petri Apoſtolorum Principis fautoris veſtri, in integrum nobis reſtituere dignemini pro luminariorum concinnationibus eidem Dei Eccleſiæ, atque alimonijs pauperum. Immo & conſecrationes Archiepiſcoporum, ſeu Epiſcoporum, ſicut olitana conſtat traditio, noſtræ Diœceſis exiſtentes penitus canonice ſanctæ Romanæ noſtræ reſtituantur Eccleſiæ.* Nam cum omnia Patriarchæ Conſtantinopolitani cauſa vellent Orientis Cæſares, nihil prætermittebant, quod ad eius amplificandam dignitatem facere videretur; vtque eidem, cui nulla pridem, vel exigua prouincia fuerat, Diœceſis eſſet quàm ampliſsima, ditioni eius adiungendum curarunt quid quid ex finitimis Romanorum Pontificum prouincijs detraxiſſent. Principiò quidem vicinas ademerunt Thraciæ vrbes olim in albo Diœceſis Romanæ deſcriptas, deinde Theſſaliæ, tum Peloponneſi, poſtea Illyrici, demum Siciliæ, & Calabriæ; de quibus alibi diſputamus. Cenſum autem, qui in annos ſingulos Eccleſiæ Romanæ ab Imperatoribus antiquitus pendebatur, in Cæſarianum ærarium inferre Leo Iſauricus Iconomachorum anteſignanus, vt [a] Theophanes ait, nefas non habuit. τὰ λεγόμενα πατριμόνια τῶν ἁγίων, καὶ Κορυφαίων ἀποστόλων τῶν ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ ῥώμῃ τιμωμένων ταῖς ἐκκλησίαις ἔκπαλαι ἐκτελούμενα χρυσίου τάλαντα γ' ἥμισυ τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν. *Appellata Patrimonia ſanctorum Principum Apoſto-*

[a] in Chron.

Apoſtolorum, qui apud veterem Romam in veneratione ſunt, illorum Eccleſiis iam olim perſolui ſolita auri talenta tria, & ſemis ærario publico ſolui iuſsit. Quod ſcelus tale fuit, vt non liberalitate maiorum ſuorum, & beneficentia Romanam Eccleſiam priuarit, ſed nominibus fraudarit, debitaque pecunia. Neque enim munificentiæ, vel ſtipis nomine, quam *eleemoſynam* dicunt, ea pecuniæ ſumma Pontificibus ex ærario publico erogabatur. Etenim Adrianus Patrimonij nomine illam repetit, Theophanes verò, vt à largitione eò magis diſtinguat, Romano vocabulo notat, quo in rationibus ærarij, ac tabulis Imperatorum cenſebatur, & omnium vſu, atque conſenſu vocabatur τὰ λεγόμενα PATRIMONIA. Quis deinde benignæ, & vltroneæ largitatis ſummam decernat, vel qualitatem imperet, vel tempus conſtituat? At Imperatores Orientis ſingulis annis, Talenta tria & ſemis, auri, non argenti, non æris numerare Pontificibus tenebantur. Tenebantur inquam; quis enim pro ſtipe, quam beneficij loco accipit, ſi arbitrio quo datur, eodem negetur, largitori minas intentet? Adrianus verò Pontifex Conſtantinum Imperatorem repetundarum lege teneri affirmat, eidemque non reddenti *Patrimonia*, proſcriptionem interminat. [a] *De Patrimonijs*, inquit, *iterum increpantes Conſtantinum Auguſtum commonemus, vt ſi noluerit ea ſanctæ noſtræ Romanæ Eccleſiæ reſtituere, hæreticum eum pro huiuſmodi er-*

[a] *in epiſt. ad Car. M.*

roris

roris perſeuerantia eſſe decernemus. Sed cuiuſmodi hæc fuerint Patrimonia, nemo ſanè dubitabit, qui hodieque *Patrimonium beati Petri in Thuſcia* veteri more appellari nouerit, vt & alia complura in Pontificum Romanorum cenſu numerata Ludouicus Pius, Otto Magnus Imperatores ex vſu antiquiſſimo nuncupauerunt *Patrimonium Beneuentanum, Patrimonium Salernitanum, Patrimonium Neapolitanum, Patrimonium Calabriæ ſuperioris, & inferioris, Patrimonium Siciliæ*. & [a] Paulus Diaconus *Patrimonium* Eccleſiæ Romanæ *in Coccijs Alpibus* memorat ab Ariperto Pontificibus reſtitutum, à Luitprando confirmatum. Quæ cum ἔκπαλαι *ab antiquo* ſolui conſueuiſſe dicat Theophanes, antiquitatem longiſſimam, & penè vltimam Chriſtianorum Cæſarum indigitare videtur. Quis enim in aliquo antiquitatis gradu reponat eam ætatem, quæ tempus non ſuperet, vel ſaltem exæquet quadringentorum annorum? Totidem porro ſunt anni, ex quo Chriſtum Auguſti colere cœperunt ad Leonis Iſaurici ſacrilegum peculatum. Patrimonia, porro ab illo extorta, non Rauennæ Exarchatus, non Ciſpadanæ, Tranſpadanæque Ciuitates ſunt, quæ ad Rauennatem Præfecturam pertinebant; tum quòd Cæſarianis inde eiectis Prætoribus, Præfectiſque (vt [b] Gregorius II. eundem Leonem certiorem fecit) Longobardorum Reges cenſum ærariumque

ſibi

[a] *lib. 6. cap. 10.*

[b] *in epiſt. ad eund.*

ſibi auxerant earum vrbium acceſsione; tum etiam quòd poſt recuperata à Carolo, reſtitutaque Pontificibus ea oppida; *Patrimonia* nihilominus à Conſtantino, & Irene Auguſtis exegit Adrianus. Hæc igitur nec Adriano tum, nec poſtea ſucceſſoribus repoſita Nicolaus I. ſeptuageſimo poſt anno à Michaele Imperatore repetens ſingillatim nominat: [a] *Præterea Calabritanum*, inquit, *Patrimonium, & Siculum, quæque noſtræ Eccleſiæ conceſſa fuerunt, & ea poſſidendo obtinuit, & diſponendo per familiares ſuos regere ſtuduit, conceſsionibus reddantur.* Quæ quidem eſt cauſa quamobrem Leo Iſauricus, cum in Gregorium II. Pontificem exarſit, non alios Imperij Romani populos, niſi Siculos, Calabroſque capite cenſuit φόρους κεφαλικοὺς τῷ τρίτῳ μέρει Σικελίας, καὶ Καλαβρίας τοῦ λαοῦ ἐπέθηκε. *Tributum*, inquit [b] Theophanes, *impoſuit in capita tertiæ partis populorum Siciliæ, atque Calabriæ.* Ita enim Eccleſiæ Romanæ Patrimonia, quæ nondum in Longobardorum poteſtatem veniſſent, ſed ipſe in ſua teneret, vexare libuit, vbi ipſum non licuit vlciſci Pontificem pro ſui animi ſententia. Tria namq. Theophanes enumerat, quæ impius religionis perduellis in Gregorium molitus eſt, armatam claſſem, capitationem hanc, & detractionem tributorum, quæ olim Cæſares Romanis Pontificibus pendebant pro patrimonijs in vtraque Calabria, atque Sicilia; *Talenta* nimirum *tria, & ſemis*, hoc eſt (vt Talentorum calcu-

[a] *in epiſt. ad eund.*

[b] *in Chron.*

[a] *ibid. in Nicephoro.* lum ſubducit [a] Theophanes) *libras auri tercentum quinquaginta,* quæ, ad noſtram rationem, conficiunt ſummam triginta quinque millium aureorum in annos ſingulos. Hæc quidem pro illis; pro alijs autem Patrimonijs diuerſos numerauere cenſus Imperatores Orientis. Numerauere autem per Præſides Prouinciarum, vt ex Magni Gregorij epiſtolis intelligitur. Ludouicus verò Pius inter [b] *Decr. diſt. 63.* cætera quæ Pontificibus reſtituit. [b] *Nec non,* inquit, *& cenſum, & penſiones quæ annuatim in palatium Regis Longobardorum inferri* ſolebant; quas nimirum Exarchi, Præfectique Prouinciarum Imperatoris nomine Romanæ ſoluebant Eccleſiæ. His ampliſsimis tributis, ac cenſibus ad eam ſtatim opulentiam venerant Romanæ Diœceſis Eccleſiæ, quam Liberius Pontifex coram Conſtantio Conſtantini Magni filio contra Epitectum Centumcellenſem Epiſcopum magnificentiſsimè profeſſus eſt. Nam ille, vt à Concilio, quod Liberius Alexandriæ pro Athanaſij cauſa cogendum affirmabat, eundem deterreret: inuito Conſtantio Imperatore, aiebat (quem locum Chriſtophorſonus parum aſſecutus videtur) ex publico haud conceſſum iri copiam commeatus. Negauit Liberius Imperatoris ope, atque diuitijs indigere ſe, vt Eccleſiarum ſuæ Diœceſis Epiſcopos terra, marique ſuſtentaret, & Alexandriæ ſo- [c] *Theodoret. lib. 2. c. 10.* ſpites exponeret. [c] Οὐ χρείαν ἔχει τὰ ἐκκλησιαστικὰ δημοσίου δρόμου. αἱ γὰρ

ἐκκλη-

ἐκκλησίαι ἱκαναί εἰσι, καὶ πέραν τῆς θαλάσσης διαπέμψασθαι τοὺς ἑαυτῶν ἐπισκόπους. *Ad Eccleſiaſticas*, inquit, *res perficiendas nulla publicorum Veredariorum neceſsitas eſt; nam ſatis facultatum habent Eccleſiæ, vt vel ad transmarinas oras ſuos Epiſcopos præteruehant*. Sed alius erit de his diſputandi locus; id enim tantùm hic dicere volui, Patrimonia Eccleſiæ Romanæ, quæ, teſte Theophane, in ſuam rem conuerterat Leo Iſauricus, à Pontificibus ſuo, bonoque iure olim exacta, illaque occupantes ſacris interdictos, imperioque ab ijſdem ſpoliatos fuiſſe. Contrà verò, ad ſupremam Chriſtianæ Reipublicæ dignitatem Carolum Magnum euectum, quòd alias prouincias ſuis armis vindicatas, & eas, quæ Patrimoniorum nomine cenſebantur, exceptis quæ in Siciliæ, atque Calabriæ Prouincijs eſſent, Pontificibus reddiderit. Ad quæ recuperanda licet ipſe iam penè caſtra moueret, ſuaderetque id Leo III. Tamen vir ſanctiſsimus iurium Eccleſiæ ſuæ iacturam pati potius habuit; quam vllam Imperij in Oriente benè conſtituendi operam prætermittere, tantum abeſt, vt odio, aut fauore Carolum Auguſtum conſalutandum curauerit. Nam Carolus, vt [a] Theophanes eſt autor, βουληθεὶς κατὰ Σικελίας στόλῳ παρατάξασθαι, μετεβλήθη, ζευχθῆναι μᾶλλον Εἰρήνη βουληθεὶς πρέσβεις εἰς τοῦτο πέμψας τῷ ἐπιόντι χρόνῳ. *claſſem contra Siciliam ducere cogitans, tamen ab eo conſilio diſceſsit, nuptiaſque Irenæ petijt per Legatos, quos eam ob rem ſequenti anno ad illam deſtinauit*. Et paulò poſt: ἔφθασαν

[a] *in Chron.*

σαν οἱ ἀποσταλέντες παρὰ Καρούλου, καὶ τοῦ πάπα Λέοντος ἀποκρισιάριοι πρὸς τὴν Εἰρήνην αἰτούμενοι ζευχθῆναι αὐτὴν τῷ Καρούλῳ πρὸς γάμον, καὶ ἑνῶσαι τὰ ἑῷα, καὶ ἑσπέρια.

Aduenerunt, inquit, *miſsi à Carolo, et Leone Pontifice Legati ad Irenem, qui eam cum Carolo iungi Matrimonio petebant, vt Orientis, & Occidentis Reſpublicæ vnirentur.* Sed Leonis, & Caroli conſilium impeditum, ait, penituſque abiectum artibus Aëtij Eunuchi, qui Leoni fratri ambiebat Imperium. Quamobrem de Siculo Patrimonio, quòd neque tum à Carolo, neque poſtea à ſucceſſoribus recuperatum eſt, illud Ottonis Magni benè conuenit, vbi deſtinat Eccleſiæ Romanæ Patrimonium Siciliæ, *Si Deus*, inquit, *noſtris illud tradiderit manibus*. Ob hæc igitur adempta Patrimonia, hoſtilemque animum, & hæreſis notam, quos Adrianus I. ab Eccleſiæ communione ſubmouere conſtituerat Imperatores Orientis, hos Leo ſucceſſor iure, ac merito ſpoliauit Imperio.

FINIS.

INDEX

INDEX AVTORVM.

ADo Viennenſis.pag.83
Adrianus Papa I. 6. 144. 148 . 154. 165. 166.167
Agathias. 130
Agatho Papa. 112
Agobardus Lugdunē-ſis. 159.160
Albinus Flaccus. 47.49.76.133
Alphonſus Ciacconus. 8.14.61
Ambroſius. 65.77
Angelus Maſſarellus. 8. 42
Annales Francorum. 76. 77. 83. 92. 143. 157. 158. 159
Anaſtaſius Bibliothecarius. 3. 8. 9. 11. 12. 14. 16.17. 19.21. 22.23. 27.28. 30.31. 32.33. 34.35. 40.41. 44.45. 47.48. 53.75.76.77.81.82.92. 109. 112.118.119.126. 137. 134. 163
Anonymus. 127
Ariſtoteles. 64
Athenæus. 126
Author Antiquitatum CP. 20
Autor Appendicis ad Greg. Tur. 147
Autor Poëta. 76.113.114
Autor vitæ Chryſoſtomi. 53
Autor vitæ Innocentij III. 24. 34
Benedictus Politicus. 17.23.27.110
Cæſar Baronius. 14.61.111.145.158
Carolus Magnus. 7.95.95.98.99.113. 142.144.148.156.158
Cencius Camerarius. 17 .23 . 24. 26. 34. 108
Chriſtinus, ſiue Chriſtianus. 85
Claudius Rangolius. 75
Clemens Alexandrinus. 65
Concilium Lateranenſe. 29
Conſtantinus Manaſſes. 74. 164
Conſtantinus Porphyrogen. 113
Caroli Calui Capitulare. 105.149
Caſſiodorus. 91.97.100.104
Damaſus Papa. 170
Dionyſius Areopagita. 53. 61
Ditmarus. 88
Eginhartus. 6.7.49.103.121.125. 134. 158
Ermoldus Nigellus. 127
Euſebius Cæſarienſis. 133
Fabius Quintilianus. 17
Franciſcus Iunius. 90.128.137.142. 144. 158
Georgius Curopalates. 20.75
Gregorius I. 65.73.91.92.169
Gregorius II. 163.164.168
Gregorius III. 146.154
Gregorius Nyſſenus. 65
Gregorius Turonenſis. 92
Hericus Monachus. 92
Iacobus Gretſerus. 71
Iacobus Stephaneſcus. 21. 24
Ignatius Martyr. 67
Ingobertus. 65.116.122
Innocentius Maronianus. 18
Ioachimus Camerarius. 48
Ioannes Chriſtophorſonus. 170
Ioannes Curopalates. 130
I. Dartes. 92
Ioannes Diaconus. 40.43.63
Ioannes Zonaras. 50
Iornandes. 97
Lælius Paſqualinus. 111
Libri Rituales antiqui. 110.155
Ludouicus Iunior Imperator. 75.139. 140.161.162
Ludouicus Pius Imp. 113.169
Luitprandus Cremonenſis. 130
Marcus Vvelſerus. 70. 122
Marquardus Freherius. 121. 122
Matthæus Vveſtmonaſterienſis. 133
Melchior Goldaſtus. 82.83. 84.90.94. 99. 142. 144. 148. 156
Methodius Martyr. 64
Nicephorus CP. 18.92
Nicolaus I. 169

Nico-

Nicolaus III. 102
Onuphrius Panuinius. 12.28.29.30. 31.43
Origenes. 65
Paulinus Nolanus. 18.41
Paulus Diaconus. 91.92.112.153.168
Paulus I. 95.143.148.154
Philippus Mornæus. 48.50.82.84.158
Plutarchus. 126
Procopius. 77.90.130
Pſeudoſynodus ſub Adriano I. 82.83.84
Regulæ Monachorum. 72
Regum libri. 76
Robertus Bellarminus. 69.145
Romualdus Salernitanus. 51
Rufinus Aquilegienſis. 133
Seruius. 17
Sigebertus. 128
Sophronius. 18
Stephanus III. 79.96.101.148.150. 154
Stephanus IV. 143.148.151
Suetonius. 17
Sugerius. 23.127.129
Suidas. 93
Taraſius Patriarcha CP. 76
Tertullianus. 132
Theodoretus. 170
Theodoricus Nicmus. 84
Theodorus Studita. 62
Theophanes. 18.48.52.73.92.105. 109.112.126.161.163.164.166. 169.171.
Trebellius. 132
Turpinus. 121
Valerius Maximus. 17
Venantius Fortunatus. 97
Victor. 133
Victor Tunnenſis. 92
Vitruuius. 18
Zoſimus. 90.130

INDEX

INDEX RERVM.

A

ACcubita quid. 18
Adoptandi filium Eccleſiæ Romanæ formula. 155
Adoptandi ritus in Baptiſmo. 153
Adoptandi ritus per capillos. 153
Adoptari à Pontificibus Romanis qui ſolebant. 96.97
Adoptatio filiorum per arma. 97
Adorare quid ſit. 76
Adoratio Imperatoris. 76
Adrianus I. adoptat filium Caroli M. 154
Adrianus I. Caroli Pater. 99
Adrianus I. gloriatur compatre Carolo Magno. 154
Adriani I. Monogramma. 13
Adrianus I. an conceſſit Carolo ordinationes Epiſcoporum. 83
Aedificia à Leone III. reparata. 3. conſtructa. 4. 5.
Aedilium Leuitarum Collegium. 107. 108.
Albinus pro reſtituendo Leone agit cum Carolo Magno. 47
Ambroſius Maximi Imperatoris oſculum reſpuit. 77
Anaſtaſij Bibliothecarij oratio ſæpè ambigua. 48
Angebertus Legatus pro confirmatione Patriciatus Caroli Magni. 98
Antiquariorum opiniones de Lateranenſibus parietinis. 3
Apoſtoli nunquam planetati. 59.60.61
Apſides Baſilicarum. 27
Apſis & Camera quo differant Anaſtaſio. 12
Apſides Tricliniorum. 18.19
Aquiſgranenſis Baſilica Caroli Magni. 6
Aquiſgrani ſupereſt muſiuum Caroli Magni. 38
Aretha Saracenus Imperator honorarius. 130
Aripertus reſtituit Patrimonia Eccleſiæ Romanæ. 168
Aula Leoniana eſt Triclinium Leonis III. 17
Αὐτοκράτωρ. 131
Autoritas creandi Imperatores in Eccleſia Romana. 84.85.86.87.88

B

BAlneum Lateranenſe. 22
Βασιλεὺς quid Græcis. 131
Βασιλέως nomen cur frequentius vſurparunt Chriſtiani. 131
Baſilica quid. 25.26
Baſilicarum apſides. 27
Baſilica Aquiſgrani à Carolo Magno ædificata. 6
Baſilica quid Chriſtianis autoribus. 18
Baſilica & Eccleſia. 26
in Baſilica Iulia imagines Imp. 71
Baſilicæ ad ius dicendum. 27
Baſilica Lateranenſis à Leone III. reparata. 3. S.Petri. S.Pauli. ibid. S. Mariæ ad Præſepe. ibidem
Baſilicæ Patriarchij Lateranenſis. 26
Baſilicam S. Petri Carolus Magnus inſigniter coluit. 7
Baſilicæ & Triclinij eadem conformatio. 18
Baſilica Triclinium dicitur. 17.18
Bonifacius VIII. coronam addit Pontificum tiaræ. 129
Bononiæ Caroli Magni Eccleſiæ. 6
Bulgarorum Reges dicti Impp. 130. veſte Imperatoria vtuntur. ibid.

C

CAcumina, quid apud Anaſtaſium. 11.

Cæſa-

Cæſares prius filij Eccleſiæ Rom. declarati quàm Imperatores. 155
Cæſariana galea. 126
Cæſaris Baronij opinio de Leonis Nomiſmate. 111
Cæſarum corona qualis. 129
Calabri & Siculi in Patrimonio Eccleſiæ Romanæ. 169
Camera & Apſis quo differant Anaſtaſio. 12
Canonum collectio Leonis III. 116.117
Caroli Magni corona. 126. 127. Facies. 121. Barba. 122. Faſciæ crurales. 126. Forma. 120.121. Statura, Sceptrum. ibidem.
Caroli Magni epicedium. 114.
Caroli M. filium adoptat Adrianus I. 154
Caroli M. Imperatoris inaugurandi ceremoniæ. 73. Vnctio. ibid. 74.
Caroli Magni & Irenæ matrimonium irritum. 171
Caroli Magni pacta cum Adriano I. 98
Caroli Magni pacta cum Leone III. 99
Caroli Magni Patriciatus qualis. 96.99
Caroli Magni Patriciatus & Imperij eadem ratio. 141
Caroli Magni ſacra ædificia. 6
Caroli Magni ſtudium in Eccleſijs ædificandis. 6
Caroli Magni veſtis patria. 125
Caroli Magni vexillum. 130
de Caroli in Vrbe dominio vnde orta opinio. 149
Carolo Magno claues & vexillum cur mittit Leo. 145.146
Carolo M. Imperatori acclamatur. 77
Carolo M. Leo III. ſtatuit imagines. 9. Cur. 11
Carolo non ſunt conceſſæ ordinationes Epiſcoporum. 83
Carolum Magnum Imperatorem vnctum negat Rangolius. 75
Carolus Magnus adoptari petit à Leone III. 96.99
Carolus Magnus compatre Adriano I. gloriatur. 154
Carolus Magnus an Conſtantini M. corona donatus ſit. 127
Carolus Magnus Conſtantinum M. imitatus. 158
Carolus M. D.N. cur inſcribitur. 105
Carolus M. Eccleſiæ Rom. Defenſor deuotus, cur. 95
Carolus M. Eccleſiam S. Petri inſigniter coluit. 7
Carolus Magnus fidelitatem Papæ profitetur. 144
Carolus Magnus filius adoptiuus Stephani III. 99
Carolus Magnus filius Eccleſiæ Romanæ cur dicitur. 95. 96. Cur filius adoptiuus. ibid.
Carolus Magnus Imperatoris nomen aliquando reſpuit. 133.134.135
Carolus Magnus nullum ius habuit in reſtitutione Leonis. 81.82
Carolus Magnus petit Patriciatum à Romano Pontif. 141
Carolus Magnus Patricius Rom. hoc eſt Defenſor. 94.95
Carolus M. cur dictus Patricius Rom. 93
Carolus Magnus petit confirmationem Patriciatus. 98
Carolus Magnus quando depoſuit Patricij nomen. 83
Carolus M. Romæ nihil ædificauit. 7
Carolus Magnus Romæ Pater. 113.114
Carolus M. Siciliam Eccleſiæ Rom. recuperare ſtudet. 171
Carolus M. in teſtamento de Imperij ſucceſſione egit. 158
Carolus M. teſtamentum ad Leonem III. cur mittit. 158.159
Carolus M. petit à Leone III. confirmationem teſtamenti. 158.159
Carolus Martellus defenſionem Eccleſię Rom. ſuſcipit. 146.147
Carolus Adegauus Rex Patricius Romanorum poſtremus. 102
Cata Barbara, quid. 3

Cata-

Cata-Galla, quid. 5
Cauſæ transferendi Imperij tres. 161
Cauſæ in Triclinio Leonis actitatæ. 27
Cauſia Macedonum. 126
Cenſus ab Imperatoribus Eccleſiæ Romanæ ſolutus. 169.170
Cenſus Eccleſiæ Romanæ ſublati. 166
Chriſti & Pontificum monogrammata. 14.
Claues Carolo miſſæ quæ fuerint. 145. 146.147.
Clauis Petri ſimplex, gemina, triplex. 85.86.87.88.
Claues Pontificibus Romanis tributæ. 61.62.
Clauis triplex quid ſignificet. 138.139
Clodoueus an Pontifici miſit coronam. 128.
Clodoueus Imperator honorarius. 129
Cœnobium Leonis III. 5
Concha quid. 18
Concilia Lateranenſia vbi celebrata. 29
Conſiſtorij locus. 27
Conſtantini Magni corona qualis. 127
Conſtantini M. Imperatoris imago. 63
Conſtantinus Magnus an inter ſanctos. 66.67.
Conſtantino Magno cur quadratum inſigne tributum. 66
Conſtantinus Manaſſes confutatur. 74
Conuiuia publica certis feſtiuitatibus. 20
Conuiuia ab Eccleſijs ſubmota. 20
Corona Conſtantini Magni. 127
Corona Imperatorum qualis. 129
Coronæ Regum pendulæ ad Aram S. Petri. 128
Crux aurea à Carolo Magno Leoni III. donata. 8
Cubitorium Triclinij. 23

D

Defenſores Deuoti qui. 98
Defenſor Deuotus Carolus cur. 95.96.98.
Deoſculari, & adorare idem. 76
Deoſculandi Imperatorem varij ritus. 77
Diadema orbiculare Imperatorum. 75
Diptychorum & imaginum paritas. 41
Domini Noſtri qui dicuntur. 108
Dominus Noſter. 42
Dominium temporale Pontif. Romani. 109.112.

E

Eccleſia & Baſilica. 26
Eccleſia S. Andreæ à Leone III. reparata. 3
Eccleſia SS. Nerei & Achillei alia eſt ab ea, in qua Gregorius Magnus concionatus eſt. 14.15
Eccleſia ſancti Petri à Leone III. ædificata. 5. Sanctorum Nerei, & Achillei. ibid. S. Suſannæ. 5.10.11
Eccleſia Romana ſymbolo Petri ſignificata. 78.79
Eccleſiæ Romanæ ampliſſimi reditus. 170.
Eccleſiaſticorum prælatio. 67
Electio Pontificis, & Reſtitutio eodem ritu celebratur. 82
Eligendi Pontificis ius nullum habuit Carolus M. 82.83.84
Epiſcoporum examen. 26
Ἐπτάκογχον Triclinium. 18
Euthari cus filius per arma Iuſtini. 97
in Exemplis Anaſtaſio quid ſit. 13

F

Filij per arma. 97
Filij per arma cur adoptabantur. 97.99.
Florentiæ Caroli Magni Eccleſiæ. 6
Franciſcus Card. Barberinus Lateranenſes parietinas reſtaurat. 2. Quo conſilio. ibid. Qua diligentia. ibid. 43.56.57. Eius ſententia de Eccleſiaſticis antiquitatibus. 37

Franciſci Iunij opinio de Tranſlatione Imperij. 137
Franciſcus Iunius confutatur. 90.& deinceps. 128. 137.& deinceps.
Francorum Reges filij adoptiui Eccleſiæ Romanæ. 154
Francorum Reges D. N. 105
Francorum Regum ius Patronatus in Eccleſia S. Petronillæ. 154
Francorum Regum liberi adoptati à Pontificibus. 154
Francorum Regibus Claues Confeſſionis S. Petri datæ. 154

G

GAllorum & Romanorum Reges vngendi ritus. 74
Geographia in Triclinio Papæ cur. 19
Græci ob violatam religionem imperio priuantur. 161
Gregorius Magnus ſibi ponit imagines. 40.
Gregorius II. contemnit minas Leonis Iſauri. 164
Gregorius II. Italiam à Græcorum deuotione abducit. 163
Gregorius II. a Theophane laudatus. 163.
Gregorij III. Legationes ad Carolum Martellum. 146.147
Gregorius IV. poſt Leonem cur Triclinium ædificauit. 21.22
Gregorij IV. Inſcriptio. 42.43
Gregorij IV. titulus D.N. 110

H

HAeretici erutos Leoni oculos fuiſſe negant. 48
Herulorum Rex filius per arma Theodorici. 97
Hilari Papæ titulus. 111.112
Hormiſdæ Domus Triclinium. 18

I

IGnatij Martyris carmen. 53
Imaginum antiquarum cognitio vnde petenda. 80
Imaginum antiquarum exacta diligentia. 106.107
Imaginum & Diptychorum paritas. 41
Imagines labratæ Cæſarum. 71
Imago Paulini Nolani. 41
Imagines Pontificum & Principum ſimul. 9
Imagines ſibi ponunt Pontifices. 39.40
Imagines Tricliniorum. 19
Imagines viuorum, & Sanctorum ſimul poſitæ. 41
Imperator Occidentis ῥῆγας Græcis. 131
Imperator Defenſor Eccleſiæ. 138
Imperatorem oſculandi varij ritus. 77
Imperatores creandi poteſtas in Eccleſia Romana. 84.85.86.87.88
Imperatores honorarij. 129.130
Imperatores Orientis occupant iura Eccleſiæ Romanæ. 166
Imperatores Orientis aperto marte petunt Pont. Rom. 163.164
Imperatores dicti Sancti. 75
Imperatoribus tributum Regis nomen. 132. 133.
Imperatoris faciem quis deoſculetur. 77
Imperatoris & Patricij idem Iuramentum. 155
Imperatoris & Regis nominum ratio. 131
Imperatoris ſumma dignitas. 138
Imperatorum Chriſtianorum cœnæ publicæ. 18
Imperatorum & Regum coronæ diuerſitas. 126.127
Imperatorum corona qualis. 126.127. 129.
Imperatorum diadema orbiculare. 75
Imperatorum tituli audaces. 67
Imperij & Patriciatus Caroli eadem ratio. 141

Imperij transferendi cauſa fuit hæreſis. 139.140.
Imperij translati cauſæ. 161
Imperij translati cauſa à Theophane aſſignata. 161
Imperij confirmatio à Papa. 157.158
Inſcriptio autographus Leonis IV. 15
Inſigne quadratum quid denotet. 43
Inſigne quadratum viuis ac mortuis æque tribuitur. 43
Ioannes Archiepiſcopus Rauennæ. 27
Ioannis Chryſoſtomi vox. 53
Ioannes VII. ſibi poſuit Imagines. 40
Ioannis Garſiæ Card. Millini Chriſtiana munificentia. 15
Ioannes Zonaras falſi redarguitur. 50
Irene Auguſta negat auxilia Leoni III. 164
Iunij & Goldaſti opiniones de Patricio Romanorum. 90
Iura Eccleſiæ Rom. occupata ab Imperatoribus Orientis. 165
Iuramentum Patriciorum. 148
Iuramenti Patriciorũ formula. 152.156
Iuramentum idem eſt Patricij Romani & Imperatoris. 155
Iuramentum filiorum per arma. 97
Ius eligendi Pontifices nullũ habuit Carolus Magnus. 82.83.84
Iuſtini Imperatoris Triclinium aureum. 20
Iuſtinianus Imperator cœnas publicas ſuſtulit. 18

L

LAelij Paſqualini opinio de Leonis nomiſmate. 111
Lateranenſia Concilia vbi celebrata. 29
Laterani hodierna facies. 1
Lazorum Reges Imperatorum veſte vtuntur. 130
Legationes duæ de Patriciatu. 145
Leonis Iſauri minæ in Pontif. Rom. 163
Leo Papa III. D. N. 106.113
Leo quæ ædificia reparauerit. 3
Quæ ipſe conſtruxerit. 4.5.10.11
Leo ſibi, & Carolo ſtatuit Imagines. 9
Leonis Collectio Canonum. 116.117
Leonis epicedium. 114
Leoni an eruti ſint oculi. 47.48.49.50.51
Leoni cur eruti ſint oculi. 50.51
cur præciſa lingua. ibid.
Leo φιλάνθρωπος. 52
ſermocinator dictus. 51
Leo cur mittit Carolo Magno claues & vexillum. 145.146
Leonis modeſtia. 51.52
Leonis monogrammata. 14
Nomiſma. 110.111.112
Leonis de Orientali Imperio conſtituendo ſtudium. 171
Leo Romæ Pater. 113.114
Leonis ſanctitas. 53.54
Signum. 52
Leo cum tribus paribus ſepultus. 54
Leonis Triclinium quando abſolutum. 119.120
Leonis Triclinij deſcriptio. 43.44
Leo III. non IV. ædificat Eccleſiam SS. Nerei & Achillei. 14
Leonis IV. inſcriptio eius manu. 15
Leo IV. inſtaurauit Triclinium Leonis III. 3.16.23
Leo IV. ſibi, & Lothario ponit imagines. 9
Leuitarum Aedilium Collegium. 107.108
Liberij Papæ de cenſu Eccleſiæ Rom. teſtimonium. 170
Litteris & Loris diſtinctæ veſtes. 80
Longobardi nunquam Roma potiti ſunt. 104
Ludouicus Pius petit à Pont. Rom. confirmationem electi à ſe ſucceſſoris in Imperio. 159

M

MAcrona Patriarchij Lateranẽſ. 30
Macronæ magnitudo. 31.32

Macrona à ſolario diuerſa. 31
Macronam non ædificauit Leo III. 30
Macrona à Leone III. reſtaurata. 4
Macronæ, & Triclinij Leonis diſtinctio. 32
Marcus Vvelſerus Muſiuum Leonis III. excepit. 70. 71
Melchior Goldaſtus confutatur. 82. 90. & deinceps. 99. 100
Monogrammata Pontificum. 13. 14
Muſiua Adriani I. Ioannis IV. Honorij I. Felicis IV. Simplicij, Leonis I. Sixti III. 38
Muſiuum Caroli Magni Aquiſgrani. 38
Muſiui natura. 37
Muſiuum pictura dictum. 31
Muſiua Romæ antiquiſſima. 38
Muſiuum Triclinij eſt Leonis III. 37. 42
Muſiuum Triclinij incendijs labefactatum. 37

N

NIcephorus Imperator infenſus Romanis Pontificibus. 164
Nicolaus I. repetit iura Eccleſiæ Romæ. 172
Nicolai I. monogramma. 13
Nicolai III. Conſtitutio de Patriciatu. 102
Nomina Pontificum in ædificijs. 13
Noſocomia è Xenodochijs. 36
Noſocomium Leonis III. 5

O

ONuphrius Panuinius confutatur. 28. 29. 30. 31
Opiniones aliorum de Lateranenſibus parietinis. 3
Oratorium Leonis III. in Patriarchio. 5
Ordinationes Epiſcoporum Carolo conceſſæ non ſunt. 83
Oſtienſis Epiſcopus cur Pallio vtitur. 81
Ottonis II. Imp. monumentum. 87. 88

P

PAllia de corpore S. Petri. 73
De Sede S. Petri. ibid.
Pallij ſignificatio. 72
Pallij deferendi, & concedendi poteſtas. 81
Pallium Petro tributum. 79
Palmarum diſtributio in Triclinio Leonis. 27
Panetariæ. 25
Paracellarium Lateranenſe. 22
Paſchalis I. monogramma. 13
Patriarchæ CP. diœceſis quomodo aucta. 166
Patriarchij Lateranenſis Baſilicæ. 26
Veſtiarium. Reliquiarium. ibid.
Patriarchij Lateraneñ. ſolarium. 30. 31
Macrona. ibid.
Patriciatus Romanorum autor Pontifex Romanus. 141. 142
Patriciatus & Imperij tranſlati idem autor. 141
Patriciatus confirmatio à Papa. 143
Patriciatus aboleri, & confirmari quomodo dicitur. 100
Patriciatus Romanus cur ademptus Regibus & Imperatoribus. 102. 103
Patriciatus, Conſulatus, Regimen Vrbis. 147
Patriciorum dignitas quæ. 90
Patriciorum iuramentum. 148. 152
Patriciorum iurandi formula. 156
Patriciorum Præfectoriorum ambitio. 92
Patricij Romanorum poteſtas. 94
Veſtis. 103. 125. 126
Patricij Rom. fidelitatem Papæ profitebantur. 144
Patricij & Imperatoris idem iuramentum. 155
Patricij & Imperatoris differentia. 94
Patricij nomen quando Carolus depoſuit. 83
Patricij Præfectorij. 90. 93
Patricij Præſentales. 91. 93

Patricij & Exarchi ijdem. 93
Præſides & Præfecti. ibid.
de Patricio Romanorum aliorum opiniones. 90
Patricios Romanorum pro arbitrio Pontifices crearunt. 101. 102. 103. 115. 116
Patricius Romanorum, ideſt Defenſor. 94. 95. 99. 100
Patricius Romanorum filius adoptiuus Papæ, non Senatus Romani. 142. 143
Patricius Romanorum, Senator, Capitaneus, Rector. 103
Patricius non eſt Rex. 90. 93
Patricius Rom. minor Rege Longobardorum. 100. 101
Patricius à Cæſare, non à Patricio creatur. 83
Patrimonia Eccleſiæ Romanæ. 167. 168. 169
Patrimonia Eccleſiæ Romanæ ab Aripeto reſtituta. 168
Patrimonia Eccleſiæ Romanæ à Leone Iſauro occupata quæ. 169
Patrimoniorum Eccleſiæ Romanæ antiquitas. 168. 170
Paulini Nolani animi demiſſio. 41
imago. ibid.
Paulus I. adoptat filiam Pipini. 154
Pax Eccleſiæ Romanæ reddita. 46
Petri claues, ſimplex, gemina, triplex. 85. 86. 87. 88
Petrus hieroglyphicum Eccleſiæ Rom. 78. 79
Petrus palliatus. 79
Petri & Syluestri imago diſtinguitur. 59
Petri ſymbolum eſt Pallium. 72
Petronillæ Eccleſia ius patronatus Regum Francorum. 154
Philippus Mornæus confutatur. 82
Pictura pro Muſiuo. 35
Pipinus Patricius Romanorum, hoc eſt Defenſor. 95
Pipinus cur dictus Patricius Romanorum. 93
Pipini filiam adoptat Paulus I. 154
Pipinus filius adoptiuus Stephani III. 96. 99
Pipini filium adoptat Stephanus III. 154
Pipini titulo erecta Romæ Eccleſia. ibid.
Pontifex Romanus vt Imperatorem adoret. 76
Pontifex Romanus vnde habet ius transferendi Imperium. 138. 139
Pontifex Romanus tota cauſa Tranſlationis Imperij. 136
Pontifices Romani adoptant filios Francorum Regum. 154
Pontifices Romani vbi poſuerunt imagines. 39. 40
Pontifices Rom. clauigeri. 61. 62
Pontifices Romani an Clodouei corona vtantur. 128
Pontifices Romani quando D. N. 108. 110. 111
Pontificibus Rom. iuramentum dicunt Patricij. 148
Pontificis Romani diœceſis diminuta. 166
Pontificum Rom. dominium temporale. 109
Pontificum Rom. pacta cum Patricijs. 149. 151
Pontificum Romanorum, & Principum imagines. 9
Pontificum Rom. & Chriſti monogrammata. 13. 14
Signa. 53
Nomina in ædificijs. 13
Tiara qualis. 129
Antiqui Tituli. 111
Pontificum & Regum Francorum inter ſe ſtudia. 153
Populi Romani acclamationes quanti ponderis. 144
Prælationis ratio diuerſa. 67. 68
Præfecti Prouinciarum cur dicti Patricij. 91. 92
Procopius Imperatoris veſte vtitur. 130
Προσκυνεῖν adorare. 76

Pſeudo-

Pſeudoſynodus ſub Adriano I. confutatur. 82
Publicorum Tricliniorum vſus. 19

Q

Quadratum inſigne quid denotet. 43. 63. 64
Quadratum inſigne proprium Sacerdotum. 65
Quadratum inſigne viuis, & mortuis æquè tribuitur. 43
Quadratus homo qui. 64

R

Reges Francorum D. N. 105
Reges Francorum filij adoptiui Eccleſiæ Romanæ. 154
Regia dictum Leonis Triclinium. 25
Regis & Imperatoris nominum ratio. 131
Regis nomen Imperatoribus tributum. 132. 133.
Regnum corona Regum & Pontificum. 128.
Regnum Epanocliſtum. 126
Regum coronæ pendulæ ad Aram S. Petri. 128
Regum & Imperatorum coronæ diuerſitas. 126. 127
Reliquiarium Patriarchij Lateranenſis. 26.
Reſtitutio Pontificis & Electio eodem ritu celebratur. 82
Ῥῆγας Imperatores Occidentis vocant Græci. 131
Rhothadus Sueſſonum Epiſcopus. 27
Ritus adoptationis per arma. 97
Ritus creandi filium Eccleſiæ Rom. 155
Roma ſub dominio Pontif. Rom. 113
Roma nunquam Longobardis paruit. 104
Roma Caroli ciuitas cur dicitur. 113
Romæ nullum Caroli ædificium. 7
Romana Eccleſia Petri ſymbolo denotata. 78. 79
Romanæ Eccleſiæ cenſus ſublati. 166
Romanæ Eccleſiæ Patrimonia. 167
Romanæ Eccleſię ampliſſimí reditus. 170
Romani Pontif. Diæceſis minuta. 166
Romanorum & Gallorum Reges vngendi ritus. 74
Romanorum in Leonem ſæuitia notata. 47.

S

Sanctorum virorum voces. 53
Senatus Romanus nullum ius habuit transferendi Imperium. 136. & deinceps.
Septiconchum Triclinium. 18
Siculi & Calabri in Patrimonio E.R. 169
Simplicij Papæ inſcriptio. 63
Solarium Patriarchij Lateranen. 30. 31. à Macrona diuerſum. ibid.
Stephanus III. adoptat filium Pipini. 154
Stephani III. minæ in Carolum & Pipinum. 150
Stephani IV. minæ in Carolum & Carolomannum. 151
Syluestri & Petri imago diſtinguitur. 59

T

Tabula deſcriptionis vrbis C.P. 7. 8
Talenta tria & ſemis Imperatores ſoluunt Eccleſiæ Rom. 167
Theodori Papæ I. Triclinium. 20. Panetaria dictum. 25
Teophanis opinio de Vrbis dominio. 112
Theodoricus filius per arma Zenonis. 97
Theodotus Longobardorum Rex contra Carolum Magnum. 165
Tituli antiqui Romanorum Pontificum. 111. 112.
Translatio Imperij cur in Triclinio Leonis. 21
Translationis Imperij tota cauſa Pontifex Romanus. 136. deinceps.
Tribunal nomen Triclinij. 18

Tribunalia Tricliniorum. 18
Triclinium Baſilica dicitur. 17.18
Triclinij & Baſilicæ eadem conformatio. 18
Tricliniorum apſides. 18. 19. Ornamenta. 45. Imagines. 19.45
Tricliniorum publicorum vſus. 19
Triclinia Imperatorum. 20
Triclinium aureum. 20. Hormiſdæ domus. 18. Septiconchum. 18. nouendecim accubitorum. 20
Triclinia Pontificum. 20
Triclinia in Laterano plura. 20
Triclinij cubitorium. 23
Triclinium Lateranenſe an Carolus Magnus conſtruxerit. 8.9
Triclinia diuerſa Leonis III. 4.5
Triclinij Leoniani diuerſa nomina. 17. Solitudo. 21. 22. Deſcriptio. 12. 44. Situs. 24. 34. Ornamentorum ratio. 45. Vſus certis anni temporibus. 23. 24.
Triclinium Leonis cur Baſilica. 26. 27. cur Regia. 21.25
Triclinium Leonis quando abſolutum. 119.
Triclinium alterum Lateranenſe Leonis. 33. comparatio vtriuſque. 33.34
Triclinij Leonis & Macronæ diſtinctio. 32
de Triclinio Leonis Panuinij ſententia. 28. 29.
Triclinij Leonis alimenta quid Anaſtaſio. 23
Triclinium Leonis ad cauſas agendas. 27.
Triclinium Leonis Regibus excipiendis 20. 21. Eccleſiaſticis. 21
Triclinium Leonis vitium fecit. 22. 23. à Leone IV. inſtauratur. 3.16.23
Triclinium Gregorij IV. 21
in Triclinio Papæ cur geographia. 19
Triclinium Theodori & Zachariæ Panetaria. 25
Turpini ſuppoſititia hiſtoria. 120.121

V

Veſtes antiquæ litteris & loris diſtinctæ. 80
Veſtiarium Patriarchij Lateranen. 26
Vexillum Caroli Magni. 130
Vnctio Caroli Magni qualis. 74.75
Vnctionis Imperatorum diuerſitas. 74
Vngendi Reges ritus vnde. 74.75
Vrbanus V. coronam addit Pontificum tiaræ. 129

X

Xenodochia Romæ ampliſsima. 36
Xenodochia verſa in Noſocomia. 36.
Xenodochium Leonis III. 5.35
Xiſti III. Monogramma. 14. Titulus. 111.

Z

Zachariæ Papæ Triclinium. 19. 20. 45. Panetaria dictum. 25

FINIS.

[8], 172, [11] pp.

3 plates, 13 large text illus
and some medals

SPECIAL 87-B
780